

ЗАЎТРА — ПЕРШАЕ МАЯ СА СВЯТАМ, ТАВАРЫШЫ!

ПРАЛЕТАРЫІ УСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

Выдаецца з 1932 г.
№ 18 (2544)
ПЯТНІЦА
30
красавіка 1971

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ НА ШАСНАЦЦАЦІ СТАРОНКАХ

Цана 8 кап.

26—27 КРАСАВІКА Ў МІНСКУ

ПРАЦАВАЎ VI З'ЕЗД

ПІСЬМЕННІКАЎ БЕЛАРУСІ

Прэзідыум з'езда. На трыбуне — Максім Танк.

Фота У.Л. КРУКА.

VI З'ЕЗДУ ПІСЬМЕННІКАЎ БЕЛАРУСІ

Дарагія таварышы!
Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Беларусі горача вітае VI з'езд пісьменнікаў рэспублікі і жадае праявіць і паэтам, драматургам і перакладчыкам, літаратуразнаўцам і крытыкам, усім членам Саюза пісьменнікаў і літаратурных аб'яднанняў новых творчых поспехаў у імя далейшага развіцця і росквіту савецкай літаратуры, паспяховага выканання велічных планаў камуністычнага будаўніцтва.

Беларуская савецкая літаратура з'яўляецца неад'емнай часткай вялікай савецкай шматнацыянальнай літаратуры. Прасякнутая духам партыйнасці, адданага служэння справе народа, яна ўносіць значны ўклад у вырашэнне грандыёзных задач гаспадарчага і культурнага будаўніцтва, выступае магутнай сілай ідэйна-эстэтычнага выхавання працоўных, развівае і ўмацоўвае ў іх цудоўныя маральныя якасці, страсна прапагандае перадавыя ідэі нашага часу.

Апошнія гады ў жыцці беларускай пісьменніцкай арганізацыі характарызуецца больш актыўнымі творчымі пошукамі. Створаны шэраг яркіх твораў, якія выходзяць у савецкіх людзей пачуццё гонару за сваю Радзіму, за свой народ, за яго вялікія подзвігі і здзяйсненні. Значна вырасталі рады пісьменніцкай ар-

ганізацыі за лід зольнай літаратурнай моладзі.

Адзначаючы ўсё большую ролю літаратуры і мастацтва ў стварэнні духоўнага багацця сацыялістычнага грамадства, XXIV з'езд Камуністычнай партыі Савецкага Саюза паставіў перад творчай інтэлігенцыяй новыя адказныя задачы. З'езд падкрэсліў, што савецкі народ зацікаўлены ў стварэнні такіх твораў, у якіх бы праўдзіва адлюстроўвалася рэчаіснасць, з вялікай мастацкай сілай усталявалася ідэя камунізму.

Духоўныя і культурныя запатрабаванні народа, якія няспынна павялічваюцца, патрабуюць ад пісьменніка плённай працы па стварэнні высокамастацкіх вобразаў сучаснага савецкага рабочага, працаўніка калгаснай вёскі, прадстаўніка народнай інтэлігенцыі. Сілай мастацкага слова кожны твор павінен пастаянна служыць вялікай справе барацьбы за камуністычныя ідэалы, глыбока і ўсебакова раскрываць веліч і маштабы стваральнай працы савецкіх людзей, несці свету праўду пра нашу грамадства, пра сацыялістычны лад жыцця.

Саюз пісьменнікаў Беларусі закліканы быць бая-

вым арганізатарам літаратурнага жыцця ў рэспубліцы, праяўляць паўсядзённую ўвагу да творчых праблем літаратуры, павышэння ідэйна-тэарэтычнага ўзроўню і прафесійнага майстэрства членаў саюза, выхавання высокай адказнасці ў літаратараў за сваю працу перад грамадствам, усямерна ўмацоўваць садружнасць з вытворчымі калектывамі. Камуністычная партыйнасць, высокая ідэйнасць, класавы падыход да з'яў жыцця, патрабавальныя адносіны да майстэрства — гэтыя галоўныя прынцыпы літаратуры сацыялістычнага рэалізму павінны быць арганічна ўласцівымі дзейнасці кожнага літаратара.

Вялікая адказнасць ускладаецца на літаратурную крытыку, задача якой — паслядоўна праводзіць лінію партыі, тактоўна і ў той жа час вельмі патрабавальна ставіцца да мастака, усямерна садзейнічаючы стварэнню твораў, якія хвалявалі б глыбінёй разумення жыцця, сілай ідэйнага пафасу і высокай мастацкай дасканаласцю.

Цэнтральны Камітэт Кампартыі Беларусі выказвае цвёрдую ўпэўненасць у тым, што пісьменнікі рэспублікі, верныя агульнанароднай справе будаўніцтва камунізму, будуць і надалей усе свае творчыя сілы аддаваць беззапаветнаму служэнню народу, дастойна адлюстроўваць яго велічныя здзяйсненні, сцягджаць вернасць савецкіх людзей усёпераможнаму сцягу вялікага Леніна.

ЦЭНТРАЛЬНЫ КАМІТЭТ КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ БЕЛАРУСІ,

ДВА дні — 26 і 27 красавіка — у Мінску ў тэатры імя Янкі Купалы працаваў VI з'езд пісьменнікаў Беларусі.

Яшчэ да пачатку з'езда дэлегаты і госці з'езда наведвалі могільні і ўсклаі янкі да помнікаў Янку Купалу і Якубу Коласу. Усхваляваныя слова вечнай любові і пашаны да песняроў сказаў народны паэт рэспублікі Пятрусь Броўка.

Адкрыў пісьменніцкі форум рэспублікі народны пісьменнік БССР Кандрат Крапіва.

Выбраецца прэзідыум з'езда ў складзе 74 чалавек.

З вялікім уздымам быў выбраны ганаровы прэзідыум з'езда ў складзе Палітбюро ЦК КПСС.

Затым выбіраюцца рабочыя органы з'езда — сакратарыят, мандатная і рэдакцыйная камісія, зацвярджаецца парадак дня.

Пад бурныя апладысменты сакратар ЦК КПБ А. Т. Кузьмін зачытаў прывітанне Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Беларусі VI з'езду пісьменнікаў БССР.

Са справядлівым дакладам праўлення Саюза пісьменнікаў БССР выступіў першы сакратар праўлення Максім Танк. Справядліва рэзюмента камісія зрабіў Мікалай Гарулёў.

У спрэчках па дакладах выступілі: Аляксандр Асіпенка, Пятрусь Броўка, Кастусь Кірзенка, Уладзімір Юрзвіч, Павел Кавалёў, Еўдакія Лось, член Ваеннага Савета — начальнік Палітупраўлення ЧЭВА А. В. Дзёбалоў, Іван Шамякін, Павел Дзюбайла, Уладзімір Карпаў, Леанід Прокша, Ніл Гілевіч, Хведар Жычка, Віктар Каваленка, Васіль Вітка, Іван Новікаў, Аляксандр Міронаў, старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па друку Р. В. Канавалаў, Іван Мележ, сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў СССР Георгій Маркаў.

Удзельнікі з'езда віталі прадстаўніцкі пісьменніцкі арганізацыі Расійскай Федэрацыі — Аляксандр Смердаў, Ленінграда — Анатоль Чапураў, Украіны — Юрый Збанаці, Узбекістана — Азат Шарафутдынаў, Кіргізіі — Аманжол Шамкенаў, Літвы — Алексіс Хурцінас, Таджыкістана — Убайд Раджаб, Карэліі — Марат Тарасаў, Кіргізіі — Шабданбай Абдыраманай, Туркменіі — Рахім Эсэнаў, Татарыі — Набі Даўлі, Чувашыі — Мікалай Ільбекаў, Азербайджана — Мамед Ібрагімаў, Латвіі — Петэрыс Юрціньш.

З вялікай прамовай на з'ездзе выступіў дэпутат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі П. М. Машэраў.

Затым з'езд выбраў кіруючыя органы пісьменніцкай арганізацыі рэспублікі і дэлегатаў на V з'езд пісьменнікаў СССР.

З вялікім уздымам удзельнікі з'езда прынялі прывітаннае пісьмо Цэнтральнаму Камітэту Камуністычнай партыі Саюза пісьменнікаў БССР.

Па справядлівым дакладзе праўлення Саюза пісьменнікаў БССР з'езд прыняў разгорнутую рэзалюцыю.

Адбыўся арганізацыйны пленум праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, выбранага VI з'ездам пісьменнікаў. Старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў БССР выбраны Максім Танк, першым намеснікам старшыні — Іван Шамякін, намеснікамі старшыні Іван Мележ, Анатоль Грачанікаў. Адназначна сакратаром праўлення Саюза пісьменнікаў БССР выбран Мікола Ткачоў.

Выбраны прэзідыум праўлення. У яго склад увайшлі Аляксандр Асіпенка, Пятрусь Броўка, Янка Купала, Генадзь Бураўкін, Дзмітры Бугаёў, Васіль Быкаў, Васіль Вітка, Анатоль Грачанікаў, Ілья Гурскі, Павел Кавалёў, Міхась Калачынскі, Кастусь Кірзенка, Кандрат Крапіва, Аляксей Кулакоўскі, Аркадзь Куляшоў, Максім Лужанін, Міхась Лынькоў, Андрэй Макаёнак, Іван Мележ, Іван Навуменка, Пімен Панчанка, Піліп Пестрак, Леанід Прокша, Максім Танк, Мікола Ткачоў, Іван Шамякін.

Адбылося пасяджанне рэзюмента камісія. Старшыня камісіі выбраны Аляксей Зарыцін.

ДАРАГІЯ ТАВАРЫШЫ!

Прайшло пяць гадоў з таго часу, як адбыўся пераходны перыяд, пяты з'езд Саюза пісьменнікаў БССР. Гэта былі гады вольнай творчасці, гады стваральнай працы нашага народа, нашага далейшага руху наперад па шляху да камунізму. За гэты час савецкі народ урачыста, з вялікім уздымам адзначыў такіх знамянальных даты, як п'ятдзясяцігоддзе Савецкай улады і стагоддзе дзяня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна. На больш высокаму ступеню узнялася ўся ідэалагічная праца ў краіне, актывізавалася грамадская і творчая праца і нашай пісьменніцкай арганізацыі. Беларуская літаратура папоўнілася новымі творами, прысвечанымі вялікаму правядуру і яго неўміручым справам.

Зусім надаўна ў Маскве закончыў сваю работу XXIV з'езд Камуністычнай партыі Саюза пісьменнікаў, які падвёў вынікі дзейнасці партыі і развіцця гаспадаркі і культуры ў нашай краіне за мінулае пяцігоддзе і вызначыў велічныя перспектывы нашага далейшага руху наперад. Ішла гаворка на з'ездзе і пра літаратуру, пра яе вялікае грамадскае значэнне і высокі абавязак савецкага пісьменніка. З па-

ў лаўтара раза больш таго, чым было ўсё нас, членаў Саюза пісьменнікаў БССР, калі мы сабраліся ў Мінску пасля вайны. Дазвольце павішаваць нашых маладых сяброў, новых членаў Саюза пісьменнікаў, і пажадаць ім плённай працы, вялікіх творчых поспехаў.

Таварышы! Мы з поўным правам можам гаварыць аб значных дасягненнях беларускай літаратуры за апошнія гады, але ў нас няма ніякіх падстаў заспакоівацца на дасягнутым. З трыбуны XXIV з'езда КПСС і XXVII з'езда Кампартыі Беларусі гучалі не адны толькі пахвалы ў адрас пісьменнікаў. Было ўказана і на значныя праблемы і недахопы ў іх працы. Мы павінны прызнаць, што такія праблемы і недахопы ёсць і ў працы нашай пісьменніцкай арганізацыі. На гэтыя недахопы канкрэтна і правільна ўказваў у сваім справаздачным дакладзе першы сакратар ЦК КПБ Пётр Міронавіч Машэраў, адзначыўшы, што нашы пісьменнікі не стварылі буйных твораў, у якіх бы праблемы заводскага калектыву і асобы рабочага атрымалі глыбокае і ўсебаковае адлюстраванне. І гэта ў той час, калі побач людзі гераічнага працоўнага подзвігу, рэдкага душэўнага характара і багата-

заўсёды ён ідзе на нас у лабавую атаку, а часта ўжывае розныя абходныя маневры, старанца забавіць нас рознымі прыладамі на нічыю тэрыторыю. А яна, як вядома, з'яўляецца вельмі зручнай для навізнення мастоў. Тут для гэтага ўжо і матэрыял падрыхтаваны: інтэлектуалізм, абстрактны гуманізм, лібералізацыя, дэградацыя і шмат што іншае ўльтрасучаснае, самае-самае і загорнутае ў прыгожыя рэкламныя паперкі. А ну ж хто-небудзь з нас і ўхопіцца за гэтыя цацкі, а ну ж мы выпусцім з рук нашу марксісцка-ленінскую ідэйную зброю, якая верна служыць нам на працягу ўсяго развіцця савецкай літаратуры. На прыкладзе некаторых суседніх краін мы бачылі, як гэтае самае-самае, так званае новае, калі яно пускала ў ход дзейнічала на карысць старога, самага-самага рэакцыйнага.

Тым часам і не ўсякае старое з'яўляецца ўстарэлым. У беларускай літаратуры, напрыклад, ёсць старыя, але слаўныя традыцыі, якія мы павінны захоўваць і развіваць. Гэта традыцыя цеснай сувязі літаратуры з народам, заложаныя нашымі вялікімі перадавікамі Янкам Купалам і Якубам Коласам. Змянілася жыллё, змяніўся сам народ, нізмерна ўзрос культура і маральны ўзровень савецкіх людзей, а цесная сувязь літаратуры з народам з'яўляецца актуальнай і дзейнай як ніколі. Без такой сувязі не можа быць паспяховага развіцця літаратуры. Развіваць старыя традыцыі не азначае, вядома, што трэба абмяжоўвацца традыцыйнымі прыёмамі і мастацкімі сродкамі. Тут шырокае поле для паватарства ў паказе нашай сённяшняй рэалінасці, у выбары аб'екта і спосабу выяўлення.

Ёсць такія здабыткі чалавечага розуму, якія не старэюць і застаюцца дзейнымі на працягу эпох. Такія нашоўнасці з'яўляюцца для нас ланкамі прычынна-вынічнай партыйнасці і народнасці ў літаратуры, творчы метад сацыялістычнага рэалізму, класавы падыход у ацэнцы з'яў літаратуры і мастацтва, высокія ўзоры якія мы бачым у прысвечаных літаратуры працах У. І. Леніна.

Дарагія таварышы! XXIV з'езд КПСС адкрыў велічныя перспектывы нашага поспеху наперад па шляху будаўніцтва камунізму. Перад савецкімі людзьмі разгарнулася шырокае поле стваральнай працы. У радах будаўнікоў камунізму пачэснае месца вызначана і нам, савецкім пісьменнікам.

Дазвольце мне выказаць упэўненасць, што беларуская пісьменніцкая, натхнёныя раішчымі XXIV з'езда, выкажаючы свой высокі абавязак перад партыяй і народам, што ў выніку іх самаадданай творчай працы з'явіцца творы, партыя нашага народа і яго велічных спраў.

Дарагія таварышы! Да нас для ўдзелу ў рабоце нашага з'езда прыйшлі прадстаўнікі брацкіх літаратур. З Масквы, ад праўлення Саюза пісьменнікаў СССР і Расійскай Федэрацыі прыйшлі: кіраўнік дэлегацыі, сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў СССР Георгій Маркаў, Міхал Гарбачоў, Уладзімір Піменаў, Валентыва Шчадрына, Юрый Лопусаў, Віталій Сыракомскі, Аляксандр Смердаў, Галія Карымава, Ірына Рышына, Сяргей Кошачкін, Аляксандра Часнакова, Галіна Ашаніна, Анатоль Халадкоў.

З Ленінграда, ад Ленінградскага аддзялення Саюза пісьменнікаў прыйшлі Анатоль Чапураў, Арсеній Астроўскі, Анатоль Тонкель; з Украіны — Юрый Збанаці, Мікола Нарыбцаў; з Узбекістана — Азат Шарафутдынаў; з Літвы — Алексіс Хурцінас; з Латвіі — Петэрыс Юрціньш, Талрыд Руліс; з Азербайджана — Мамед Ібрагімаў; з Казахстану — Аманжол Шамкенаў; з Таджыкістана — Убайд Раджаб; з Туркменіі — Рахім Эсэнаў; з Кіргізіі — Шабданбай Абдыраманай; з Чувашыі — Мікалай Ільбекаў; з Татарыі — Набі Даўлі; з Карэліі — Марат Тарасаў.

Дазвольце, таварышы, гарача вітаць нашых дарагіх гасцей і выказаць ім вялікае дзякуй за тое, што яны адгукнуліся на наша запрашэнне.

Дарагія таварышы! За перыяд п'ятнаці гадоў VI і VII з'ездаў наша пісьменніцкая арганізацыя, нашы пісьменніцкія органы панеслі цяжкія страты. Мы са смуткам адзначаем сёння, што сярэд нас няма раду таленавітых пісьменнікаў, паэтаў, драматургаў, крытыкаў, літаратуразнаўцаў. Сярод нас няма: Аляксандр Асіпенка, Ілья Гурскі, Пётр Глебін, Сяргей Гусака, Міхалы Грамыкі, Івана Гутарава, Івана Козела, Аляксей Макавіч, Яні Нелачаловіч, Аляксей Рыльч, Анатоль Сербантовіч, Шчыра Чарнушэвіч, Аркадзь Чарнышэвіч.

Прапу ўшанаваць памяць іх устанавленнем.

Дазвольце шосты з'езд Саюза пісьменнікаў БССР аб'явіць адкрытым.

Кандрат КРАПІВА:

«УСЕ МЫ З'ЯЎЛЯЕМСЯ
Ў ДЗЕЛЬНІКАМІ
БІТВЫ...»

УСТУПНАЕ СЛОВА НА VI З'ЕЗДзе ПІСЬМЕННІКАЎ БЕЛАРУСІ.

чуніём адказнасці ўспрынялі мы ўказанне Леаніда Ільіча Брэжнева на тое, што па меры руху нашага грамадства наперад па шляху камуністычнага будаўніцтва ўзрастае роля літаратуры і мастацтва ў фарміраванні светапогляду савецкага чалавека, яго маральных перакананняў, духоўнай культуры. З задавальненнем мы пачулі — гэта і сказана было з задавальненнем, — што дабратворнае развіццё літаратуры і мастацтва адбываецца па ўсёх нашых рэспубліках, на дзесятках моў народаў СССР, у яркай разнастайнасці нацыянальных форм.

Адначасова бяспрэчна дасягненні літаратуры і мастацтва. Леанід Ільіч указаў і на істотныя недахопы, па тое, што яшчэ ёсць нямаля твораў, неглыбокіх па змесце, што поспехі літаратуры і мастацтва былі б больш значнымі, калі б наша літаратурна-мастацкая крытыка больш актыўна праводзіла лінію партыі, выступала з большай прынцыповасцю, спалучаючы патрабавальнасць з класатэлыі адносін да стваральнікаў мастацкіх каштоўнасцяў.

Мы з поўнай падставой можам лічыць, што ўсё становіцца, што было сказана з трыбуны з'езда пра літаратуру нашых краін і на нашу беларускую пісьменніцкую арганізацыю. І сапраўды, за апошнія гады ў нас з'явілася нямаля добрых твораў у галіне прозы, паэзіі, драматургіі, у ніх з большай ці меншай глыбіняй і талентам паказаны сацыялістычны пераўтварэнні ў нашым грамадстве, гераічныя подзвігі беларускага народа ў Вялікай Айчыннай вайне, стваральная праца савецкіх людзей — будаўнікоў камунізму.

Пісьменнікі Беларусі за гэтыя гады праводзілі вялікую грамадскую працу: абменьваліся творчым вопытам з іншымі брацкімі літаратурамі нашай краіны, наладжвалі шматлікія сустрэчы з працоўнымі. Сустрэчы, прысвечаныя XXIV з'езду КПСС, адбыліся ва ўсіх абласцях, многіх раёнах нашай рэспублікі і за яе межамі, на прадпрыемствах, у калгасах і саўгасах. Гэта былі творчыя спавязаныя пісьменнікаў перад нашай грамадствам. Справаздача аб тым, што намі зроблена, аб творчых планах на далейшае. За гэтыя гады наша арганізацыя значна вырасла колькасна. У беларускую літаратуру прыйшло новае папаўненне, здольныя юнакі і дзяўчаты. Усяго за гэты час мы прынялі ў Саюз пісьменнікаў 64 чалавек. Гэта

ля. Работнікам літаратуры і мастацтва было сказана, што іх недастаткова ўвага да людзей працы нічым не можа быць апраўдана. Было ўказана на неабходнасць выхоўваць у мастацкай інтэлігенцыі, выпрацоўваць цвёрды, бескампрамісна-класавы падыход да ацэнкі твораў, які цалкам выключыў бы магчымасць пранікнення чужых нам поглядаў у сядомасць савецкіх людзей.

З упэўненасцю можна чакаць, што ў святле ўказанняў партыі на нашым з'ездзе пойдзе сур'ёзная гаворка аб нашых поспехах і недахопах, аб тым, якія важнейшыя з'явы нашага жыцця належным чынам адлюстраваны ў творах беларускіх пісьменнікаў, якія яркія вобразы нашых сучаснікаў імі створаны, і што зроблена не на тым ідэйным і мастацкім узроўні, якога вымагаюць высокія патрабаванні савецкага чытача, чаго мы і зусім не арабілі, хоць павінны былі зрабіць. Трэба высветліць, чаму так мала прыбывае ў нашу літаратуру маладых талентаў з рабочага асяроддзя. Што трэба зрабіць, каб актывіць работу літаратурных гурткоў на прадпрыемствах, узняць зацікаўленасць да беларускай літаратуры ў рабочым асяроддзі.

Важнейшым абавязкам пісьменніцкай арганізацыі з'яўляюцца клопаты аб будучым нашай літаратуры, аб тым, чый творчы шлях сёння толькі лічыць паўнацэнна. Не так лёгка кожнаму з іх праявіць сваю індывідуальнасць, знайсці сваю сцежку, не збіваючыся з агульнага шляху развіцця савецкай літаратуры. І тут вялікая адказнасць кладзецца на нашу крытыку.

Маладому таленту ўласцівы пошукі новага. Гэта заканамерна. А ці заўсёды малады пісьменнікі знаходзіць у нашай крытыцы патрэбную яму параду і падтрымку, або своечасовую зацэрку ад памылковых крокаў? Трэба мець на ўвазе, што не ўсё тое, што выдаецца за новае, з'яўляецца сапраўды новым, арганічна ўласцівым светапогляду савецкага чалавека. Усе мы з'яўляемся ўдзельнікамі бітвы за новае за самае перадавое — за светлую будучыню чалавечтва. Фронт у гэтай неперыўнай барацьбе праходзіць праз свядомыя людзей па ўсёй планеце і мы, савецкія пісьменнікі, чым абавязкам з'яўляецца выхаванне савецкіх людзей у духу камунізму, знаходзімся на перадавым лініі гэтага фронту. Мы павінны ведаць тактыку праціўніка і ўлічваць тое, што не

ЦЭНТРАЛЬНАМУ КАМІТЭТУ КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ САВЕЦКАГА САЮЗА

Пісьменнікі Савецкай Беларусі, сабраўшыся на свой VI з'езд, шлюць выпрабаванаму ленінскаму штабу нашай партыі шчырае палымнае прывітанне.

Наш з'езд праходзіць у дні высокага працоўнага ўздыму, выкліканага XXIV з'ездам роднай Камуністычнай партыі. Савецкія пісьменнікі з вялікай увагай сачылі за работай гэтага знамянальнага, гістарычнага з'езда, які выпрацаваў навукова-абгрунтаваную праграму жыцця і дзейнасці савецкага грамадства, асвятліў шлях да новых поспехаў камуністычнага будаўніцтва ў Савецкім Саюзе.

Мы, савецкія пісьменнікі, глыбока ўдзячны Камуністычнай партыі, яе Цэнтральнаму Камітэту за клопаты аб развіцці літаратуры і мастацтва. У Справаздачным дакладзе Цэнтральнага Камітэта КПСС XXIV з'езду і ў рашэннях з'езда падкрэслена палажэнне аб узростаючай ролі літаратуры і мастацтва ў фарміраванні светапогляду савецкага чалавека, яго маральных перакананняў, духоўнай культуры, падкрэслена тая вялікая ўвага, якая надаецца партыяй ідэйна-мастацкаму зместу літаратуры і мастацтва.

Пісьменнікі Беларусі, як і ўсе савецкія літаратары, непакідаючы вернасць прынцыпам ленінскай партыйнасці і народнасці літаратуры. Непарушыма сувязь з жыццём народа, непрымірмасца да любых праяў чужой нам буржуазнай ідэалогіі, праў-

дзівае і высокамастацкае адлюстраванне нашай савецкай рэчаіснасці — непарушыны законы нашай творчасці.

Савецкі народ, краіна сацыялізма выйшлі на новы рубаж свайго развіцця. Распрацаваны і зацверджаны XXIV з'ездам КПСС велічны план дзевяцігодкі, выкананне якога яшчэ больш расшырыць і ўмацуе матэрыяльна-тэхнічную базу камунізма, з'явіцца новым магутным крокам нашай краіны наперад. Адною з галоўных задач на гэтым этапе камуністычнага будаўніцтва партыя лічыць задачу фарміравання новага чалавека, высокасвадоммага, усебакова развітага, актыўнага будаўніка камунізма.

У ажыццяўленні гэтай задачы нямаючы можам зрабіць і мы, савецкія пісьменнікі. Мы павінны няспына павышаць сваё прафесійнае майстэрства, глыбока вывучаць жыццё і побыт савецкіх людзей, працэс духоўнага росту чалавечай асобы, ствараць яркія вобразы нашых сучаснікаў, перш за ўсё людзей працы з іх штодзённымі гераічнымі справамі, думамі, пачуццямі. Савецкі чалавек ва ўсёй велічы яго спраў, клопатаў, імкненняў, наш сучаснік — вось асноўны герой нашых твораў.

Беларускія пісьменнікі ўсведамляюць, якія адказныя і пачэсныя задачы стаяць перад імі, якіх новых высокаідэйных і высокамастацкіх твораў чакаюць ад

іх партыі, народ. Яны разумеюць, што знаходзяцца на адным з важнейшых участкаў камуністычнага будаўніцтва і ідэалагічнай барацьбы.

Мы запэўняем Цэнтральны Камітэт КПСС, што прыкладзём усе сілы і здольнасці, каб апраўдаць вялікі давер партыі, быць на вышыні тых задач, якія пастаўлены перад літаратурнай рашэннямі XXIV з'езда КПСС. Мы будзем і надалей кіравацца ў сваёй творчасці вялікімі ленінскімі прынцыпамі партыйнасці і народнасці ў літаратуры, выпрабаваным метадам сацыялістычнага рэалізму, будзем нястомна аберагаць нашы светлыя ідэалы ад усякіх праяў і ўплываў буржуазнай ідэалогіі.

У нас, пісьменнікаў, няма больш важнай, адказнай і пачэснай задачы, як нястомнае змаганне за чысціню марксісцка-ленінскага светапогляду ў літаратурнай творчасці, як глыбокае авалодванне вышнімі камуністычнай ідэйнасці, — каб нашы творы былі заўсёды варты нашага народа, каб яны дапамагалі роднай партыі ў выхаванні чалавека камуністычнай будучыні.

Няхай жыве Камуністычная партыя — наш мудры кіраўнік і настаўнік, натхніцель і арганізатар нашых перамог!

Няхай жыве яе Ленінскі Цэнтральны Камітэт!

Р Э З А Л Ю Ц Ы Я

VI З'ЕЗДА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

VI з'езд пісьменнікаў Савецкай Беларусі праходзіць пад знакам гістарычных рашэнняў XXIV з'езда КПСС. Разгледзеўшы пытанні палітычнай, эканамічнай, ідэалагічнай і арганізацыйнай дзейнасці партыі, падвёўшы вынікі гераічнай працы савецкага народа ў мінулым пяцігоддзі, з'езд распрацаваў выразную палітычную лінію, вызначыў натхняючыя перспектывы далейшага развіцця нашай краіны. У Рэзалюцыі па Справаздачным дакладзе ЦК КПСС і Дырэктывах па новым пяцігадовым плане намечана ясная праграма новага ўздыму эканомікі і культуры, павышэння дабрабыту працоўных, развіцця сацыялістычнай дэмакратыі і далейшага ўмацавання адзінства савецкага грамадства.

Беларускія пісьменнікі, як і ўвесь наш народ, усім сэрцам прынялі ідэі і рашэнні партыйнага форуму і гатовы аддаць усе свае сілы ажыццяўленню гэтых рашэнняў, вернаму служэнню вялікай справе камунізма. Нас па-сапраўднаму радуе і акрыляе той важны факт, што на з'ездзе партыі вялікая ўвага была аддадзена літаратуры, яе ідэйна-выхаваўчай ролі ў грамадскім жыцці. Партыя падкрэсліла яшчэ раз, што «яна высока цэнціць талент мастака, ідэйную, камуністычную накіраванасць яго творчасці, непрымірмасца да ўсяго, што перашкаджае нашаму руху наперад».

Верная ленінскім прынцыпам партыйнасці і народнасці, беларуская літаратура зрабіла за справаздачны перыяд значны крок наперад, выйшла на новыя творчыя рубяжы. Узмацнілася яе ідэйнае гучанне, пашырыўся тэматычны дыяпазон, вырас мастацкі ўзровень. Мінулыя гады былі адзначаны такімі вяхамі ў жыцці народа, які 50-годдзе Вялікага Кастрычніка, 40-годдзе нашай рэспублікі і Кампартыі Беларусі, як 25-годдзе Перамогі і вызвалення ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і слаўнае 100-годдзе з дня нараджэння Ул. І. Леніна. Гэтыя знамянальныя гадавіны садзейнічалі творчай актывізацыі пісьменніцкага калектыву, ўмацаванню сувязей з жыццём народа, павышэнню ідэйнасці і баяздольнасці нашай літаратуры. Як адно з важных дасягненняў яе за апошні час мы разглядаем той факт, што новымі творамі ўзбагацілася беларуская Ленініяна. Далейшае развіццё атрымала гісторыка-рэвалюцыйная тэматыка. Павысілася цікавасць пісьменнікаў да гераічнага мінулага народа, да яго змагання за новы лад, новае жыццё, новага чалавека. Знаходзіла адлюстраванне ў многіх творах прозы і паэзіі суровае памяць мінулай вайны, гераічнага змагання савецкіх людзей з нямецка-фашысцкімі захопнікамі.

У той жа час беларуская літаратура імкнулася паказаць нашу сённяшнюю рэчаіснасць, жыццё, справы, праблемы, духоўны свет нашага сучасніка — будаўніка камунізма. І тут у нас таксама ёсць здабыткі і дасягненні.

Але, гаворачы аб тым значным уздыме, які мае наша літаратура, мы не павінны забываць, што нельга спыняцца на дасягнутым, што перад намі шмат яшчэ нявырашаных задач. У Справаздачным дакладзе XXIV з'езда партыі было сказана, што «ў нас усё яшчэ з'яўляецца нямаюча твораў не глыбокіх па змесце, не выразных па форме». Гэтых недахопаў было б значна менш, каб пісьменнікі больш глыбока вывучалі жыццё і з большай грамадзянскай і творчай актывнасцю і адказнасцю адлюстравалі яго, «калі б наша літаратурна-мастацкая крытыка больш актыўна праводзіла лінію партыі, выступала з большай прынцыповасцю, спалучаючы патрабавальнасць з тактам, з клопатлівымі адносінамі да стваральнікаў мастацкіх каштоўнасцей». Гэтыя заўвагі маюць самае непарушаемае дачыненне да нашай беларускай літаратуры, да нашай крытыкі.

З'езд звяртае асаблівую ўвагу на той факт, што ў нас усё яшчэ друкуюцца нямаючыя твораў, слабых у ідэйна-мастацкіх адносінах, павярхоўных, пазбаўленых жыццёвай праўды. Яшчэ далёка неадстаткова вырашаецца тэма працы ва ўсёй яе складанасці і глыбіні, няпоўна, а часам і слаба адлюстравана тая праца, якая з'яўляецца адбываюцца сёння як на нашых фабрыках і заводах, так і ў жыцці калгасна-саўгаснай вёскі. І тут павінна адыграць сваю ролю наша крытыка, якая з перадавых пазіцый заклікана высвятляць стан літаратуры на пэўным этапе, аналізаваць прычыны адставання ад жыцця, даваць ацэнкі твораў і тэндэнцыям, адкрываць новыя далеглыды нашай літаратуры.

У рэзалюцыі XXIV з'езда КПСС пастаўлена высякародная задача перад творчымі саюзамі краіны. «З'езд лічыць, — запісана ў партыйным дакуменце, — што саюзы пісьменнікаў, кінематографістаў, мастакоў, кампазітараў, работнікаў тэатра, архітэктараў закліканы праяўляць штодзённую ўвагу да творчых праблем развіцця літаратуры і мастацтва, павышэння ідэйна-тэарэтычнага ўзроўню і прафесійнага майстэрства членаў саюзаў, выхавання высокай адказнасці ў дзельчой літаратуры і мастацтва за сваю працу перад грамадствам, усмярсна ўмацоўваць садружнасць творчых работнікаў з вытворчымі калектывамі».

За справаздачны перыяд Саюз пісьменнікаў БССР дэмаго прыкметных дасягненняў ва ўсіх галінах сваёй дзейнасці. Шмат зроблена па ўмацаванні творчых сувязей нашай літаратуры з літаратурамі братніх рэспублік і краін сацыялістычнай садружнасці, палепшылася прапаганда літаратуры. Пашырылася і стала больш дзейнай сувязь пісьменнікаў з працоўнымі як горада, так і вёскі, праведзена значная работа з маладымі літаратарамі, больш актыўна і мэтанакіравана сталі працаваць творчыя секцыі, павысілася актывнасць пісьменнікаў як у творчых, так і ў грамадскіх справах. Але ў той жа час у рабоце Саюза пісьменнікаў было і нямаючае недахопаў. Не заўсёды стала і прадумана арганізоўвацца ўвесь творчы працэс у калектыве, слабым звяном была непасрэдная творчая работа з аўтарамі: разгляд новых твораў, асабліва маладых аўтараў, аказанне дапамогі пісьменнікам у павышэнні іх ідэйна-тэарэтычнага ўзроўню і прафесійнага майстэрства.

Новаму Праўленню Саюза неабходна прыняць самыя дзейсныя меры для таго, каб узняць на высокі ўзровень усе звонкі творчай і выхаваўчай работы ў саюзе, шырока ўцягваючы ў яе літаратурную моладзь, каб больш стала і канкрэтна спрыяць пісьменніцкай працы, аказаць кожнаму талентавітаму мастаку слова як маральную, так і матэрыяльную падтрымку, прымаць далейшыя захады да павелічэння тыражоў перыядычных выданняў органаў СП і кнігі, пашырэння выдавецкай справы, у прыватнасці — стварэння выдавецтва мастацкай літаратуры.

З'езд лічыць першачарговым абавязкам кожнага пісьменніка праяўляць пільную ўвагу да праблем сучаснасці, стварэння высокамастацкіх вобразаў людзей працы, надаючы асаблівую ўвагу тэме рабочага класа і новых з'яў у жыцці калгаснай вёскі.

Наша краіна, увесь наш народ з вялікім натхненнем і рашучасцю прыступіў да ажыццяўлення тых велічных задач, якія вызначаны новым пяцігадовым планам. З'езд пісьменнікаў БССР заклікае ўсіх літаратараў рэспублікі актыўна ісці поруч з народам, быць нястомнымі памочнікамі ў здзяйсненні тых гістарычных правызначэнняў партыі, якія вядуць наш грамадства да светлых вышынь камунізма.

З'езд выказвае цвёрдую ўпэўненасць, што пісьменнікі Беларусі прыкладуць усе намаганні да таго, каб заўсёды быць вартымі вялікага даверу партыі і народа, каб быць на ўзроўні тых вялікіх задач, якія ставіць перад літаратурай вялікая справа камуністычнага будаўніцтва.

У ПЕРАПЫНКАХ ПАМІЖ ПАСЯДЖЭННЯМІ...

І. Мележ, І. Шамянін, Г. Марнаў, А. Куляшоў, П. Панчанка, М. Нагнібда, М. Лужанін.

Н. Гілевіч і госць з Азербайджана М. Ібрагімаў.

БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРА НА НОВЫМ УЗДЫМЕ

Даклад першага сакратара праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі **Максіма ТАНКА**

МЫ ТОЛЬКІ што заслухалі хвалюючыя словы прывітання ЦК Камуністычнай партыі Беларусі VI з'езду пісьменнікаў нашай рэспублікі.

Мы да глыбіні душы ўзрушаны высокай ацэнкай нашай творчай працы, увагай да яе, штодзённымі клопатамі партыі аб нашай літаратуры. Гэтыя клопаты з выключнай сілай і глыбінёй праявіліся ў гістарычных дакументах XXIV з'езда КПСС.

Дазвольце, таварышы, ад імя ўсіх удзельнікаў VI з'езда пісьменнікаў Беларусі выказаць за гэтую нашу шчырую падзяку і запэўніць ЦК, што мы, пісьменнікі Савецкай Беларусі, заўсёды былі і будзем з нашай ленинскай партыяй, не шкадуючы сваіх сіл і здольнасцей адстойваць і развіваць прынцыпы сацыялістычнага рэалізму, партыйнасці і народнасці нашай літаратуры, самааддана змагацца за вялікую справу—стварэнне камуністычнага грамадства.

Таварышы! Наш VI з'езд пісьменнікаў Беларусі асветлены такой знамянальнай у жыцці савецкага народа падзеяй, як XXIV з'езд КПСС, які падвёў вынікі дасягненняў і намерцёў велічныя перспектывы далейшага развіцця нашай прамысловасці, сельскай гаспадаркі, навукі і культуры.

Рашэнні з'езда маюць першараднае значэнне для ўсёй нашай вялікай шматнацыянальнай літаратуры. Вялікай—бо гэтая літаратура натхнёна неслымотнымі ідэямі Леніна, непарушна звязана з палітыкай партыі, праясненая гарачым пачуццём савецкага патрыятызму і сацыялістычнага інтэрнацыяналізму, гаворыць праўду аб сваім народзе. Вось чаму наша літаратура прыцягвае ўвагу і карыстаецца любоўю ў мільёнаў чытачоў ва ўсім свеце. Яна першая сказала сваё слова аб народжаным рэвалюцыйнай героі—будуцінку новага сацыялістычнага ладу, аб героі, які ў суровых выпрабаваннях адстаяў будучыню ўсяго чалавечтва.

Гады паміж нашымі з'ездамі былі надзвычай багатыя такімі незабыўнымі падзеямі, як 50-годдзе Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі, 50-годдзе нашай рэспублікі і Кампартыі Беларусі, як 25-годдзе Пераломі і вызвалення ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, як слаўнае 100-годдзе з дня

нараджэння Ул. І. Леніна, з чым імем звязаны ўсе нашы дасягненні, усе велізарнейшыя пераўтварэнні ў гісторыі чалавечтва. Гэтыя слаўныя гадзіны не толькі яшчэ раз прыкавалі ўвагу ўсіх нас да векапомных падзей, яны яшчэ больш выразнымі вяхамі запалалі на слаўным шляху развіцця і поступу да камунізму, яшчэ вышэй ўздымаючы працоўны гераізм нашага народа, садзейнічаючы яшчэ большаму ажыўленню ўсіх творчых сіл, умацаванню сувязей з жыццём народа, павышэнню ідэйнасці і баяздольнасці нашай літаратуры.

Кожны чарговы з'езд пісьменнікаў з'яўляецца значнай падзеяй у нашай творчай арганізацыі. І гэты зразумела. На кожным з'ездзе мы робім агляд нашых дасягненняў, абменьваемся думкамі, стараемся аб'ектыўна разабрацца ў недахопах, якія адчуваем у сваёй працы і намячам далейшыя планы, заданні і шляхі развіцця нашай літаратуры. Гэта ўжо стала не толькі добрай традыцыяй, але і неабходнасцю, асабліва, калі гутарка ідзе аб вырашэнні і абмеркаванні шматлікіх творчых і арганізацыйных пытанняў, якія патрабуюць самага шырокага і аўтарытэтнага пісьменніцкага форуму і калектыўнай мудрасці.

ЧАС, ЯКІ прайшоў ад мінулага да сённяшняга з'езда пісьменнікаў Беларусі, хоць і вымяраецца ўсяго некалькімі гадамі і нават можа гадамі не самымі ўраджайнымі,—унёс свае прыкметныя змены і карэктывы ў нашу літаратурнае жыццё.

Справа не толькі ў тым, што за гэты час адны з нас пастарэлі ці пасталелі, другія, маладзейшыя, узмужнелі, сталі вядомымі майстрамі слова, трэці, якія перад гэтым пачыналі сваю творчую біяграфію, сёння, што нас усіх шчыра радуе, значна папоўнілі рады нашай пісьменніцкай арганізацыі, прынішчы з сабой шмат новых тэм і праблем, узбагацілі нашу літаратуру сваімі цікавымі і таленавітымі творами. За гэты час многія спрэчныя творы і пытанні прайшлі самую суровую праверку жыццём і занялі—не як гэта часта бывае, завышанае або занижанае месца—а месца, адпаведнае іх ідэйным і мастацкім вартасцям.

Як вядома, за апошнія пасляваенныя гады шмат адбылося падзей, якія змянілі аблічча свету. Але самае знамянальнае—гэта тое, што змены гэтыя

адбыліся ў напрамку, у якім яшчэ раней прадбачыў іх развіццё Ленін, прадбачыла ўзброеная яго прарорлівае партыя. Таму вывучэнне вялікай ленинскай спадчыны для нас мае першараднае значэнне ва ўмацаванні сувязей з жыццём народа, у павышэнні адназначнасці за сваю творчасць за яе ідэйную накіраванасць. Бо ў кожнай творчай працы, і асабліва ў нашай пісьменніцкай, ідэйнае узбраенне, ідэйная загартоўка, ідэйная пазіцыя—маюць рашаючае значэнне.

Аб гэтым пераканаўча гаворыць той факт, што, не звязаючы на ўсе намаганні нашых неспрыячелю, ім не ўдалося дабіцца нейкіх прыкметных поспехаў, дабіцца таго, каб наша літаратура сышла з ленинскага курсу. Яны самі зараз змушаны прызнацца, што на гэта ў іх няма ніякай надзеі, хоць для сваёй дыверсійнай работы яны мабілізавалі велізарнейшыя сродкі прапаганды. Вось толькі некаторыя лічбы (дадзеныя з часопіса «Агитатор»—орган ЦК КПСС): калі ў 1947 годзе «Голас Амерыкі» і «Ві-бі-сі» ў сярэднім на Савецкі Саюз перадавалі на 1 гадзіне ў тыдзень, дык у 1956—ужо больш 10 радыёстанцый перадавалі 144 гадзіны ў тыдзень, а зараз 35 замежных радыёстанцый перадаюць на 22 мовах Савецкага Саюза 200 гадзін у суткі. А калі дадаць да гэтага тэлеперадачы, кінафільмы, астранамічную лічбу антыкамуністычнай і рэваншскай літаратуры,—мы ўбачым, якія велізарнейшыя намаганні робяцца нашымі неспрыячеламі на гэтым ідэалагічным фронце, на якім зараз разыгрываюцца сапраўдныя баі і баі—не мясцовага значэння.

І нам гэтага нельга не ўлічваць. Каб не апынуцца ў ролі арміі, якая нічога не ведае, каб не карыстацца ўстарэлымі звесткамі аб узбраенні, намерах і тактыцы праціўніка.

У наш век—век спадарожнікаў, касмічных падарожжаў, турысцкіх, спартыўных і культурных кантактаў—ніводзін народ не жыць ізалявана. Сёння творы літаратуры нават самых малых народаў не абмяжоўваюцца палітычнымі граніцамі і бар'ерамі моў. І таму не самазалежыць, а наступальная тактыка заўсёды была і застаецца сутнасцю нашай літаратуры—літаратуры сацыялістычнага рэалізму, якая нясе з сабой праўду рэвалюцыі, праўду аб новым сацыялістычным грамадстве.

Апалагеты антыкамунізма ўсюды, дзе могуць, шукаюць і часамі, на вялікі жаль, знаходзілі і ў

ПРЭЗІДЫУМ З'ЕЗДА

- Алесь АСПЕНКА — Шабдэмбай АБДЫРАМАНАУ — прэзід, прадстаўнік Саюза пісьменнікаў Кіргізіі
- Эдзі АГНЯЦВЕТ
- АЛЕКСАНДРОУСКАЯ Л. П. — старшыня праўлення Беларускага тэатральнага аб'яднання
- БАРЫСЕНКА В. В. — дырэктар Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы Акадэміі навук БССР
- БАГДАНАУ У. С. — сакратар Мінскага абнама партыі
- Пятрусь БРОУКА — народны паэт Беларусі
- Янка БРЫЛЬ
- Генадзь БУРАЎКІН
- Васіль БЫКАУ
- Васіль ВІТКА
- Міхаіл ГАРБАЧОУ — намеснік сакратара праўлення Саюза пісьменнікаў СССР па нацыянальных літаратурах
- Мікалай ГАРУЛЕУ
- Іван ГРАМОВІЧ
- ГРАМЫКА В. А. — старшыня праўлення Саюза мастакоў БССР
- Анатоль ГРАЧАНІКАУ
- Ілья ГУРСКІ
- Набі ДАУЛІ — паэт, прадстаўнік Саюза пісьменнікаў Татарыі
- ДЗЕБАЛЮК А. В. — член ваеннага савета—начальнік Палітпраўлення ЧВВА
- ДЗМІТРЫЕВА Т. Ц. — сакратар Мінскага гаркома партыі
- ДУБАВЕЦ М. А. — сакратар Ленінскага райкома партыі г. Мінска
- Юрый ЗБАНАЦКІ — першы намеснік старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў Украіны
- Мамед ІБРАГІМАУ — паэт, прадстаўнік Саюза пісьменнікаў Азербайджана
- Мікалай ІЛЬБЕКАУ — прэзід, народны пісьменнік Чувашыі
- Павел КАВАЛЕУ
- Міхась КАЛАЧЫНСКІ
- КАНАВАЛАУ Р. В. — старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па друку

- Кастусь КІРЭНКА
- КІСЯЛЕУ Ц. Я. — старшыня Савета Міністраў БССР
- КЛІМАУ І. Ф. — намеснік старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР
- Уладзімір КОРБАН
- КОРШ-САБЛІН У. У. — першы сакратар праўлення Саюза кінематаграфістаў БССР
- Кандрат КРАПІВА — народны пісьменнік Беларусі
- КУЗЬМІН А. Т. — сакратар ЦК КПБ
- Аляксей КУЛАКОУСКІ
- Аркадзь КУЛЯШОУ — народны паэт Беларусі
- Еўдакія ЛОСЬ
- Максім ЛУЖАНІН
- Міхась ЛЫНЬКОУ — народны пісьменнік Беларусі
- Георгій МАРКАУ — сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў СССР
- МАРЦЭЛЕУ С. В. — загадчык аддзела культуры ЦК КПБ
- МАТВЕЕУ У. В. — старшыня праўлення Саюза журналістаў БССР
- МАШЭРАУ П. М. — кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК КПБ
- Іван НАВУМЕНКА
- Мікола Нагніб'яда — паэт, прадстаўнік Саюза пісьменнікаў Украіны
- Іван МЕЛЕЖ
- ПАДРЭЗ У. І. — першы сакратар ЦК ЛКСМБ
- Пімен ПАНЧАНКА
- Нічыпар ПАШКЕВІЧ
- Піліп ПЕСТРАК
- Уладзімір ПІМЕНАУ — рэктар Літаратурнага Інстытута імя М. Горкага
- ПОЛАЗАУ М. Н. — старшыня Беларускага рэспубліканскага савета прафесіянальных саюзаў

- Леанід ПРОКША
- Іван ПТАШНІКАУ
- Аляксей ПЫСІН
- Убайд РАДЖАБ — прадстаўнік Саюза пісьменнікаў Таджыкістана
- Алесь САВІЦКІ
- Аляксандр СМЕРДАУ — паэт, прадстаўнік Саюза пісьменнікаў РСФСР
- СЫРАКОМСКІ В. А. — першы намеснік галоўнага рэдактара «Літаратурнай газеты»
- СНЯЖКОВА Н. Л. — намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР
- Максім ТАНК — народны паэт Беларусі
- Мікола ТКАЧОУ
- ТРЫФАНАВА Н. І. — інструктар аддзела культуры ЦК КПСС
- Марат ТАРАСАУ — паэт, адказны сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў Карэліі
- Алексіс ХУРГІНАС — прадстаўнік Саюза пісьменнікаў Літвы
- Анатоль ЧАПУРОУ — паэт, сакратар праўлення Ленінградскай пісьменніцкай арганізацыі
- Аманжол ШАМКЕНАУ — паэт, драматург, прадстаўнік Саюза пісьменнікаў Казахстана
- Іван ШАМЯКІН
- Азат ШАРАФУТДІНАУ — крытык, прадстаўнік Саюза пісьменнікаў Узбекістана
- ШПІТ Ю. В. — старшыня праўлення Саюза архітэктараў БССР
- ШЫРМА Р. Р. — старшыня праўлення Саюза кампазітараў БССР
- Рахім ЭСЭНАУ — прэзід, прадстаўнік Саюза пісьменнікаў Туркменіі
- Петрыс ЮРДЫНЬШ — паэт, прадстаўнік Саюза пісьменнікаў Латвіі
- Алесь ЯКІМОВІЧ

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАМІСІЯ З'ЕЗДА

- Алесь АДАМОВІЧ
- Алесь БАЧЫЛА
- Мікола ГАМОЛКА
- Леанід ГАУРЫЛКІН
- Ніл ГІЛЕВІЧ
- Сяргей ГРАХОУСКІ
- Янка КАЗЕКА
- Іван КАЛЕСНІК
- Уладзімір КАРАТКЕВІЧ
- Анатоль КУДРАВЕЦ
- Алег ЛОЙКА
- Васіль МАТВЕУШАУ
- Аркадзь МАУЗОН
- Аляксандр МІРОНАУ
- Іван НОВІКАУ
- Рыгор НЯХАЙ
- Раман ТАРМОЛА
- Уладзімір ШАХАВЕЦ
- Рыгор ШКРАБА

МАНДАТНАЯ КАМІСІЯ З'ЕЗДА

- Вячаслаў АДАМЧЫК
- Мікалай АЛЯКСЕЕУ
- Анатоль АСТРЭЙКА
- Эдуард ВАЛАСЕВІЧ
- Яўген ВАСІЛЕНАК
- Віталі ВОЛЬСКІ
- Анатоль ВЯРЦІНСКІ
- Вера ВЯРБА
- Аляксей ЗАРЫЦКІ
- Уладзімір КАЛЕСНІК
- Пятрусь МАКАЛЬ
- Хаім МАЛЬЦІНСКІ
- Міхась МАШАРА
- Макар ПАСЛЯДОВІЧ
- Уладзімір ПАУЛАУ
- Паўлюк ПРАНУЗА
- Раман САБАЛЕНКА
- Браніслаў СПРЫНЧАН
- Мікола ХВЕДАРОВІЧ
- Анатоль ШАУНЯ
- Станіслаў ШУШКЕВІЧ

САКРАТАРЫЯТ З'ЕЗДА

- Мікола АУРАМЧЫК
- Алесь БАЖКО
- Рыгор БАРАДУЛІН
- Дзмітры БУГАЕУ
- Алена ВАСІЛЕВІЧ
- Анатоль ВЯЛЮГІН
- Васіль ЗУЕНАК
- Уладзімір КАРПАУ
- Мікола ЛОБАН
- Георгі ПАПОУ
- Аляксей РУСЕЦКІ
- Барыс САЧАНКА
- Язэп СЕМАЖОН
- Янка СІПАКОУ
- Янка СКРЫГАН
- Тарас ХАДКЕВІЧ
- Васіль ХОМЧАНКА
- Іван ЧЫГРЫНАУ
- Уладзімір ЮРЭВІЧ

ПРАЎЛЕННЕ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БЕЛАРУСІ, абранае на VI з'ездзе

Эдзі АГНЯЦВЕТ
Антон АЛЕШКА
Мікалай АЛЯКСЕЕВ
Алесь АСПЕНКА
Мікола АУРАМЧЫК
Алесь БАЖКО
Рыгор БАРАДУЛІН
Васіль БАРЫСЕНКА
Пятрусь БРОУКА
Янка БРЫЛЬ
Дзмітрый БУГАЕВ
Генадзь БУРАЎКІН
Васіль БЫКАУ
Алена ВАСІЛЕВІЧ
Васіль ВІТКА
Артур ВОЛЬСКИ
Анатоль ВЯЛЮГІН
Леанід ГАУРЫЛКІН
Ніл ГІЛЕВІЧ

Анатоль ГРАЧАНІКАУ
Сяргей ГРАХОУСКИ
Іван ГРАМОВІЧ
Ілья ГУРСКИ
Павел ДЗЮБАЙЛА
Хведар ЖЫЧКА
Павел КАВАЛЕВ
Віктар КАВАЛЕНКА
Янка КАЗЕКА
Міхась КАЛАЧЫНСКИ
Уладзімір КАРПАУ
Кастусь КІРЭНКА
Уладзімір КОРБАН
Кандрат КРАПІВА
Аляксей КУЛАКОУСКИ
Аркадзь КУЛЯШОУ
Еўдэкія ЛОСЬ
Максім ЛУЖАНІН
Міхась ЛЫНЬКОУ

Андрэй МАКАЕНАК
Васіль МАТЭВУШАУ
Янка МАУР
Іван МЕЛЕЖ
Аляксандр МІРОНАУ
Іван НАВУМЕНКА
Іван НОВІКАУ
Пімен ПАНЧАНКА
Георгій ПАПОУ
Піліп ПЕСТРАК
Леанід ПРОКША
Іван ПТАШНІКАУ
Аляксей ПЫСІН
Аляксей РУСЕЦКІ
Раман САБАЛЕНКА
Алесь САВІЦКІ
Барыс САЧАНКА
Язэп СЕМЯЖОН
Янка СКРЫГАН
Максім ТАНК
Мікола ТКАЧОУ
Тарас ХАДКЕВІЧ
Васіль ХОМЧАНКА
Іван ШАМЯКІН
Іван ЧЫГРЫНАУ
Уладзімір ЮРЭВІЧ
Алесь ЯКІМОВІЧ

РЭВІЗІЙНАЯ КАМІСІЯ СП БЕЛАРУСІ, абранае на VI з'ездзе

Мікалай ГАРУЛЕУ
Аляксей ЗАРЫЦКІ
Васіль ЗУЕНАК
Мікалай КРУГАВЫХ
Анатоль КУДРАВЕЦ
Мікола ЛОБАН
Пятрусь МАКАЛЬ

Адам МАЛЬДЗІС
Хайм МАЛЬЦІНСКИ
Браніслаў СПРЫНЧАН
Павел ТКАЧОУ
Мікола ХВЕДАРОВІЧ
Уладзімір ШАХАВЕЦ
Станіслаў ШУШКЕВІЧ
Георгій ШЫЛОВІЧ

ДЭЛЕГАТЫ У УСЕСАЮЗНАГА З'ЕЗДА ПІСЬМЕННІКАЎ СССР АД БЕЛАРУСКАЙ ПІСЬМЕННІЦКАЙ АРГАНІЗАЦЫІ

Алесь АСПЕНКА
Пятрусь БРОУКА
Янка БРЫЛЬ
Васіль БЫКАУ
Алена ВАСІЛЕВІЧ
Павел КАВАЛЕУ
Міхась КАЛАЧЫНСКИ
Кастусь КІРЭНКА
Кандрат КРАПІВА
Аркадзь КУЛЯШОУ

Аляксей КУЛАКОУСКИ
Міхась ЛЫНЬКОУ
Андрэй МАКАЕНАК
Іван МЕЛЕЖ
Іван НАВУМЕНКА
Пімен ПАНЧАНКА
Піліп ПЕСТРАК
Іван ПТАШНІКАУ
Алесь САВІЦКІ
Максім ТАНК
Іван ШАМЯКІН

нашым асяроддзі прастакоў, якія, не разабраўшыся ў правакацыйнай тактыцы, свядома ці не свядома, сваімі непрыдуманымі выступленнямі, заявамі і рознымі пісьмамі аказвалі варожай прапагандзе немалую паслугу. Пара зразумець ім, што іх блізарукасць з'яўляецца шкоднай для справы, за якую мы змагаемся, для справы, за якую народ заплаціў дарагой цаной крыві і жыцця сваіх лепшых сыноў.

Нам трэба больш пільна сачыць за інтрыгамі нашых перыяцеляў і іх выкрываць. Паказваць іх фальш і хлусню, калі яны выступаюць у ролі салодзеных добрабычліўцаў і лібералаў, бо сёння досыць раскрыць любую газету, каб убачыць іх звырыны аскал, так добра знаёмы народам Азіі, Афрыкі, Лацінскай Амерыкі; і тады, калі гэтыя езуіты выступаюць за так званую гуманізацыю нашай ідэалогіі, разлічваючы на яе размыццё эрозію, намагаючыся вывесці нашу літаратуру з-пад уплыву партыі на бездарожжа ірацыяналізму; і тады, калі яны выступаюць у ролі прапагандыстаў наватарства, стараючыся збыць прастакам даўно заляжале і аджыўшае свой час гніллі, і тады, калі гавораць, што літаратура і мастацтва заўсёды былі ў апазіцыі; і тады, калі яны выступаюць у ролі абаронцаў нацыянальнай адасобленасці, хоць вядома, што самі з'яўляюцца касмапалітамі, якія на мастацтве і пашпартах усіх людзей хацелі б бачыць толькі адну плітку — эмблему долара; і тады, калі крычаць аб свабодзе крытыкі, каб потым, дзе можна, перайсці да забароны крытыкаваць іх.

Пад свабодай творчасці на Захадзе часцей за ўсё разумеюць свабоду распаўсюджвання культуры алачынства, парнаграфіі, гвалту, нажывы. Мы заўсёды выступалі і будзем выступаць супраць такой свабоды і патрабаваць ад літаратуры, каб яна адлюстроўвала не тое, што адурманьвае, атручвае душу, прыніжае чалавечую годнасць, а тое, што ўзбагачае яго ўнутраны свет, умацоўвае яго веру ў будучыню і выходзіць з будаўніцкай новага грамадскага ладу — камунізму — высокія маральныя якасці. Партыя вучыць нас пільнасці, якая ні на хвіліну не павінна нас пакідаць: «Дзеячы літаратуры і мастацтва — гаварыць т. Брэжнеў Л. І. ў дакладзе на XXIV з'ездзе КПСС, — знаходзяцца на адным з вострых участкаў ідэалагічнай барацьбы. Партыя і народ не мірыліся і не будуць мірыцца са спрабамі — з якога б боку яны ні зыходзілі — прытуліць нашу ідэйную зброю, заплімаць наш сцяг». І мы сваёчасова павінны рэагаваць на ўсе спробы ідэалагічнай дыверсіі, выкрываць яе і даваць ёй адпор не толькі ў сваіх крытычных і публіцыстычных творах. У літаратуры няма жанраў, якія б стаялі ў другім эшалоне ці ў баку ад гэтай барацьбы. Праўда, мы не павінны забываць, што барацьбу гэтую літаратура павінна весці сваімі сродкамі мастацтва, уздзеянні якіх найбольш дзейсныя і стабільныя.

ПЕРАХОДЗЯЧЫ да разгляду нашай творчасці, хацелася б зазначыць, што час, які прайшоў паміж з'ездамі і вымяраецца ўсяго пяццю гадамі, недастатковы для нейкіх канчатковых вывадаў і ацэнак не толькі здабытку ўсёй нашай літаратуры, але і творчасці паасобных пісьменнікаў. Бо мы знаём, якім складаным з'яўляецца творчы працэс, і знаём, што храналогія літаратуры рэдка калі супадае з календарнымі датамі нашых пленумаў і з'ездаў. І таму нельга год з'яўлення таго ці іншага твора лічыць найбольш пільным, а ўсё іншыя — гадамі неўрадкайшымі. Амаль усе жыццё Я. Колас пісаў сваю «Палескую трылогію», з першых дзён вайны М. Лынькоў працаваў над сваёй эпопеяй «Векапомныя дні»; недзе яшчэ ў санацыйных казематах зарадзіліся і адкладваліся ў памяці П. Пестрака сцэны яго рамана «Сустрэнемся на барыкадах»; на далёкай чужыне, а потым у партызанскіх атрадах перад вачыма Я. Брыля ўставалі вобразы яго будучай эпопеі «Птушкі і гнёзды»; на ўсіх ваенных шляхах-дарогах крочылі за І. Мележам героі яго раманаў «Міненкі напрамак» і «Палеская хроніка»... Гэта можна было б сказаць і пра многія іншыя творы нашых празаікаў, паэтаў, драматургаў, нават пра тыя творы, якія, нам здаецца, з'яўляюцца пад уплывам нейкіх раптам нахлынуўшых падзей, — яны раней з'яўляюцца ў тых пісьменнікаў,

сэрцы якіх былі настроены на водгук гэтых падзей.

І таму да літаратурнага даробку апошніх год трэба залічыць не толькі напісаныя творы — хоць для многіх яны і з'яўляюцца найбольш пераканаўчым і ў нейкай меры статыстычным паказчыкам, — але і вышэйшы ідэйны мастацкі ўзровень, большую патрабавальнасць і няспынную пошуку новых выяўленчых сродкаў — з'яву вельмі характэрную для ўсёй нашай сучаснай літаратуры. І калі мы гэта ўлічым, то ўбачым, што за апошнія гады адбыліся немалыя змены і зрухі ў нашай літаратуры, якія, безумоўна, акажуць свой уплыў і на далейшае яе развіццё. Няма патрэбы спрачацца, які жанр зараз у нас з'яўляецца дамінуючым. Празаікі — ці то па сціпласці, ці то па традыцыі — часта гэта першыства ўступаюць паэтам. Але трэба сказаць, што пасляваенныя, асабліва апошнія гады, былі гадамі буйнага росквіту нашай беларускай прозы. Аб гэтым пераканаўча гавораць шматлікія пераклады лепшых яе твораў на іншыя мовы і тая папулярнасць, якой яна карыстаецца сярод чытачоў.

Аглядаючы тое, што зроблена празаікамі за гэты час, мы павінны перш за ўсё адзначыць, што даследвадзены жыцця народа нашай прозаю вылося шырокім фронтам.

Далейшае развіццё атрымала ў беларускай прозе тема рэвалюцыйнай перамены пакаленняў у барацьбе за лепшую будучыню; згуртаванасці народа вакол партыі ў барацьбе за ўстаўленне Саветскай улады як улады, якая адпавядае самым глыбокім спадзяванням народа.

Рэвалюцыі і Кастрэчыцкі прысваілі свае творы І. Гурскі «Вецер веку», С. Грахоўскі «Рудабельская рэспубліка», І. Мяля «Раскол». Асабліва трэба адзначыць тут эпопею С. Грахоўскага, якая заваявала прытульнасць у шырокага чытача і якая засведчыла, што ў беларускую прозу ўвайшоў яшчэ адзін таленавіты празаік.

«Асобае месца ў літаратурнай і мастацкай творчасці, — зазначыў у Справаздачным дакладзе ЦК КПСС тав. Л. І. Брэжнеў, — заняла ў справяднага перыяд ленынскага тэма. З'явіўся шэраг цікавых раманаў, п'ес, кінафільмаў пра Леніна, прасякнутых рэвалюцыйнай палымінасцю, пафасам вернасці ленынізму».

Новымі творамі прозы ўзбагацілася і беларуская леныніна. Беларускія пісьменнікі ў гэтыя гады з хваляваннем і натхненнем прадавалі над тым, каб разам са сваімі таварышамі, якія працавалі ў іншых жанрах, разам з пісьменнікамі іншых рэспублік і краін увасобіць у мастацкіх творах рысы тытанічнага вобраза Ільіча, агульным намаганнем вырашыць тую вялікую задачу, пра якую калісьці сказаў савецкі паэт: «века уж доприсут, виден, недорисованный портрет».

Імкненнем дапоўніць, дамаляваць «ленінскі партрэт» адзначаны аповесці і апавяданні Івана Шамякіна («Лёс майго земляка», «Эшалон у Германію», «Хлеб»), апавяданні Васіля Хомчанкі, вёгга Паўла Ткачова «Штрых да партрэта».

З твораў пра рэвалюцыю і Леніна цесна звязаны творы, што раскаваюць пра ліхое мінулае нашага народа, яго імкненне да барацьбы з сацыяльным і нацыянальным уціскам, яго нялёгкаю, герачную барацьбу. З гэтых твораў варта адзначыць апошнюю аднаго са старэйшых беларускіх пісьменнікаў Алеся Якімовіча «Канец сервітуту», трылогію Міхася Машары «Крэсы змагаюцца», «Сонца за кратамі» і «Лукішкі».

Трылогія М. Машары з'яўляецца самай буйнай пасля эпопеі П. Пестрака «Сустрэнемся на барыкадах» спробай намаляваць драматызм становішча часткі нашага народа, гвалтоўна адарванага ад сацыялістычнай Радзімы, мужнасць і самаадданасць лепшых сыноў і дачок Заходняй Беларусі ў рэвалюцыйным змаганні з беларускім уціскам.

Твор М. Машары не пазбаўлены недахопаў творчага плана, у ім адчуваецца нявыпытнасць аўтара ў стварэнні вялікіх палогнаў; неабавязковыя эпізоды, кампазіцыйная рыхласць, няладжанасць, схематызм некаторых вобразаў. Твор гэты, трэба спадзявацца, будзе падрабязна і ўсебакова разгледжаны нашай крытыкай, тут мы вымушаны абмежавацца адно агульнай ацэнкай трылогіі — твор М. Машары, на наш погляд, цікава і ў цэлым, бясспрэчна, становіцца з'ява ў нашай прозе.

Хацелася б адзначыць надзвычай цікавы раман Ул. Караткевіча «Каласы пад сярпом тваім», у

У ПЕРАПЫНКАХ ПАМІЖ ПАСЯДЖЭННЯМІ...

К. Крапіва і А. Асіпенка

якім аўтару ўдалося ажывіць адну з рэвалюцыйных старонак гісторыі беларускага народа.

У гэтыя гады ў нашай прозе ішла далейшая распрацоўка таго гістарычнага перыяду ў жыцці народа, які адзначаны станаўленнем, узмацненнем новых, саветскіх адносін між людзей, узмацненнем новай, саветскай маралі, фарміраваннем саветскага чалавека. З твораў гэтага раду трэба найперш адзначыць апавяданні Я. Скрыгана, П. Броўкі, п'яць з чатырох апошніх Алены Васілевіч і другі раман Міколы Лобана «Гарадок Устронь». Аповесці Алены Васілевіч — «Расці, Ганька», «Доля нябе знойдзе», «Новы свет», «Пачакі, затрымайся» — вынік шматгадовай працы таўнавітага празаіка. Знешне вельмі простыя па форме і па жыццёвым матэрыяле апошні Алены Васілевіч радуецца шчырасцю, характам маладых герояў, якія глядзяць на свет чыстымі, поўнымі надзей вачыма. Непасрэднасць, шчырасць, тэмпераментнасць у паказе жыцця і людзей — моцныя якасці тэатралогіі пісьменніцы.

Сур'ёзны, праўдзівы твор напісаў Мікола Лобан — раман «Гарадок Устронь». Гэты твор, бясспрэчна, з'яўляецца поспехам пісьменніка, новым яго крокам пасля першага вядомага рамана «На парозе будучыні». Пспех пісьменніка тым больш варта адзначыць, што ў аснове твора пакладзены складаныя калізіі сярэдзіны 30-х гадоў. М. Лобану ўдалося намаляваць некалькі жыццёвых, складаных па сваёй сацыяльнай і псіхалагічнай сутнасці вобразаў, сярод якіх асабліва ўхвалы заслугае вобраз камуніста-леніна Андрэя Шамета. Не зважаючы на асобныя недахопы — недастаткова кампазіцыйная арганізаванасць, эскізнасць некаторых вобразаў — раман М. Лобана трэба прызнаць прыкметным здабыткам нашай прозы апошняга часу.

Як і ў мінулыя гады тэма Вялікай Айчыннай вайны была і застаецца адной з асноўных тэм нашай прозы. Мы лічым таную цікавае многіх пісьменнікаў рэспублікі да тэмы вайны зусім натуральнай: як ні багата напісана пра вайну, невычэрпная гэта тэма па праве займае; вядучае месца ў літаратуры народа, які аддаў справе перамогі над фашызмам кожнага чацвёртага чалавека і які паказаў усяму свету ўзор гераізму і саветскага патрыятызму. Гераізм чалавека на вайне, вытокі гераізму і саветскага патрыятызму, іх моцы — праблемы, якія найбольш хваляюць аўтараў твораў пра Вялікую Айчынную вайну.

«Вецер у соснах» Івана Навуменкі «Плач перапёлкі» Івана Чыгрынава, «Сотнікаў» Васіля Быкава, «Тартак» Івана Пташнікава, «Пакуль не развідне ла», «Апошнія і першыя» Б. Сачанкі «Па другой зіме вайны», «Іскры ў панялішчах» Лідзіі Арабей, «Туман над стэпам» Рыгора Няляя, творы М. Алкеева, А. Марціновіча, М. Кругавых, Г. Бу-

раўкіна, В. Хомчанкі, Е. Лось, А. Ставера, А. Алешні, М. Капылювіча і многіх іншых сапоўнілі мастацкія летаніе Айчынай вайны, які робіць беларускія пісьменнікі.

Аповесць Барыса Сачанкі «Апошнія першыя» — свосабодны равіем, працяты трыбамі смуткам аб трагічнай гісторыі людзей ад рук фашысцкіх забойцаў і высокай турботай аб міры на зямлі. Трагедыя палескай вёскі Рудня, спаленай фашыстамі, Барыс Сачанка змог перадаць як трагедыю ўсяго народа, над яким нависла пагроза вынічэння ўзброенымі да зубу людзямі XX стагоддзя. Убачаная вачыма ўчалелага выкладова хлюпчыка Яска трагедыя вёскі Рудня не толькі хваляе, але і вышкібае ў сэрцы вытача моцны пратэст супраць бесчалавечасці, фашызму, гучыць актуальна, як абвінавачванне нова-ўвядзеным усміршчелым свабодалюбных народаў свету, тым, хто ўчыніў смерць жыццарам Сонгамі, хто сее вайну над палымі і вёскамі Лаоса і Камбоды.

Сурова і мужная аповесць І. Пташніківа «Тартак» узнімае тую ж тэму, што і аповесць Сачанкі. Трагедыя Дзельві, спаленай уласаўцамі летам 1943 года, падобна да трагедыі Рудні, Аповесць І. Пташніківа напісана рукою сталага мастака-рэаліста, знешне быццам стрыманая, яна хвалюе яркасцю бачання, выразаюцца дэталі, мужнай праўдзінасцю, жывымі вобразамі людзей. «Тартак» — яшчэ адна і вельмі праўдзівая старонка ў ваенным летанісе нашага народа.

Асобна трэба адзначыць поспех Івана Чыгрынава, які сваім першым раманам «Плач перапёлкі» заявіў пра сябе як пра здольнага, шматбацуючага раманиста. Праўдзіваю, шырокую, багатую фарбамі карціну незабытнага лета 1941 года намалюваў І. Чыгрынаў у сваім рамане. Раман паказвае наш народ у цяжкую пару, калі Чырвоная Армія адступала пад націскам нямецка-фашысцкіх войск, калі ў Беларусі вёскі ўрываецца вораг, але раман не пакідае ўражання безнадзейнасці, Чыгрынаў здолеў паказаць, як ужо ў той час, у пачатку вайны, у нашага народа жыла непахісная вера ў сілу савецкага ладу, адданасць Савецкай уладзе, як у ліхалецці першых месяцаў вайны, у асяроддзі ўчарашніх мірных людзей гартуюцца героі партызанскай барацьбы. Аўтар намалюваў жывыя вобразы байцоў і камандзіраў Чырвонай Арміі, калгаснікаў, партыйных работнікаў, паказаў умелна ствараць аб'ёмныя вобразы людзей. У гэтых адносінах як асабліваю ўдачу трэба адзначыць вобразы Зазыбы і Чубара, вобразы тыповых і разам з тым на-сапраўднаму адметных, жывых прадстаўнікоў народа.

Раман «Ведер у соснах» Івана Навуменкі з'явіўся як працяг эпічнага апавядання, пачатага кнігай «Сасна пры дарозе». Новы раман І. Навуменкі выклікаў супярэчлівыя водгукі. Трэба, аднак, сказаць, што пры пэўных выдатках раман «Ведер у соснах», бласпярэчна, твор значнай мастацкай вартасці. Аўтару ўдалося развіць і ўзбагаціць новымі рысамі вобраз Міці Птахі, галоўнага вобраз дыялогі, які стаў адным з лепшых у творчасці І. Навуменкі. Моцнай якасцю рамана І. Навуменкі з'яўляецца праўдзінасць, яркасць карціны партызанскага жыцця, умелая, поўная руху, напружанасці падача батальных сцэн. Аўтар з веданнем і ўмельствам паказвае партызан у баявой дзейнасці, выяўляючы глыбокае разуменне чалавечай псіхалогіі ў складаных акалічэннях гэтай дзейнасці.

З трыма новымі аповесцямі за час між з'ездаў выступіў Васіль Быкаў. Усе яны прысвечаны мінулай вайне. Як і ў папярэдніх творах, у гэтых аповесцях Быкава цікавыя людзі ў вострых, драматычных, а часта і трагічных сітуацыях.

Быкаў — пісьменнік ярка выражанай творчай індывідуальнасці. Яго стыль ва ўсіх творах быў і застаўся адзіным — вельмі напружаным, эмацыянальна-насычаным апавяданнем аб выключным, на мяжы між жыццём і смерцю, моманце ў жыцці героя. Усе творы Быкава вызначаюцца на роднасцю устойлівым стылявым адзіствам.

Не ўсё ўдалося В. Быкаву ў апошніх аповесцях. Відаць, многія з крытычных закідаў па аповесцях «Праклятая вышыня» і «Круглянскі мост» былі слушныя. Тым больш радасна адзначыць, што апошняя аповесць Быкава — «Сотнікаў» — атрымала станоўчую ацэнку ва ўсесаюзных літаратурных выданнях.

Але, прызнаючы справядлівасць паасобных крытычных закідаў у адрас Быкава, мы разам з тым не можам не адзначыць, што ў той крытыцы, якая ішла ў адрас пісьменніка, была і такія абвінавачванні, з якімі прафесіянальным літаратарам згадзіцца цяжка.

Творы В. Быкава, у прыватнасці, і апошнія аповесці, як правіла, носяць лакальны характар, у аснове кожнай з іх стаіць тая ці іншая канкрэтная праблема. У аповесці «Круглянскі мост», напрыклад, гэта праблема: якія сродкі дазволены для дасягнення мэты? Брытвін лічыць, што для дасягнення мэты дазволены любыя сродкі, і ў дасягненні яе не спыняецца перад подласцю. Усім ладам твора, са сваім юным героем, В. Быкаў гнейна асуджае філасофію Брытвіна, як неумяшчальную з партызанскай мараллю. Гэты пункт гледжання ніяк не разыходзіцца з тым, якога прытрымліваліся народныя месціцы.

Вырашаючы канкрэтную праблема, В. Быкаў сваім невялікім творам не мог і не ставіў сабе

на мэце даць усёабдымную карціну народнай партызанскай барацьбы, патрабаваць гэтага ад яго твора, думаецца, несправядліва.

Адзначаючы гэта, мы зусім не хочам сказаць, што творы В. Быкава няма за што крытыкаваць, мы гэтым хочам надкрэсліць неабходнасць аб'ектыўнай і таварыскай крытыкі. Мы хочам адзначыць, што ў творчасці В. Быкава адбываюцца з'явы, якія даюць падставу чаканьня новых добрых твораў ад гэтага таленавітага празаіка.

Завяршаючы агляд твораў аб Вялікай Айчынай вайне, трэба адзначыць, як станоўчы факт, далейшае развіццё той жа галіны, якая барэ пачатак у дакументальнай аснове. — пра гэта сведчыць з'яўленне аповесцей Г. Бураўкіна, І. Новікава, А. Ус і А. Уладзіміравай.

Пісьма развівалася ў гэты час і мемуарная літаратура, якая папоўнілася змястоўнымі кнігамі вядомых партызанскіх апраўнікоў Р. Мачульскага, І. Клімава, Н. Гракава, І. Ветрава, М. Дзюгарова і іншых.

Як вядома, у напісанні твораў мемуарнага жанру вялікую данамогу аўтарам аказваюць пісьменнікі, у прыватнасці такія, як А. Кулакоўска, Р. Няхай, А. Міронаў, В. Бурносаў і інш. Праўда, тут ёсць адна небяспека: літаратурная апраўдка адным і тым жа пісьменнікам некалькіх ініціатываў прыводзіць да стылівай аднастайнасці. Варта адзначыць таксама з'яўленне калектыўных зборнікаў мемуарнага характару — «Путь к победе» (сааўтар М. Алексееў), «Словоз огонь и смерть» (складальнік У. Карпаў) і іншыя.

Вялікая частка твораў беларускай прозы адлюстроўвае пасляваенную мірную працу нашага народа, працоўны гераізм калгаснага сялянства, рабочага класа, праблемы жыцця савецкай інтэлігенцыі, нашай моладзі. У многіх з гэтых твораў ставяцца актуальныя пытанні сённяшняга жыцця. З кожным годам гэтыя творы аб сучаснасці займаюць усё большае месца ў творчым даробку нашай прозы.

«Жыта» А. Асіпенкі, «Расце мята пад акном» і апавяданні А. Кулакоўскага, «Снежныя зімы» І. Шамякіна, «Сотага маладосць» Ул. Карпава, «Месціжы» І. Пташніківа, «Апошні водпуск» А. Адамовіча, «Адзін лапач, адзін чуч» М. Стральцова, «Чазенія» У. Караткевіча, «Зноў у Будневе» А. Кудраўца, «Оддасць навсёгда» М. Герчыка, «Мае заводчыні» В. Мысліўца, «Далі сабе слова» І. Грамовіча, «Палыні — зямле горкае», «Самы высокі паверх» і «Сталіявары» А. Савіцкага, «Падзенне Хвядоса Струка» П. Кавалёва, «Лора», «Троці не лішні» Р. Сабаленкі, «Летнія зімка» Л. Гаўрыліна, «Где не ждуть тишины» М. Кругавых, апавяданні В. Віткі, Я. Васіленка, Ул. Дамашэвіча, М. Раітнага, І. Навуменкі, Т. Хадкевіча, В. Адамчыка, В. Карамашова, В. Хомчанкі, А. Кандрусевіча, А. Шинчука і няшмала іншых твораў — усё гэта творы, звязаныя з днём сённяшнім.

Варта адзначыць і лірычныя нататкі Я. Брыля, работу над якімі працягвае аўтар ужо некалькі год. Тэматыка і праблемы гэтых твораў вельмі разнастайныя.

Існуе думка, што беларускія пісьменнікі пішуць лёгка не выключна пра вёску. Але варта прыгледзецца ўжо да названых твораў, каб пераканацца, што думка гэта не зусім адпавядае сапраўднасці. Праблемы жыцця вёскі толькі ў цэнтры некаторых з адзначаных твораў («Жыта» А. Асіпенкі, «Зноў у Будневе» А. Кудраўца, часткова ў раманах «Месціжы» І. Пташніківа, «Снежныя зімы» І. Шамякіна і некаторых іншых). Няшмала твораў напісана пра горад, але большасць з іх узнімаюць праблемы, якія маюць месца ў асяроддзі інтэлігенцыі. На вялікі жаль, пра рабочы клас мы ўсё яшчэ пішам мала.

Творы П. Кавалёва «Падзенне Хвядоса Струка» і Г. Гурскага «Чужы хлеб» накіраваны супраць варажой дзейнасці беларускіх буржуазных нацыяналістаў, агентаў ЦРУ, наёмных служак Пентагона.

Ёсць у нас прыкметныя поспехі і ў развіцці публіцыстыкі, у тым ліку публіцыстыкі на міжнародныя тэмы. Тут варта адзначыць публіцыстычны выступленні К. Кірэнні, А. Бажко, А. Карпоно, Л. Прохшы, у якіх аўтары сродкамі вострага мастацкага слова вядуць барацьбу з буржуазнай ідэалогіяй з новаўвядзенымі амерыканскімі прэтэндэнтамі на сусветнае панаванне. На старонках газет і часопісаў публікаваліся таксама нарысы і публіцыстычныя артыкулы, прысвечаныя праб-

рай з'явілі і з'яўляюцца дасягненнем нашай літаратуры. Няма магчымасці падрабязна прааналізаваць усе творы прозы на гэту тэму, але мы хацелі б адзначыць хоць бы некаторыя з іх: Мужная праўдзінасцю вызначаецца, напрыклад, аповесць «Жыта», у якой А. Асіпенку ўдалося стварыць суровы, характэрны малюнак пасляваеннага стану ўвядзення разбуранай вайной беларускай вёскі. Да заслугі А. Асіпенкі трэба аднесці і стварэнне моцнага і цэльнага характару ўчарашняга франтавіка, цяперашняга старэйшага калгаса Язэпа Каліны.

Праўдзінасцю, жывымі вобразамі прываблівае таксама новы раман І. Пташніківа «Месціжы». Блоспярэчнай удачай І. Пташніківа з'яўляецца вобраз галоўнага героя рамана — коноха леспрамгаса Айдрыя Вядліва, былога партызана, чалавек алегкага лёсу, характаво якога пераканаўча раскрыта ў пераадоленні выпрабаванняў вайны і пасляваеннай мірнай працы. Удалося І. Пташнікаву стварыць і іншыя жывыя характары — рабочага леспрамгаса Рамана, начальніка ўчастка Унука, калгасніцы Балоты. Радуе раман шчырым жыццелісам, багаццем дэталей. Разам з тым, аўтар варта папракнуць і за некаторую перагружанасць апісаннімі, за замаруджанасць дзеяння, некаторую прыглушанасць сацыяльнага фону.

Цікавай з'явай нашай прозы варта назваць аповесць А. Адамовіча «Апошні водпуск», надрукаваную ў часопісе «Дружба народов».

З новымі раманах «Снежныя зімы» выступіў у гэты перыяд І. Шамякін. У цэнтры рамана І. Шамякіна, які выклікаў вялікую цікавасць у чытачоў, — вобраз былога партызанскага камандзіра, пазней — апраўніка высокага ўзроўню Івана Антонава. І. Шамякін паказавае свайго героя ў драматычны момант жыцця, тады, калі яго, несправядліва абвінавачваючы ў рэтраградстве, адхіляюць ад работы і адпраўляюць на пенсію. Выбраўшы ў жыцці героя такі перыяд, калі ён аказаўся на «адпачынку», аўтар, раскрываючы героя, шырока карыстаецца метадам рэтраспектывы: жыццё героя выўляецца ў большай ступені яго ўспамінамі. Па гэтай прычыне побач з дзеяннем сённяшнім у рамане ўвесь час развіваецца, рухаецца лінія мінулага героя — яго партызанскай дзейнасці, напісанай вельмі ярка, узрушана. Аўтар імкнецца ўсебакова раскрыць свайго героя: у той частцы, дзе падаецца яго сённяшняе жыццё, мы бачым яго ва ўзаемадачыненнях з сям'ёю, з таварышамі па нядаўняй працы і сябрамі па партызанскім мінулым. Шырока раскрыўце І. Шамякін свет думак свайго героя, паказваючы яго погляды на многія з'явы сучаснасці.

І. Шамякіну ўдалося ранейшы складаную задачу стварэння буйнага вобраза, больш глыбока прапінуць у свет яго пацуюцаў і думак.

Важным праблемам пасляваеннага жыцця прысвечаны раман У. Карпава «Сотага маладосць», у якім аўтар малюе разнастайнае, шматфарбнае жыццё сучаснага горада. Варта ўхвалы імкненне У. Карпава ставіць надзённыя праблемы сучаснага гарадскога жыцця — праблемы вытворчы і інтэлектуальныя, яго імкненне даследаваць жыццё нашай сённяшняй інтэлігенцыі.

У гэтым жа напрамку настойліва працуе А. Савіцкі, аўтар твораў аб рабочых людзях — «Самы высокі паверх» і «Сталіявары». Аповесць «Сталіявары», пабудаваная на дакументальным матэрыяле, расказвае пра жыццёвы шлях аднаго са слаўных нашых сучаснікаў сталявара Дзмітрыя Баранкіна, чалавек, які рос разам са сваім заводам, сваім горадам і часам. Пісьменніку лепш удалося раздзельна прысвечаныя юнацтву героя: у пачатку заводскага жыцця ў аповесці ёсць элементы апісальнасці, але кірунак пошукаў аўтара, які распрацоўвае важную тэму, заслугоўвае падтрымкі.

З твораў аб рабочых варта таксама адзначыць кнігу «Мае заводчыні» В. Мысліўца, якая прываблівае індэрсным веданнем рабочага жыцця. Але ў кнізе яшчэ адчуваецца нявопытнасць аўтара, а можа і паспешлівасць, якая шкодзіць многім яго творах.

Трэба адзначыць значны рост, як празаіка, У. Паўлава, аўтара некалькіх цікавых апавяданняў і аповесцей аб сучаснасці, і А. Кудраўца, які апублікаваў няшмала апавяданняў і шчырую, малюнівую аповесць «Зноў у Будневе». З цікавымі апавяданнямі выступіў А. Наўроцкі.

Сур'ёзным, думлівым поглядам на жыццё сучаснай арміі вызначаецца аповесць рускага празаіка А. Кузьмічова «Смена караулов».

У гэтым напрамку няшмала зрабіў Мікалай Кругавых які ўслед за раней апублікаваным раманам «Чесць ярма не прыемлет» надрукаваў новую цікавую кнігу пра савецкіх воінаў «Где не ждуть тишины».

За час між з'ездаў на старонках нашых газет і часопісаў і ва ўсесаюзным друку нашымі аўтарамі было апублікавана многа дакументальных нарысаў і выступленняў па розных пытаннях унутранага і міжнароднага жыцця.

З твораў нарыснай літаратуры пра наша жыццё асаблівы поспех вылаў на долю В. Палтаран, аўтара двух паэтычных кніжак «Ключы ад сезама» і «Дзіваціл», якія заслужана атрымалі Дзяржаўную прэмію БССР імя Ляляшынскага. Сур'ёзным роздумам адзначаны і новы нарыс І. Дуброўскага «Да долі чалавечай». Добра заявіў пра сябе як пра тонкага назіральнага мастака Я. Сіпакоў, што парадаваў нас таленавітымі творами «Абло, расчынае ў зіму» і «Па зялёную маламку». Як удачу трэба адзначыць кнігу В. Панамарова, прысвечаную слаўнаму калгаснаму дзеячу К. П. Арлоўскаму. Трэба адзначыць змястоўныя, справяныя нататкі «Тры месяцы ў Амерыцы» К. Кірэнні, якія з'явіліся ў выніку яго паездкі ў ЗША ў якасці дэлегата Беларускай ССР на сесію ААН. Твор К. Кірэнні прасякнут ваяўнічай непрымрымасцю пісьменніка-камуніста да фальшу буржуазнага свету, бесчалавечнай існасці імперыялізму. Значна пашыраюць межы даследавання свету, які вядзе наша дакументальнасць, нарысы Я. Брыля «Душа — не падарожніца», «Рэха заўсёды са мною» і іншыя, якія набліжаюць да нас кло-

У ПЕРАПЫНКАХ ПАМІЖ ПАСЯДЖЭННЯМІ...

У. Караткевіч і В. Быкаў

лемам нашага савецкага жыцця — В. Палтаран, Я. Сіпакова, І. Дуброўскага, А. Карпока, А. Вярцінскага, Т. Хадкевіча, А. Вялевіча, М. Паслядовіча, В. Панамарова, А. Кулакоўскага, Ул. Юрэвіча, А. Адамовіча, Ул. Мяжэвіча, Ул. Караткевіча і інш.

Як бачым, нашымі празаікамі няшмала напісана твораў аб сённяшнім дні. Можам са здавальненнем адзначыць таксама тое, што сярэд гэтых твораў ёсць няшмала такіх, якія заслугоўваюць доб-

паты блізкіх і далёкіх народаў, сведчаць аб міра-любівых настроях нашага народа, яго жаданні жыць у міры і дружбе.

Тут хацелася б сказаць пару добрых слоў і пра нашу сатырычную літаратуру, якая працягвае развіваць лепшыя традыцыі, асабліва ярка ўвасобленыя ў творчасці Якуба Коласа, Кандрата Крапівы, К. Чорнага. Найбольш плённа працавалі ў гэтым жанры Ул. Корбан, Э. Валасевіч, І. Грамовіч, Г. Кляўко, Н. Гілевіч, М. Скрыпка, цэлая плеяда дасціпных сатырыкаў і гумарыстаў, што групуюцца вакол часопіса «Вожык». Вялікую папулярнасць заваявала «Бібліятэка «Вожык», кніжкі якой ніколі не залежваюцца на паліцах.

Вельмі радаснай і значнай з'явай за час міжз'ездаў трэба лічыць прыход у літаратуру і рост шэрагу цікавых, здольных празаікаў. Хорана выявілі сябе Міхась Вышынін, Віктар Карамзаў, Аркадзь Кандрусевіч, Леанід Калодзежны, Алесь Рыбак, Алесь Жуук, Алесь Масарэна, Алесь Крыга, Ніна Маеўская, Клаўдзія Каліна, Мікола Піль і іншыя. Іх творчасць сведчаць, што ў беларускую літаратуру ідзе напавуенне, на якое мы можам ускладаць добрыя надзеі. Неабходна толькі папярэдзіць маладых пісьменнікаў, што поспех іх далейшай працы будзе залежыць ад таго, наколькі глыбокім і свежым будзе іх веданне жыцця, нашага часу, наколькі патрабаванымі яны будуць да сябе, да сваіх твораў.

Адзначаючы як станоўчы факт тое, што ў перыяд міжз'ездамі німала напісана твораў прозы пра працоўны гераізм нашага народа, што ў гэтых творах паставлены надзвычайныя праблемы, мы ні ў якім разе не можам задаволіцца зробленым. Трэба адкрыта сказаць, што твораў гэтых пакуль усё ж недастаткова, што ў нашай прозе пакуль не знайшлі належнага адбітку многія і надзвычай важныя справы з жыцця нашага народа.

На XXVII з'ездзе ЦКБ П. М. Машэраў у справядлівым дакладзе ІКБ в. м. М. справядліва сказаў: «На жаль, нашы пісьменнікі яшчэ не стварылі буйных яркіх твораў, у якіх бы праблемы заводскага калектыву і асобы рабочага атрымалі глыбокае і ўсебаковае адлюстраванне».

Мы не маем глыбокіх твораў, у якіх бы дзейнічалі вобразы, роўныя і родныя тым слаўным нашым сучаснікам, якім будуюць сусветна вядомыя МАЗЫ і БЕЛАЗЫ, якія ў глыбінных беларускіх неграў здабываюць скарапы зямлі, якія пабудавалі Наваполацкі нафтапрацоўчы камбінат і будуюць Мазырэні. Мы не маем глыбокіх твораў аб тых людзях, якія сёння, на сённяшнім узроўні тэхнікі, эканоміі, культуры, у сённяшніх вясцях раіваюць непростыя праблемы сельскай гаспадаркі.

Мала твораў пра тую важнейшую частку народа, імя якой народная, саветская інтэлігенцыя. Аб чым думае, аб чым марыць, як жыве сённяшні інтэлігент — настаўнік, урач, студэнт-лірык і вучоны-фізік — мы яшчэ не здолелі сказаць нашаму чытачу.

Мусім самакрытычна сказаць і пра тое, што як падэніна, невытрыманая застаецца пакуль задача стварэння вобраза партыйнага работніка нашых дзён — арганізатара мас, кіраўніка вытворчасці, чалавека сучаснай культуры, які ў сучасных умовах небывалай тэхнічнай рэвалюцыі, небывалага росту ўсіх галін гаспадаркі і народнага жыцця робіць справу асаблівай складанасці і асаблівай важнасці.

Але, калі мы можам прад'явіць сабе прэтэнзіі да — калі можна так сказаць — колькасці гаспадаркі, то яшчэ больш актуальнай з'яўляецца задача якаснага ўздыму нашай прозы.

Трэба помніць, што твор мастацкай літаратуры толькі тады можа выканаць сваю ролю, усхваляваць і ўзбагаціць чытачоў, калі ідзе яго знаходзіць вартае мастацкае выкананне, калі твор гэты высокі па майстэрстве. Партыйнасць і народнасць — гэта асноўныя крытэрыі вартасці твора — толькі тады праяўляюцца з належнай сілай, калі яны ў творах мастацтва выказаны з належнай мастацкай якасцю, з належнай мастацкай глыбіняй.

На жаль, мы павінны прызнаць, што нямногія яшчэ творы прозы, у прыватнасці творы пра сучаснасць, вызначаюцца высокім узроўнем майстэрства. Не багата яшчэ твораў, якія б даследвалі нашу сучаснасць глыбока, давалі б цікавыя, жывыя назірванні, шырокае абазначэнні, стваралі б значны мастацкія вобразы.

«Часам бывае нават, — гаварыў Л. І. Брэжнеў, — што твор прысвечан добрай, актуальнай тэме, але ствараецца ўражанне, што мастак падышоў да сваёй задачы вельмі лёгка, не ўклаў у сваю працу ўсю сілу сваёга таленту».

Трэба з усёй вясцяй сказаць, што галоўная прычына такога становішча часцей за ўсё не ў недахопе фармальнага майстэрства, хоць і гэта часам адчуваецца, — а ў недахопе жывых назірванняў над жыццём, непасрэдных уражанняў. Іменна гэтым недахопам жыццёвых назірванняў, на нашу думку, тлумачыцца тое, што ў цэнтры твораў рэдка ставіцца глыбокія праблемы сённяшняга дня, што яны яшчэ нярэдка падменьваюцца звышчужбымі схемамі: наватар — кансерватар, сумленны — несумленны, што сур'ёзныя праблемы жыцця падменьваюцца меладраматычнымі выдумкамі літаратурнага паходжання.

Відаць, немалае віна гэтага ў тым, што мы многа сядзім у рэдакцыях, у кабінетах, многа трацім часу на патрабны і непатрабны пасяджэнні і нарады. І мала бывае нам на заводах і ў калгасах. Мала жывём сярод народных клопатаў. Гэта — простая і не новая ісціна, але гэта — ісціна, і мы павінны паставіцца да яе з належнай увагай і павагай. Жыццё на нашых вачах змяняецца так хутка, бурліва, што кожны, хто хоча ўгнацца за ім, хто хоча стварыць сапраўды актуальны твор, павінен быць у яго гушчыні, і не камандзіраваным, не гаспадарам, а штодзённым удзельнікам. Толькі на гэтай дарозе мы можам спадзявацца на сапраўды творчы перамож.

У сувязі з гэтым мы павінны паставіць пытанне: ці правільна скарыстоўваем мы тое багацце,

У ПЕРАПЫНКАХ ПАМІЖ ПАСЯДЖЭННЯМІ...

Ю. Голуо, Ж. Янішчыц, П. Броўка і Р. Семашкевіч.

це, якое ёсць у нашых таварышаў — талент, ці не лішне лёгка мы растрачваем гэтае багацце, якое абавязвае нас даваць народу самае каштоўнае, што мы можам даць — высокамастацкія творы? Ці не пара падумаць і стварыць такія ўмовы, пры якіх сілы нашы, наша жыццё былі б скіраваны цалкам на асноўнае — на стварэнне глыбокіх мастацкіх твораў, як самыя важныя від грамадскага служэння нашаму народу, нашай партыі.

ПАЭЗІЮ называюць гарачым цэхам, маючы, відаць, на ўвазе такія яе якасці, як вострая ўспрымальнасць, эмацыянальная напоўненасць, высокая экспрэсіўнасць. Так, паэтычны цэх — цэх высокага тэмпера. У паэзіі не самае галоўнае — лагіка ці ў нейкім новым, печальным спалучэнні паставіць словы. Важна, каб паміж імі, як паміж электрычнымі батарэямі, прабгаў ток мыслі, ток эмоцый, пацуюць. Іншымі словамі, верш закіданы чужына перадаваць пульс жыцця, пульс чалавечага сэрца, несіці ў сабе праметэўскае агонь грамадзянскасці. У гэтым, як мы бачым, і асабліваецца паэзія, і яе прызначэнне. Да слова сказаць, мы не падзіліем трыгох некаторых нашых калег з суседняй Польшчы, якія лічаць, што паэзія сваё аджыла, што яна адмірае і г. д. (Мы маем на ўвазе тут дыскусію, што адбылася нядаўна ў сувязі з артыкулам Т. Ружычкі ў польскім літаратурным друку і была прысвечана становішчу ў польскай паэзіі). Хіба што аджывае тая паэзія, якая не звязана з жыццём, якая нічога не выказвае, не нясе ў сабе ніякага грамадскага зместу, так сказаць, паэзія аб нічым. Але ж гэта іншая справа. Калі верш аб нічым, тады яму і сапраўды нічога не застаецца, як адзіці «ў свет ценяў». Мы ж лічым, што ў паэзіі той жа энас, што і ў самага жыцця, і калі ёсць энас у жыцці, то ён ёсць і ў паэзіі. І калі яна, паэзія, ідзе ў нагу з жыццём, калі яна імкнецца памагчы людзям, служыць сваёму народу, тады ёй няма чаго турбавацца за свой лёс. Тут прыгадваецца верш Пётруся Броўкі «З глыбін грудзей», зменшаны ў кнізе «Між чырвоных рабін»:

Няхай трывожна, хай не спіцца,
Пакуль я след не залешу...
З глыбінных вод імкнуць крыніцы,
З глыбін грудзей і добры верш.

Спявай старанна і цярпліва,
І прыдзе добры ён, дарма!
Прырода толькі творыць дзівы,
Бо дзівам ёсць — яна сама.

Табе ж пазнаць і радасць можна,
Калі твой верш сяброў здабыў,
Калі адчуе ледзь не кожны,
Што быццам сам яго стварыў.

Цяжка тут не пагадзіцца з паэтам. Сапраўды, добры верш можа з'явіцца толькі з глыбін жыцця, «з глыбін грудзей». І сапраўды, толькі тады, толькі народжаны такім чынам твор можа дайсці да другога сэрца, знайсці сяброў, выплываць у людзей адчуванні саўтэрства. І сапраўды, толькі ў такім разе паэт можа ўздыхнуць з палёгкай, пазнаць радасць — радасць патрэбнай людзям творчасці.

З прыемнасцю адзначым, забягаючы крыху наперад, што наш паэтычны цэх працаваў «старанна і цярпліва», працаваў у цеснай сувязі з жыццём, з сучаснасцю. Гучалі розныя па сваёй сіле і танальнасці галасы — ад паэтычнай дэкламацыі да сціпнага шэпту, — і гэта было натуральна, бо наша паэзія цікавілася ўсім: ад спраў надзвычайна да падзей гістарычных. Нішто не застаецца па-за яе ўвагай: мінулае і сённяшняе, далёкае і блізкае, зямное і касмічнае, асабістае і агульначалавечае, — усё ў яе арбіце.

Гэта — некалькі агульных заўваг. Спінімся больш падрабязна на некаторых, больш істотных момантах у развіцці нашай паэзіі другой паловы 60-х гадоў.

Адна з тых асаблівасцей, якая дае падставу называць паэзію гарачым цэхам, — гэта яе грамадзянскасць, яе страсналі зацікаўленасць у жыцці і справах народа. Апошняга гэта і былі якраз часам інтэнсіўнага грамадзянскага сталення нашай паэзіі.

Адпаведная грамадска-палітычная атмасфера паслужыла моцным стымулам у павароце паэзіі, як лірычнай, так і эпічнай, да гісторыка-рэвалюцыйнай тэмы і ў асаблівасці да тэмы ленынскай. Яно і зразумела. Ленынская тэма — адна з самых велічных і хваляючых для сэрца мастака — даўно стала традыцыйнай у беларускай саветскай паэзіі. І — дадам — адной з самых плённых яе тэм. Бо пісаць пра Леніна — гэта паэтызаваць не толькі вобраз генія, жыццё, барацьбу і дзей-

насць правадыра, але і ўсё, што заснавана на яго вучэнні, прынцыпах і асветлена яго розумам.

Даволі багатая наша паэтычная Леныніна напоўнілася за апошні час новымі творамі. Дарна любі і павагі аддалі правадыру ў сваіх вершах П. Броўка, П. Панчанка, М. Лужанін, С. Дзяргай, М. Хведаровіч, С. Шушнёвіч, А. Званок, А. Зарыцкі, С. Грахоўскі, А. Русецкі, К. Кірэнка, Э. Агняцкевіч, А. Бяльвіч, А. Бачыла, А. Вялюгін, Г. Бураўцін, Н. Гілевіч, П. Макаль, Е. Лось, Я. Сіпакоў, А. Грачанікаў, Ю. Свірка, В. Макаравіч. І справа тут, вядома, не столькі ў колькасцім папавенні, колькі ў якасцім зруках, у далейшым паглыбленні ў ленынскую тэму. У лепшых творах, прысвечаных гэтай тэме, няма, можа быць, стаўных звычных агульных мясцін і шматлікіх клінікаў, затое ў іх ёсць роздум, ёсць грамадзянскі клопат, ёсць шчырае, сапраўднае імкненне па-ленынскаму жыць і будаваць жыццё. Напрыклад, прыкметнай з'явай, і не толькі ў беларускай Леныніне, з'яўляецца паэма Анатоля Вялюгіна «Вецер з Волгі», у якой выразаў гучыць ленынскі жыццёвы ідэал і якая выйшла нядаўна паўнацю ў нашым выдавецтве. Свежэе ўвасабленне атрымала ленынская тэма, у прыватнасці, у творах самых маладых нашых паэтаў — Леаніда Дайнеці, Алеся Разанава, Уладзіміра Скарыніна.

Гаворачы пра зварот нашай паэзіі да ленынскай тэмы, не магу не адзначыць і выдатны пераклады Р. Барадудзіна і М. Калачынскага рэвалюцыйных песень, якія любіць Ленын.

Неаддзяльная ад ленынскай — тэма рэвалюцыі, партыі, народа, тэма змагання за новы лад, новае жыццё, повага чалавека, і як бы, зноў-такі, ні адразу не адзіна ад другога нашы паэты, якімі б непадобнымі былі яны адзін ад другога як творчыя індывідуальнасці, у кожным з іх праяўляецца дух часу. Не аднолькава, па-рознаму, але праяўляецца. І якімі б рознымі, скажам, ні былі пазмы «Калыханка» Васіля Віткі, «Цунамі» і «Далёка да акіяна» Аркадзя Куляшова, «Матчын дом» Максіма Лужаніна, «Малая зямлі» Алеся Русецкага, «Паэма дарог» Сяргея Грахоўскага, «З твайго паверху» Алега Лойкі, «Профіль веку» Сцяпана Гаўрусёва, — якімі б, кожнай па-асобку, асаблівасцямі ні вызначаліся гэтыя пазмы, наіснасць за апошнія гады, усё яны тым не менш знаходзіцца ў рамках адной і той жа рэвалюцыйна-гістарычнай праблематыкі, усё народжаны думкай пра народ, пра лёс чалавека і чалавецтва.

Мы назвалі ў якасці прыклада пазмы, наіспуным правам можна сказаць тое самае пра ўсе лепшыя інігі і асобныя творы, якія ўбачылі свет за мінулыя гады і якія прасякнёна шчырае аб тым, што наша паэзія кіраваўна павярнула сваё ідэйна-тэматычнае далегіды, паглыбляе свой філасофскі роздум, умацоўвае свае пазіцыі ў змаганні за новае жыццё, за новага чалавека. Пафсам жыццесцвярдзення і грамадзянскім неспакоем прасякнуты, у прыватнасці, кнігі «Пры святле малакан» П. Панчанкі, «Між чырвоных рабін» П. Броўкі, «Сасна і бяроза» А. Куляшова, «Твае далоні» А. Нысіна, «Агледзіны» М. Аўрамчыка, «Служба святла» А. Русецкага, «Паясы» М. Калачынскага, «Лінія перамены дат» Р. Барадудзіна, «Тры цынілы» А. Вярцінскага, «Дыханне» Г. Бураўціна, «Неразмовы» Н. Гілевіча, «Дзіваціл» А. Лойкі, «Профіль веку» С. Гаўрусёва, «Яснавокія малвы» Е. Лось, «Акіо» П. Макаль, «Дзень» Я. Сіпакова, «Баравіна» Ю. Свірка, «Крутаяр» В. Зуёнка, «Абнаўленне» Р. Тармоў, новыя творы А. Астрэйні, А. Бачылы, А. Баіко, С. Грахоўскага, С. Дзяргай, К. Кірэнка, П. Прыходзькі, А. Грачанікава, Ул. Паўлава, К. Цырк, А. Ставера, М. Рудкоўскага і іншых паэтаў. Пасмяротна выйдзе кніга рана памерлага нас талентавітага паэта А. Сербановіча.

Гучыць грамадска-рэвалюцыйная тэма, тэма гераізму ў вершах паэтаў і самага апошняга прызыву. Тут хочацца прыгадаць імя Вольгі Ілатавай, Ніны Янішчыц, Міколы Семашкевіча, Адчуваецца, што маладыя арганічна ўспрынялі лепшыя традыцыі, звязаныя з агульным поступам нашай паэзіі.

Натуральна, што разам з ідэйна-грамадзянскім ростам нашай паэзіі ўзмацнялася яе ўвага да чалавека як асобы,

да маральна-этычных праблем. Гэты плённы працэс даваў аб сабе знаць у творчасці многіх нашых паэтаў і прынес станаўчыя вынікі. Такія чыяці, як дабро, зло, шчасце, сагада, сумленне, набываюць у паэзіі ўсё больш рэальны, жыццёва-чалавечы змест і ўсё радзей выконваюць у ёй, як гэта часта здаралася раней, функцыю схемы, штампана. Напрыклад, кніга П. Броўкі «Між чырвоных рабін» — гэта бескампрамісны дыялог з самім сабой, з сваім сэрцам, з сваім сумленнем, са сваім мінулым.

Перачытваючы кнігу П. Панчанкі «Пры святле малакан», чытаючы яго новыя творы, яшчэ раз пераконваешся, што яго паэзія — гэта голас жывога сумлення, гэта абострая турбота за чалавечае «шчасце, якое так цяжка ўладкаваць на зямлі».

Адкрываеш новую кнігу Арыадзі Куляшова «Сасна і бяроза» і не можаш не спыніцца на многіх яе ясных па думцы, глыбока вышананых радках:

Пішу: я, сведка ўсіх падзей,
Сірочых слёз, вайны, разлукі,
Ждаю шчасця для людзей...
Я знаю, што такое мукі.

«Сведка ўсіх падзей», паэт піша аб розніцы паміж славай заслужанай і незаслужанай, аб сумленні, якое можа толькі «някупленым быць», аб немагчымасці лёгкага, спакойнага шчасця... І вершы паэта, якія складаюць першую частку кнігі, з'яўляюцца свайго роду прамогам да яе другой часткі, дзе змешчаны паэмы «Цунамі» і «Далёка да акіяна». Бо вяртанне паэта да «крыніц маленства», імкненне зноў праіснаваць па сцэнах юнацтва (гутарка ідзе пра другую паэму, бо пра першую, якая надрукавана раней, нямаю ўжо сказа-

60-х і пачатку 70-гадоў. Відаць, не трэба спецыяльна агаворвацца, што былі ў яе і іншыя кломаты і інтарсы, радасці і засмучэнні, што яна апявалы і любоў, і дружбу, і подых вясновага ветру, і радасць жыцця ўвогуле. Тут можна спаслацца на творы А. Бачылы, С. Грахоўскага, А. Зарыцкага, А. Вольскага, П. Макаля, Р. Тармоля, на вершы нашых паэтаў — Э. Агняцвет, Д. Віцэль-Загіетай, Н. Тарас, В. Варбы. Наша выдавецтва запланавала зборнік любімай лірыкі, і ў нашых паэтаў, я спадзяюся, знойдзецца дастаткова твораў для такой кнігі. Наогул, думаецца, вельмі ўмоўны прынцып падзелу паэзіі на грамадзянскую і асабістую, інтымную. Сапраўды таленавітыя лірыка гарманічна спалучае ў сабе асабістае і сацыяльнае, гаворыць пра час, як пра сябе, і пра сябе, як пра час. Праўда, з другога боку, калі развіваць думку класіка, не ўратаваць дэманічна і вялікая, важная сама па сабе грамадская тэма. Бо сапраўдна грамадзянскасць — гэта жывая страсць, жывая думка, жывое натхненне. За ёй заўсёды стаяць сама асоба паэта.

Другая справа, калі паэт бярэцца за актуальную палітычную тэму, але яму няма чаго, па сутнасці, сказаць, няма чым падзяліцца з чытачом. Тады ў яго з-пад пера выходзіць толькі падабенства грамадзянскага верша. На жаль, у нашым друку, асабліва ў газетах, такія вершы часта з'яўляюцца, і належаць яны нярэдка паэтам, імя якіх даволі вядома і якія не маюць права на дрэнныя вершы — якім бы добрым намерам яны ні кіраваліся.

І наогул, размова наша пра паэзію была б, відаць, недастаткова дзелавой, калі б са з'ездаўскай трыбуны не сказаць, што не ўсё тут добра, што не ўсё творы, якія з'яўляюцца з-пад пера паэтаў, адпавядаюць свайму прызначэнню. Хапае яшчэ, гаворачы словамі Бялінскага, і «птушых песень», патрэбных толькі іх аўтарам, і шэраці, і бясплённага рыфмавання. Цяжка сёння знайсці чытачоў для такой прадукцыі, бо чытач пайшоў дасведчаны, культурны, але выдаўцы і рэдактары, як гэта ні сумна, для яе знаходзяцца. У чым тут справа? Мне здаецца, што адна з прычын з'яўлення дрэнных вершаў заключаецца ў тым, што іх аўтары губляюць дар першаадкрывальніка і ў выніку плятуцца ў хвасце падзей, паўтараюць усім вядомыя ісціны. Між тым паэзія павінна заўсёды быць у пошуку, у руху, у імкненні да навізны. У гэтым яе сапраўдная наватарская сутнасць. Праўда, існуе наўнае меркаванне, што наватарства заключаецца ў нейкай новай рыфмоўцы ці ў адсутнасці рыфмы наогул, у нейкай незвычайнай будове страфы. Не, сапраўднае наватарства заключаецца не ў гэтым. Яно пачынаецца з новага падыходу да тэмы, з новай ідэі, новага погляду. Якім б старымі, нават дапатопнымі ні выглядалі ямбы і харэі, але калі ў творы ёсць новы змест, новы дух — ён будзе сапраўды наватарскім. Гаворым: верш класічны, традыцыйны, верш белы, вершлібр... На самай жа справе літаратура знае вершы добрыя і дрэнныя. Вось дзе рэальны водападзел.

Вядома, нельга ігнараваць і такі фактар, як выяўленчыя сродкі. Без добрага густу, без адчування формы майстэрства не дасягнеш. Некаторым нашым паэтам якраз і не хапае стылявой выразнасці, хаця, як вядома, стыль — гэта чалавек. Мы яшчэ часам пішам па шаблоне, мала дбаем пра гучанне свайго слова, і ў выніку — тая самая шэраць, паньласць, пра якую ішла вышэй гутарка. Але што тут ад чаго залежыць? Відаць, невыразнасць формы параджаецца невыразнасцю зместу, няпэўнасцю аўтарскай пазіцыі, ляготай яго думкі і яго душы. Усе жанры, як вядома, добрыя, беззаганныя ўсе формы, у санета такія ж правы на жыццё, што і ў верлібра, — але натуральнасць гучання кожнай з гэтых форм вызначаецца ў кожным канкрэтным выпадку натуральнасцю зместу. Дарэчы, многія нашы паэты, як змовіўшыся, звярнуліся нядаўна да формы санета. З цалымі вянямі санетаў выступілі А. Званак, Н. Плевіч, Хв. Жычка, В. Макаравіч, А. Сербантовіч, Я. Сіпакоў, які аддае ўвогуле перавагу раскаванаму вершу, звярнуўся да такіх цвёрдых класічных формаў, як трыялет і актава. А з другога боку, П. Панчанка і некаторыя іншыя паэты, якія няблага сябе адчуваюць і ў рамках традыцыйных памераў, аддалі даніну вершу вольнаму. І мы маглі, такім чынам, пераканацца — наглядна, што справа не ў самой форме, а ў тым, як яна выпарыстоўваецца, наколькі яна змястоўная. Мы, у прыватнасці, маглі бачыць, што некаторым санетам, напрыклад, Хв. Жычкі, якраз і не хапае жывога паэтычнага зместу. Калі верш перакладаецца мовай прозы, узнікае пытанне: чаго ён верш?

На іве нашай паэзіі сёння супрацоўнічае некалькі пакаленняў. Не так даўно ў часопісе «Полымя» былі змешчаны новыя вершы Канстанцін Буйло, першы зборнік якой, «Курганная кветка», выйшаў яшчэ ў 1914 годзе пад рэдакцыяй самога Янкі Купалы. А побач з вершамі Канстанцін Антонаўны мы чытаем таксама спелыя ўжо творы дваццацігадовай Жэні Янішчыц. Вось які ўзроставы абсяг нашай сённяшняй паэзіі! Ён не можа не радаваць, ён гаворыць пра яе разнастайнасць, пра яе сталасць і яе маладосць. Зрэшты, той факт, што такія нашы паэты, як Броўка, Куляшоў, Панчанка, Пысін, Русецкі, Зарыцкі перажываюць сёння сваю другую маладосць, якраз і пацвярджае тую ісціну, што ў паэзіі ўзроставы дэнз — не галоўнае і што межы паміж маладой і немаладой паэзіяй вельмі і вельмі ўмоўныя. І калі ўсё ж варта сказаць асобна яшчэ некалькі слоў пра нашых маладых, то толькі таму, што мы ў штодзённым сваёй мітусні недастаткова ўдзяляем ім увагі. Кажуць, што каб кожны чалавек пасадзіў пры жыцці хоць адно дрэва, то зямля была б садам. Добра было б, каб кожны з нас дапамог хоць аднаму маладому аўтару стаць творца на ногі. І зусім не трэба імкнуцца, каб цябе нехта паўтараў. У мастацтве гэта якраз і не трэба. Хай табе запярэчаць, хай пойдучы па іншым шляху, — так яно і павінна быць, — але каб твае ўрокі дапамаглі зрабіць крок наперад.

Мы называлі некаторыя імёны нашых маладых паэтаў, у прыватнасці Алеся Разавава. Ён безумоўна таленавіты добры паэт, ён умее мысліць у вершы і мысліць свежа, арыгінальна. Праўда, часам яму трохі шкодзіць кніжнасць. Самабытнага, цікавага паэта маем мы і ў асобе Янішчыц. Тонкім лірызмам прасякнуты «Папштоўкі» перад Новым годам, «Разлука ўпала на бровы» і іншыя яе вершы.

Добрае ўражанне пакідаюць і вершы Ю. Голуба, Р. Семашкевіча, Ул. Скарыніна, Н. Маціш — аўтараў першых кніг паэзіі. Заслугоўваюць таксама ўвагі творы Г. Каржаневскай, В. Жуковіча, М. Баравік, Н. Шкляравай, П. Марціновіча. На наш вялікі жаль, трагічна загінулі таленавітыя маладыя паэты Сымон Блатун і Леанід Якубовіч.

Некалькі слоў пра тых нашых таварышаў, што пішучы на рускай мове. Мы, відаць, зноў-такі недастаткова цікавімся іх справай. Між тым сярод іх ёсць такія сталыя мастакі слова, як Н. Кіслік, Д. Сімановіч, Б. Спрыччан, С. Яўсева, Ф. Яфімаў. З першымі сваімі зборнікамі выступілі Н. Зверава, М. Капанёў, Л. Рапкоўскі, падрыхтавалі да друку кнігі Л. Ганчарова, В. Маргуліс, В. Маскаленка, Г. Карпава, Н. Татур і інш. У Наваградку жыве паэт Гаўрыл Шутэнка, які быў у часе вайны разведчыкам і страціў у бал зрок. Не так даўно ён выдаў другі свой зборнік. Ёсць у гэтым зборніку радкі, якія нельга чытаць без хвалявання. Вось яны:

Идти во мраке тяжело.
Но я за солнцем отдал зренье.
И от того, что всем светло,
Во мне не гаснет вдохновенье.

Добрая творчая дружба з нашымі паэтамі ў вядомага лярэйскага паэта Хаіма Мальцінскага. Лірыка яго поўная роздуму ад суровых гадах вайны, аб безваротных страхах, у той жа час яна сагрэта цёплай усмешкай і любоўю да жыцця, верай у чалавечую праўду і дружбу. Добра гучаць гэтыя вершы ў перакладах нашых паэтаў.

За апошнія гады выйшла дзесяткі паэтычных кніг — чарговых, другіх, першых... Пачалі выходзіць томкі ў новай серыі «Бібліятэка беларускай паэзіі». У апошнія гады выдаваўся альманах «Дзень паэзіі». Аднак у нашай паэтычнай секцыі ёсць і свае засмучэнні, свае праблемы і прэтэнзіі. Па-першае, звяртае на сябе ўвагу той непрыглядны факт, што рэзка зменшылася месца паэзіі ў планах нашага выдавецтва «Беларусь». Калі ў 1967 годзе было выдадзена 32 паэтычныя кнігі, а ў 1969 — 33, то ў мінулым годзе іх было выдадзена... толькі 16. Амаль столькі ж арыгінальных кніг паэзіі запланавана і на сёлетні год. Па неведомай прычыне скарацілася з пяці да адной кніжкі ў год «Бібліятэка беларускай паэзіі». Атрымоўваецца сумны малюнак: колькасць рукапісаў павялічваецца, паэзія і колькасця і якасця расце, а плошча для друкавання не толькі застаецца ранейшай, але нават скарачаецца. Востра адчуваецца недахоп літаратурна-паэтычнага дадатку да якога-небудзь з нашых часопісаў. Наспела патрэба ператварыць «Дзень паэзіі» калі не ў часопіс, то хоць бы ў штоквартальнік. Трэба нешта рабіць і ў сэнсе выдавецкіх магчымасцей. Бо хіба можна лічыць нармальным такое становішча, калі зборнікі маладых ляжаць у выдавецтве гадамі, а ўжо вядомы, творча актыўны паэт можа выдаць у нас кнігу ў тры-чатыры гады?

Наогул у нас не можа не выклікаць трывогі той стыль, які дае знаць сёння ў адборы, рэцензаванні і рэдагаванні паэтычных кніг выдавецтвам «Беларусь». Ці не занадта тут чыноўніцкай абьяквасці, прадурзятасці і неапраўданых прыдзірак да аўтараў?

З развіццём навукова-тэхнічнай рэвалюцыі паэзія мяняе свой характар. Асноўнымі прынцыпамі ў ёй, як і раней, застаюцца партыйнасць і народнасць; яна ўласцівымі ёй сродкам адлюстроўвае вопыт савецкага народа, яго думкі і пачуцці. Але ў той жа час верш набывае больш дынамічны характар, у ім усё мацней дае знаць асацыятыўнае мысленне, пачынаюць знікаць апісальнасць і пасіўная сузральнасць. Цяпер здаецца нават смешным супрацьстаўленне — фізікі ці лірыкі! Патрэбны і тыя і другія. Але паэт не здолее сёння стварыць сапраўды каштоўны твор без глыбокага ведання асноўных праблем сацыялогіі, эканомікі, фізікі і г. д.

Прыемна адзначыць, што лепшыя творы нашых паэтаў сёння менш дэкларацыйныя, рытарычныя, а больш канкрэтныя, прасякнутыя роздумам пра жыццё чалавека, краіны і ўсёй планеты. Сама сабой адпадае спрэчка пра «наватараў» і «традыцыяналістаў». І верш, напісаны класічным памерам, і белы верш, і верлібр можа прэтэндаваць сёння на ўвагу чытача толькі тады, калі ён паспраўднаму таленавіты, паспраўднаму мастацкі, калі паэт здолеў пачуць і праўдзіва перадаць чытачу музыку народнага жыцця, рытмы свайго неспакойнага часу.

БЕЛАРУСКАЯ драматургія доўгі час у нас лічылася, як дарэчы, і ў іншых саюзных рэспубліках, бадай, самым адсталым відам літаратуры. І гэта сапраўды было так. Справа тут не толькі ў тым, што ў жанры драматургіі працаваў увогуле невялікі калектыў, асабліва ў параўнанні з паэзіяй і прозай. Справа і ў тым, што тыя даволі непапулярныя п'есы, якія з'яўляліся ў свет, некалькіх лапшыметна пражывалі сваё нядоўгае жыццё, не становіліся падзей мастацтва.

Сярод аўтараў, якія працавалі ў драматургіі за справаданы перыяд, варта назваць старэйшых пісьменнікаў — Кастуся Губарэвіча, Андрэя Макаёна, Арыадзі Маўзона, Алеся Бачылу, а таксама маладых актыўных драматургаў — А. Дзялендзіка і М. Матукоўскага. Пісалі таксама п'есы Валянін Зуб, Алесь Махнач, Пятро Харкў. У драматургію прыйшлі з прозы Аляксей Карпюк, Уладзімір Мехаў, з прозы і паэзіі — Уладзімір Караткевіч, Пятрусь Макаль, Анатоль Вяцінскі і некаторыя іншыя аўтары.

У ПЕРАПЫНКАХ ПАМІЖ ПАСЯДЖЭННЯМІ...

В. Іпатава і Я. Брыль...

на і напісана). — не бязмэтная забава для паэта, а пошук маральнага ідэала, сапраўдных жыццёвых каштоўнасцей.

І яшчэ адна характэрная адзнака паэзіі мінулага перыяду — яе вернасць ваеннай тэме. Тэма вайны, як вядома, колькі ўжо часу з'яўляецца адной з самых важных і нязмённых у нашай беларускай паэзіі. Паглыбленне ў ёй філасофскай плыні, узмацненне маральнага пафасу спрыялі ў сваю чаргу далейшай распрацоўцы тэмы вайны. Распрацоўка гэта ішла ў асноўным па дзвюх лініях: старэйшыя паэты, удзельнікі вайны, як, напрыклад, А. Пысін, працягвалі асэнсоўваць свой фронтавы вопыт; паэты маладзейшыя вярталіся да ўражанняў свайго ваеннага дзяцінства і імкнуліся асвятляць гэтыя ўражанні з пазіцыі сённяшняга дня. З'явіліся паэмы «Маналог» А. Куляшова, «Белы камень» і «Кара» А. Пысіна, «Матчын дом» М. Луканіна, «Волжская споведзь» М. Аўрамчыка, «Блакада» Р. Барадулліна, «Сто вузлоў памяці» Н. Плевіча, «Хатынскі снег» Г. Бураўкіна, «Кожны чацвёрты» А. Вяцінскага, «Хатынь» Б. Спрыччана, «Мацярык маленства» В. Макаравіча... З'явіліся паэмы і вершы, якія пералічыць тут немагчыма, бо іх шмат. Справадліва ж заўважана, што рэдка бывае ў беларускага паэта нізка вершаў, у якой не было б твора пра вайну. Вазьміце, да прыкладу, апошнія нізкі Юрася Свіркі і вы пераканаецеся, што гэта сапраўды так.

Ды і справа зноў-такі не ў колькасці. Справа ў тым, што далейшая распрацоўка тэмы ішла на больш высокай ідэяна-мастацкай аснове, паглыблялася асэнсаванне вялікага народнага падвигу, драматызму тагачасных падзей. Балючае рэха вайны працягвала выклікаць у нашых сэрцах усё новыя і новыя пачуцці і вымагага для гэтых пачуццяў адпаведных слоў — і сумных, і суровых, і мужных.

Сябры, наго вайна скасіла кулямі,
Дыханне ваша чуо за спінай,
Зноў грозна, разварушанымі вуллямі
Гудуць франты...

Не ціжне вечны бой.

Мы спыніліся на галоўных тэндэнцыях, якія вызначалі развіццё нашай паэзіі ў другой палове

Некалькі год назад Кастусь Губарэвіч выступіў з драмай на гісторыка-рэвалюцыйную тэму «Брэсцкі мір» — пра змаганне Леніна і ленинцаў за заключэнне Брэсцкага міру. Тэма гэтая надзвычай важная, і тым большае яна мае для нас значэнне, што ў пэўнай ступені звязана з Беларуссю.

У цэнтры падзей «Брэсцкага міру» — вобраз Уладзіміра Ільіча Леніна. І гэта да многага абавязвае аўтара. Але, на жаль, далёка не ўсё ўдалося драматургу, ёсць пэўны налёг у п'есе мела-драматызму, ёсць непатрэбныя дэтэктыўныя сцэны. Але разам з тым ёсць у «Брэсцкім міры» і шмат станоўчых якасцяў.

Кастусь Губарэвіч і Аркадзь Маўзон працавалі над стварэннем новых варыянтаў п'ес, якія былі напісаны імі раней і якія карысталіся поспехам. «Людзі і каменні» — новы варыянт «Брэсцкай крэпасці» Губарэвіча. Маўзон таксама тое-сёе змяніў у сваім «Канстанціне Заслонаве». У «Людзях і каменнях» і «Канстанціне Заслонаве» ёсць пэўныя знаходкі, здабыткі. Але спектаклі, падрыхтаваныя па іх, усё ж не ўзніклі да ўзроўню лепшых пастаноўак. Тут сказалася слабасць най тэатральнай рэжысуры.

Маўзон напісаў некалькі новых п'ес. Найбольш значнай з іх з'яўляецца «Усяго адно жыццё». Драма дынамічная, выклікае цікавасць тым маральнымі праблемамі, якія ў ёй закранаюцца. Але ў творы ёсць і пэўныя літаратурныя штампы. Варта адзначыць, што, хоць і не заўсёды з поспехам, Аркадзь Маўзон працягвае, аднак, распрацоўваць тэмы сучаснасці, узнікаючы маральна-этычныя праблемы.

П'есы, якія тут называліся, — не самага апошняга часу. І яны яшчэ, як кажуць, не зрабілі пагоды. Гэта лепш за ўсё можа пацвердзіць работа і прадукцыя беларускіх тэатраў — той барометр, які паказвае стан нашай драматургіі. Калі браць беларускі тэатр імя Янкі Купалы, які павінен быць не толькі тэатральнай акадэміяй, а і кўзніцкай беларускай драматургіі, — гэты калектыў на працягу аж некалькіх год не ставіў ніводнай п'есы нашых аўтараў.

У апошні час справа значна палепшылася. З'явіліся новыя п'есы Андрэя Макаёнка, Мікалая Матукоўскага, Анатоля Дзялендзіка і некаторых іншых пісьменнікаў.

Андрэй Макаёнак, які доўга маўчаў сам, а пасля колькі год замоўчвалі яго камедыю «З кірма-ну», цяпер адразу выступіў з двума драматычнымі творамі — «Зацюканым апосталам» і «Трыбуналам».

П'еса «Зацюканы апостал», якая расказвае пра жыццё сям'і ў адной з невялікіх капіталістычных краін, па сваёй філасофіі, па тых праблемах, якія ў ёй ставіцца на парадак дня, узнімаецца значна вышэй самога ахопу падзей. У наш час, калі вядзецца пастаянная, неперымрмая барацьба дзвюх ідэалогій — сацыялістычнай і капіталістычнай, — п'еса «Зацюканы апостал» стаіць у строі актыўных барацьбітоў. Яна выкрывае ханіаства буржуазнай маралі, якая дзе-нідзе шукае сабе прытулку і ў нашым грамадстве, паказвае бесперспектыўнасць, поўную асуджанасць гэтай маралі.

Вельмі цікавай з'яўляецца і другая п'еса Макаёнка — трагікамедыя «Трыбунал». Яна расказвае пра падзеі Вялікай Айчыннай вайны. Дарэчы, пра гэтыя падзеі ў нас напісана багата твораў, у тым ліку і драматычных. Як правіла, твораў гераічнага, патэтычнага гучання. Макаёнак у «Трыбунале» дае зусім нечаканы паварот — і ў трактоўцы самой тэмы, і ў агульным гучанні п'есы, у асэнсаванні саміх падзей. Ён ідзе ад даўніх добрых народных традыцый — ад лубка. Глыбока драматычнае, як гэта найчасцей і бывае ў жыцці, ідзе побач з камедыйным, а часам і пераплітаецца самым непасрэдным і цесным чынам. Гераізм простых, звычайных людзей выяўляецца ў «Трыбунале», здавалася б, зусім нечакана, ён высветлены драматургам з новага боку. Аўтару ўдалося ў творы асноўнае — паказаць высокі, заўсёды нязгасны аптымізм народнага духу, народнай сілы, мужнасці, нескаронасці ворагу.

З цікавай п'есай «Амністыя» выступіў Мікалай Матукоўскі. У ёй закранаецца цэлы шэраг важных праблем нашага жыцця, паказваецца барацьба людзей супраць уяўнай дабрачыннасці, суп-

раць славутай паказухі і іншых. Драматычны твор напісаны дасціпна. І хоць часам не ўсе праблемы глыбока вырашаюцца ў «Амністыі», іх, відаць, замнога закранаецца ў адной п'есе, — яна карыстаецца ў гледачоў заслужаным поспехам. І поспех гэты перш за ўсё тлумачыцца актуальнасцю драматычнага твора Матукоўскага, яго надзённасцю.

Калі раней у нас шмат гаварылася пра адставанне драматургіі — і гэта было сапраўды так, — то зусім нядаўна, літаральна ў апошні час, справы змяніліся, можна сказаць, карэнным чынам.

З'яўленне новых п'ес, асабліва «Трыбунала» і «Зацюканага апостала» Андрэя Макаёнка і «Амністыі» Мікалая Матукоўскага, вывела нашу драматургію нядзе на самыя пераднія рубяжы драматургіі ўсесаюзнай, найбольш значныя яе дасягненні звязаны сёння менавіта з беларускімі творами, у першую чаргу з іменем А. Макаёнка.

Але, гаворачы пра гэта, нельга забывацца і пра колькасць паказанняў. Яны ўсё яшчэ ў нас невысокія — новых п'ес па-ранейшаму з'яўляецца мала. І гэта асабліва добра відаць па рэпертуары тэатраў. Беларуская драматургія часам уяўляецца толькі невялікімі астраўкамі ў марскіх затоках.

Тут, з нашай з'ездаўскай трыбуны, трэба зрабіць папрокі тэатрам, якія не зусім ахвотна бяруцца працаваць над творами беларускіх драматургаў. І таму шлях некаторых п'ес на сцэну атрымліваецца занадта доўгім, а іншыя з іх да яе і зусім не даходзяць. Даўно пара было б, напрыклад, зацікавіцца тэатрам рамантычнай трагедыі Уладзіміра Караткевіча пра Кастуса Каліноўскага, а таксама некаторымі іншымі творами, якія ўсё яшчэ не пастаўлены на сцэне.

Беларускія тэатры даволі ахвотна працуюць над класічнымі творами. Але чамусьці не працуюць над пастаноўкай беларускіх п'ес мінулых часоў, за вельмі рэдкім выключэннем да іх не звяртаюцца. А між тым у нас таксама ёсць класічныя творы, і іх фонд багаты. Думаецца, тэатрам значна часцей трэба звяртацца да гэтага фонду, каб усё ж наша айчынная драматургія заняла больш важнае месца ў дзеючым рэпертуары.

Аднак, робячы папрокі тэатрам, мы такія ж папрокі павінны зрабіць і самім сабе. У жанры драматургіі працуе ўсё яшчэ невялікі атрад літаратараў. Быў час, калі ўсе лепшыя нашы пісьменнікі лічылі сваім абавязкам пісаць і для тэатраў. Прыгадаем Янку Купалу, Якуба Коласа, Кузьму Чорнага, Міхаіла Чарота, Эдуарда Самуйленка, Змітрака Бядулю. Цяпер гэтае добрае правіла забыта. Цяпер нават тыя, хто ўжо добра зарэкамендаваў сябе ў драматургіі, не працуюць для тэатраў. Нас асабліва непакоіць і той факт, што ў драматургію вольна ўжо колькі год амаль не ідзе новае таленавітае папаўненне.

Дрэжныя ў нас справы з драматычнымі творами для дзіцяці. З іх можна назваць толькі п'есу Івана Шамякіна «Дзеці аднаго дома», казку П. Макаля і А. Вольскага ды творы «Маленькія салдаты Брэсцкай крэпасці» і «Шпачок» Алеся Махначы.

Два словы пра аднаактовую драматургію. Яна ў нас у апошнія гады зусім занябана. Будзем спадзявацца, што конкурс, які аб'яўляе Міністэрства культуры і Саюз пісьменнікаў на аднаактовыя п'есы, дасць, нарэшце, значны плён у малой драматургіі.

Пэўнае месца на сцэне займаюць інсцэніроўкі буйных празачных і драматычных твораў. Працтыка паказвае, што найбольшы поспех маюць тыя інсцэніроўкі, якія пішуць самі аўтары раманаў.

Зноў-такі варта было б нашым тэатрам успомніць не толькі лепшыя п'есы мінулага, але і класічныя творы беларускай прозы і паэзіі. Рускія тэатры жывуць на інсцэніроўках Талстога, Дастаеўскага, Тургенева, і спектаклі такія карыстаюцца значным поспехам.

Справа развіцця нашай драматургіі, сцэнічнага мастацтва павінна дапамагаць тэатральная крытыка. Найбольш актыўна працавалі за справядачны перыяд у гэтым жанры Уладзімір Няфёд, Анатоль Сабалеўскі, Барыс Бур'ян, Георгій Колас, Уладзімір Стальмах і некаторыя іншыя аўтары. Адзначаючы пэўныя поспехі і дасягненні ў

тэатральнай крытыцы за апошнія гады, усё ж неабходна заўважыць, што артыкулы і рэцэнзіі на новыя п'есы і пастаноўкі з'яўляюцца ў друку не-своечасова, а часам і зусім не з'яўляюцца.

У нас яшчэ мала грунтоўных прац абагульняючага характару, даследаванняў, якія распрацоўвалі б актуальныя тэарэтычныя праблемы. У гэтым сэнсе можна назваць толькі работы «Роздум над драматычнымі канфліктамі» Уладзіміра Няфёда і «Беларуская савецкая драма» Анатоля Сабалеўскага, якая падагульняе здабыткі нашай даваеннай драматургіі.

Гаворачы пра работу тэатральных крытыкаў і тэатразнаўцаў, нельга не адзначыць, што ім, асабліва вялікія працы, няма дзе друкаваць. У нас пра гэта ўжо шмат вяралося размоў, прымалася розных пастаноў. Але справы пакуль не змяніліся.

Пра драматургію кіно, акрамя размовы на пленуме Праўлення нашага саюза, многа гаварылася на з'ездзе Саюза кінематаграфістаў, які адбыўся ўсяго месяц назад. Сцэнарная праблема бадай што была ў цэнтры і даклада і выступленняў большасці дэлегатаў. І гэта зусім натуральна, бо аснова спектакля, фільма — літаратурны матэрыял. Перад з'ездам кінематаграфістаў на гэтую балючую тэму вёў даволі шырокую гаворку тыднёвік «Літаратура і мастацтва». Але, думаецца, дагэтуль не высветлена, каму ж больш баліць ад гэтай праблемы — пісьменнікам ці кіраўніцтву кіно. Мы стукваем сябе ў грудзі, клянёмся ва ўзаемнай любові, пераконваем адзін аднаго ў сваім болі, у сваёй заклапочанасці і адміністрацыйна-арганізацыйным гаранціям, а творчы воз — ні з месца.

Сапраўды, нягледзячы на аптымістычныя прагнозы, якія выказваліся з трыбуны пленума аб наладжванні творчых кантактаў паміж беларускімі драматургамі і студыяй «Беларусьфільм», усё наступнае абмеркаванне гэтага пытання на старонках прэсы, на з'ездзе кінематаграфістаў гаворыць за тое, што аптымізм быў заўчасны.

Відаць, таварышы, якія будуць выступаць, пра гэта скажуць больш падрабязна. У дакладзе, бадай, варта абмежавацца паўтарэннем існых старой і агульнавядомай: без прыцягнення да стварэння сцэнарыяў пісьменнікаў-прафесіяналаў кінастудыя ўсё больш і больш будзе траціць сваё нацыянальнае аблічча і наўрад ці ўдасца ёй узняцца вышэй безаблічнага сярэдняга, шэраньскага мастацкага ўзроўню.

Таленавіта драматургія, якая набывае самастойнасць і сталасць на сусветным блакітным экране, у нас пакуль што знаходзіцца ў зародковым стане. Развіццё яе стрымліваецца штучна самім тэлебачаннем, галоўным чынам, сістэмай неўладкаванай аплаты. Але гэта праблема агульнасаюзна-ная. Беларуская студыя прапрабіла пэўную работу па інсцэніраванні твораў прозы і паэзіі і гэтым дапамагла іх прапагандаваць. Але тэлебачанне дае неабмежаваныя, невычарпальныя магчымасці для новых форм перадачы твораў літаратуры, для стварэння новых форм мастацтва, якое так і называецца ўжо — тэлевізійнае. Трэба, каб і работнікі Камітэта па тэлебачанні і радыё, і мы, пісьменнікі, больш актыўна шукалі новыя формы, ні на момант не забываючы пры гэтым, што тэлебачанню не ў меншай, а ў большай меры, чым кінематографу, патрэбна сучаснасць, патрэбны героі нашых дзён, патрэбны новыя актуальныя тэмы.

ПЭЎНІХ поспехаў дасягнула за апошнія пяць гадоў наша дзіцячая літаратура.

Прыемна напамінь, што ў нас, нарэшце, выйшла двухтомная анталогія «Арлянятам» — том паэзіі і том прозы — добра складзеная і аформленая. Як вельмі станоўчую з'яву трэба падкрэсліць таксама той факт, што значна пабагацела апошнім часам наша «Школьная серыя» — за пяць гадоў выйшла больш пяцідзясят кніг лепшых здабыткаў беларускай літаратуры як класічнай, так і сучаснай. Праўда, адразу ж трэба агаварыцца, што добра ўзяты спачатку тэмы нечакана і незразумела, а галоўнае — непатрэбна змяніўся. У 1970 годзе выйшла, а на 1971 год запла-навана ўжо не па дванаццаці кніжак у год, як было раней, а толькі па пяць. І гэта трывожыць. Яшчэ больш трывожным здаецца нам тое, што ў серыі «Бібліятэка дашкольніка і малодшага школьніка», два гады назад запраектаванай да выдання, не выйшла дагэтуль яшчэ ніводнай кніжкі. Перспектыўны план гэтай вельмі патрэбнай серыі, план цікавы і даволі багаты, быў у свой час старанна складзены нашай дзіцячай секцыяй і работнікамі Камітэта па друку. Не хапіла толькі, як гэта бывае ў нас даволі часта, настойлівасці, паслядоўнасці для ажыццяўлення гэтага плана.

Цяпер пра новыя кнігі, якія выйшлі за пяць міжз'ездаўскіх гадоў. Пачнём з прозы. Добра сустраэта і дарослым і маленькім чытачом аўтар графічная тэатралогія Алеся Васілевіча — апавесці «Расці, Ганька!», «Доля цябе знойдзе», «Новы свет» і «Пачакай, затрымайся». Не знікаючы майстэрства і працавітасці такія вопытныя майстры, як Алесь Якімовіч, які напісаў апошнім часам апавесць «Канец сервітута» і яшчэ не апублікаваную кнігу пра Кастуса Каліноўскага; Алесь Пальчэўскі, які выдаў апавесць «Тайна аднаго звяна» і некалькі новых апавяданняў; Уладзімір Дубоўка — аўтар «Жоўтай акацыі»; Васіль Хомчанка, які сваім зборнікам «Зімовы дождж» удала папоўніў нашу ўсё яшчэ бедную бібліятэку малодшага чытача; Хведар Жычка з яго займальнымі кнігамі «Дзе растуць бяссмертнікі» і «Букет вярціняў»; Галіна Васілеўская, аўтар дакументальнай апавесці «Малюнак на снезе». З апавесцю на гісторыка-рэвалю-

У зале пасяджэнняў з'езда.

ційную тэму «Лёс майго земляка» прышоў да юнага чытача Іван Шамкін. Ад зборніка да зборніка даволі прыкметна расце майстэрства апавядальніка Уладзіміра Юрэвіча.

Прыемна рабіць гэты — праўда, няпоўны — пералік, не сумны для таго, хто зацікаўлены ў росце нашай дзіцячай літаратуры. Яшчэ больш прыемна паведаміць з'езду, што і ў дзіцячую літаратуру, у нялёгкім жанры аповесці і апавядання, прыйшла таленавітая творчая моладзь. Гэта, у першую чаргу, журналіст Іван Сяркоў, аўтар дыялогі «Мы з Санькам у тыле ворага» і «Мы — хлопцы жывучыя», аповесцей, напісаных займальна, весела і праўдзіва.

Прыемна паведаміць, што дзямі на ўсеагульным конкурсе на дзіцячую літаратуру аповесці І. Сяркова «Мы — хлопцы жывучыя» адзначана першай прэміяй. Гэта і настаўніца Клаўдзія Каліна, якую належыць апублікаваць у «Маладосці» аповесць з жыцця Заходняй Беларусі «Забароненая песня». І скальні апавядання, надрукаваныя ў «Вясёллі». Гэта і аўтар светлай кнігі апавяданняў і замалёвак для дзяцінства і малодніх школьнікаў «Каласічок», загадкаў раённай дзіцячай бібліятэкі Дзір Слаўковіч.

Таварышам гэтым нямала яшчэ прыйдзеца працаваць, настойліва дасканалычы сваё майстэрства, культуру сваёй мовы, аднак ужо і сёння можна сказаць, што літаратары гэта здольныя і ёсць падставы спадзявацца ад іх добрых твораў дзіцячай літаратуры.

Да прозы, так сказаць, чыста мастацкай песня прымыкае проза дакументальная, нарысна-пазнавальнага характару. Тут адным з першых прыходзіцца называць настольнага Віталія Вольскага, перш за ўсё з яго кнігай «Падарожжа ў краіну беларусаў», якая знайшла свайго чытача і ў нашай рэспубліцы і далёка за яе межамі. Добра працуюць у гэтым жанры Анатоль Чаркасаў (кніга пра трактарны завод «Магутны твой зямляк»), Хведар Жытка («Мая вуліца»), Павел Місько («Падарожжа ў калас») і некаторыя іншыя празаікі. Адаючы належнае нялёгкай і вельмі патрэбнай працы гэтых таварышаў, кнігам іх трэба паждаць і яшчэ большай займальнасці, і яшчэ вышэйшай моўнай культуры.

У жанры дакументальнай прозы для дзяцей найбольшай нашай бядой была і на-ранейшаму застаецца амаль поўная адуцённасць мастацкіх біяграфій нашых слаўных землякоў. Мы яшчэ не расказалі як след нашым дзецям, нашай моладзі пра Скарыну, Каліноўскага, Купалу, Кольса, Багдановіча, беларускіх герояў Кастрычніка і Вялікай Айчыннай вайны. Дзіцячая рэдакцыя выдавецтва «Беларусь» плануе такія кнігі, члены дзіцячай секцыі Саюза пісьменнікаў памагаюць выдавецтву ў складанні планаў, аднак далей абстрактнага плавання справа пакуль што не пайшла.

Ёсць паўныя поспехі і ў дзіцячых паэты. Можна назваць такія кнігі для дзяцей рознага ўзросту, як паэма Анатоля Вялюгіна «Вецер з Волгі», пра якую ўжо нямала гаварылася ў друку, як зборнік «Піянерская гама» і «Падарожжы» Эдзі Агніцкевіч, «Будзільнік» і «Вясёлыя дзяткі» Станіслава Шулкевіча, «Перапёлка» і «Грыб-парасон» Дануты Біэль-Загітавай, таленавітыя вершы Васіля Віты, Рыгора Барадзіна, Хаіма Мальцінскага, Сяргея Грахоўскага, Веры Варбы і некаторых іншых паэтаў.

Трэба прызнацца, аднак, што многа яшчэ друкуецца і шэрых, пасродных зборнічак такой паэзіі, якая багата і вольнымі, здольнымі паэтам, робіцца часам нібы толькі з адыходаў іх асноўнай «дарослай» паэтычнай вытворчасці. А што ўжо гаварыць пра паэты слабых або проста пра графоманаў! Падзеі дзейнасці для апошніх якрая найбольш прасторнае ў нашай дзіцячай літаратуры — там дны браканьерстваў і няўлоўна і беспакара-на. Дарчы будзе сказаць, што і рэдагуюцца іх каларовенькія зборнікі з патрабавальнасцю вельмі выразна займанай, «сяброўскай».

Сярод дзіцячых пісьменнікаў, якія пішуць на рускай мове, трэба адзначыць, як з'яву новую і становячую, прыход маладых, зусім нядаўна прынятых у члены Саюза пісьменнікаў таварышаў — Уладзіміра Машкова, аўтара аповесцей «Вясёлая дюжына» і «Между А и Б», і Леаніда Ранкоўскага, аўтара дасціпнай паэтычнай кніжкі «Как лингвину шили фрак».

На-ранейшаму вельмі дрэнна выглядае ў нас справа з драматургіяй, іна- і тэледраматургіяй для дзяцей. З-пад пера членаў нашай пісьменніцкай арганізацыі не з'явілася апошнім часам ніводнай больш-менш прыстойнай п'есы, кінасцэнарыя, а што датычыць такога навулярнага і вельмі дзейснага сродку маральнага і эстэтычнага выхавання, як мультыплікацыйны фільм — тут ужо трэба проста гаварыць пра наш недаравальны грэх.

Улічваючы тым большыя ці меншыя дасягненні, якімі можа пахваліцца наша дзіцячая проза і паэзія за пяць гадоў пасля V з'езду пісьменнікаў БССР, мы павінны прызнаць, што поспехі гэтыя далёка не задавальняюць патрэбы ў глыбокадзейных і высокамастацкіх творах літаратуры для дзяцей. З'езд наш павінен заклікаць усіх літаратараў прыняць самы актыўны ўдзел у напісанні твораў дзіцячай літаратуры, якія ўзбагацілі б беларускую літаратуру, далі б юнаму чытачу належнае ўдзяленне пра подзвіг народа ў дні Вялікай Айчыннай вайны, выходзілі б нашу змену ў духу савецкага патрыятызму і гуманізму. Юнаму чытачу вельмі патрэбныя кнігі, лават серыі кніг пра беларускіх выдатных пісьменнікаў, кампазітараў, музыкантаў, мастакоў, скульптараў, ацэраў тэ-

атра і кіно, — кнігі высокамастацкага, напісаныя на навуковым грунце, дасканалы з пункту гледжання ідэалагічнага, метадалагічнага і педагогічнага. Вельмі патрэбны таксама названальныя кнігі для дзяцей малодшага школьнага ўзросту і як мага больш добрых, прыгожа аформленых кніг для школьнікаў. Нам неабходна палепшыць стан крытыкі дзіцячай літаратуры, неабходна адносіцца да гэтай літаратуры з той жа прынцыповай патрабавальнасцю, што і да літаратуры для дарослых. Нам неабходна куды часцей, чым мы гэта робім, бываць у школах, як гарадскіх, так і вясковых, перад усім — у глыбінных раёнах рэспублікі, выступаць перад юным чытачом, неслі яму наша жывое мастацкае слова, блізкай і глыбей знаёмства з жыццём беларускай дзяцінства, выказаць яе патрэбы і пажаданні. Словам, нам неабходна, таварышы, з усімі сур'ёзнасцю, з усімі адказнасцю аднесціся да тых задач, якія ставіць перад намі партыя ў сваёй пастанове пра дзіцячую літаратуру, апублікаванай у сакавіку 1969 года.

Ясна ўсеважліваму нашаму пісьменніцкаму адказнасць у справе стварэння дастойнай нашаму народу дзіцячай літаратуры, мы маем права і абавязаны выказаць яшчэ раз, ужо з трыбуны з'езду, нашу просьбу:

- арганізаваць спецыяльнае выдавецтва дзіцячай і юнацкай літаратуры, якое было б пастаўлена на трывалую навукова-педагогічную аснову; планавала б і арганізавала б выданне кніг, неабходных для ідэйнага і эстэтычнага выхавання нашай змены;
- у Налажэнні аб Дзяржаўных прэміях БССР прадугледзець штогадовае прысуджэнне адной Дзяржаўнай прэміі імя заснавальніка беларускай савецкай літаратуры для дзяцей Якуба Коласа за лепшы твор ці лепшую кнігу для дзяцей;
- усталяваць штогадовую прэмію Міністэрства асветы БССР за лепшы твор дзіцячай літаратуры;
- штогод або раз у два гады рэгулярна праводзіць рэспубліканскія конкурсы на лепшыя творы літаратуры для дзяцей, што дапаможа, як на-казала рэдакцыя, і актывізацыі дзіцячых пісьменнікаў, і прыўзняццю новых талентаў;
- дапамагчы нашым дзіцячым часопісам «Вясёлка» і «Бурзішка» налажваць усебеларускія канферэнцыі дзеткораў, лепшых юных паэтаў, празаікаў і мастакоў, а таксама забяспечыць гэтыя рэдакцыі адпаведнымі сродкамі для правядзення конкурсаў і выплаты прэміі.

У СВАІМ пастуральным развіцці беларуская літаратура не замыкаецца ў вузкія нацыянальных рамках. З'яўляючыся неад'емнай часткай усёй савецкай літаратуры, мы, беларускія літаратары, імкнемся да адзінства і згуртаванасці з літаратурамі народаў СССР і сацыялістычных краін, з прагрэсіўнымі літаратурамі ўсяго свету. А гэтая мэта лепш за ўсё дасягаецца пры ўзаемным супрацоўніцтве і абмене.

Відомыя валажэнне аб тым, што любая нацыянальная літаратура і можа нармальна развівацца без добрай перакладной літаратуры ў сваім складзе, мы з поўным правам можам аднесці і да нашай сучаснай прозы, паэзіі, драматургіі і публіцыстыкі.

У літаратурным жыцці беларускага мастацкага перакладаў за міжз'ездаўскі перыяд маюцца прыкметныя дасягненні. Аб гэтым пераканаўча сведчаць беларускія перакладныя кнігі. Дзяржаўнай прэміяй БССР імя Янін Купалы адзначаны пераклады твораў Лермантава, Катэрынаўскага і Ланфэла, зробленыя Аркадзем Кулішо-вым. Трэба назваць паэтычныя і празаічныя пераклады Ніла Плёвіча — кніга беларускай дзіцячай паэзіі «Чарадзейныя ліхтары» і анталогія балгарскай навелы «Скарб», кніга паэзіі Івана Давыдкава «Кроні вернасці» і зборнік лірыкі Найдана Вылчыва «Белая чайка», а таксама цэлы шэраг перакладаў яго перакладаў з класічнай і сучаснай паэзіі народаў Югаславіі ў рэспубліканскім перыядычным друку. На высокім узроўні за гэты час выйшлі кнігі выбранае твораў Адама Міцкевіча і Уладзіслава Сыракомлі, анталогія сучаснай лірыкі паэтаў ГДР, кніга паэзіі класіка армянскай літаратуры Аванеса Туманяна, анталогія зборнік паэзіі лужыцкіх сербаў «Там, дзе Шпрэва нуміць» і многія іншыя.

Уносячы сваю даніну ва ўмацаванне братніх сацыялістычных літаратур, нашы паэты ўдзялілі сваім твораў у выдадзенай у Ханой анталогіі «Голас паэтаў свету ў абарону В'єтнама», а выдавецтва «Беларусь» выпусціла ў перакладзе Язэпа Семіжона анталогію зборнік класічнай і сучаснай паэзіі В'єтнама «Апалены лотас», які атрымаў высокую ацэнку нашай літаратурнай грамадчасці і чытача. У нас з'явіліся высокамастацкія кнігі народнай паэзіі Літвы Саламеі Нерыс і народнага паэта Латвіі Яна Судрабальна, кнігі вершаў польскага паэта Станіслава Рышарда Дабравольскага, казахскага паэта Кунабаева і калмыка М. Ховінава, які ў Айчынную вайну змагаўся з ворагам у радах беларускіх партызан. Беларускі чытач будзе ўдзячны сваім паэтам-перакладчыкам і за зборнік вершаў грузінскага паэта Мірзо Гелавані, які гераічна загінуў пры вызваленні Беларускай зямлі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Нельга не ўпамінуць таксама плённай працы паэтаў і перакладчыкаў над зборнікам «Тыбе, Беларусь», у якім сабраны вершы паэтаў ўсяго свету, прысвечаныя Беларусі. Гэты зборнік быў з любоўю выдадзены выдавецтвам «Беларусь» да 50-годдзя рэспублікі. У гэтай сувязі, як прыемна з'яву ў перакладчыцкай справе, трэба адзначыць і з'яўленне буйнейшага твора старажытнай беларускай літаратуры — паэмы «Песня пра Зубра» Микола Гусоўскага, выдатна перакладзенай з лацінскай мовы Я. Семіянонам.

Шэкспір, Шылер, Гётэ, Гюго і цэлая плеяда паэтаў Парыжскай камуны на чале з аўтарам «Інтэрнацыянала» Эжэнам Пацье гавораць сёння

У ПЕРАПЫНКАХ ПАМІЖ ПАСЯДЖЭННЯМІ...

А. Клышка, Я. Сіпакоў, І. Чыгрынаў і А. Астроўскі (Ленінград).

М. Аўрамчык і М. Нагнібада (Украіна).

на-беларуску. І не толькі яны. Беларусі чытае, чытае сёння на роднай мове польскую і Італьянскую наведу — маюцца на ўвазе дзве празічныя анталогіі гэтых літаратур — «Ад Буга да Одры» і «Золата Фарчэль». У нашых перыядычных выданнях — часопісах «Польмя», «Беларусь», «Неман», «Маладосць», «Работніца і сялянка», а таксама ў рэспубліканскіх газетах перакладныя мастацкія творы даўно ўжо сталі папулярна рубрыкаваць. З нумарам у нумар у іх паўляюцца падборкі паэтычных і празаічных перакладаў як з літаратур братніх народаў Савецкага Саюза, так і з літаратур краін сацыялістычнага лагера і прагрэсіўных літаратур свету. Прыемнай з'явай сярод гэтых публікацый былі паэтычныя нізікі з замежнай Леніняны на старонках «Польмя» і «Літаратуры і мастацтва».

Аднак разам з сістэматычнай публікацыяй мастацкіх перакладаў у нашым рэспубліканскім перыядычным друку часамі карысная плошча ў нашых часопісах і газетах замяняецца і запавяняецца не тым сапраўды лепшым, што ёсць у сучаснай прагрэсіўнай літаратуры свету, а выпадковымі твораў — галоўным чынам дэкаратывам і прыгодніцтвам «чывам», далёкім ад якіх-небудзь літаратурных вартасцей.

Асабліва вальнае значэнне ў збліжэнні літаратуры, ва ўмацаванні дружбы паміж імі адгры-ваюць, як вядома, пераклады на мову братняга рускага народа. Гэтыя пераклады адчыняюць нашай літаратуры шырокі выхад у свет, даюць ёй пуцёчку ў рэспубліку нашай краіны і далёка за яе межы. Мы з глыбокім задавальненнем адзначаем, што ўсё лепшае, што з'яўляецца ў нашай літаратуры, перакладаецца зараз на рускую мову. За гэтыя гады ў межах краіны на мовах народаў СССР мастацкія творы беларускіх аўтараў, згодна з апошнімі звесткамі кніжнай паліты, выдаваліся 143 разы асобнымі назвамі, агульным тыражом больш за 17 мільянаў экзэмпляраў.

Беларускія літаратары глыбока ўдзячны сваім сабратам на яры — рускім пісьменнікам і перакладчыкам — за ўвагу да нашай літаратуры. Мы з удзячнасцю называем тут павераных у справе сваёй літаратуры за яе межамі: у Расіі — М. Ісакоўскага, Я. Хадземскага, Д. Кавалёва, А. Пракоф'ева, А. Астроўскага, М. Гарбачова, Р. Казакіну; на Украіне — М. Бажана, М. Нагнібада, В. Казачанку, Д. Паўлыччу, Р. Кулінічу; у Літве — Альбінаса Жукаўскаса; у Латвіі — Юлія Ванана; у Эстоніі — Олева Ныгі.

Нам прыемна адзначыць такую з'яву, як абмен двухтомнымі анталогіямі паэзіі паміж двюма рэспублікамі-сёстрамі Украінай і Беларуссю.

Цікаваць да беларускай літаратуры па-за межамі нашай краіны ўзрастае год ад году. Мастацкі пераклад — сведчанне сапраўднай дружбы паміж літаратурамі. Гэта не толькі той мост, па якім культуры розных народаў ходзяць у тое адна да другой, але па якім яны ўзаемадзейнічаюць.

За справядзачны перыяд па-за межамі нашай краіны, акрамя асобных выданняў тых ці іншых твораў нашай класічнай і сучаснай літаратуры, рыхтуецца, падрыхтавана альбо выходзіць з друку 8 анталогій беларускай мастацкай літаратуры: вялікая, намеран у 30 друкаваных аркушаў, анталогія беларускага апавядання ў выдавецтве «Фольк унд Вэлт» у Берліне; анталогія сучаснай беларускай паэзіі — у Лодзіскай выдавецтве; анталогія беларускай навелы — у тым жа польскім выдавецтве; зборнік сучаснага беларускага апавядання на англійскай мове і мове рускага — у адным з выдавецтваў штата Майсюр (Індыя); анталогія беларускай мастацкай літаратуры (узоры фальклору, паэзіі, прозы, драматур-

ні і крытыкі) — у выдавецтве «Еўропа» ў Будапешце; зборнік сучаснай беларускай паэзіі «Маладая Беларусь» у Сафіі; зборнік беларускай прозы ў перакладзе на серба-лужыцкую мову — у выдавецтве «Дамовіна» ў Будзішыне (ГДР); анталогія беларускай паэзіі ў перакладзе на англійскую мову выдаецца па лініі ЮНЕСКА.

Мы не можам у сувязі з гэтым не назваць імёнаў найбольш сталых і заўзятых паўнамоцных прадстаўнікоў нашай літаратуры за рубяжом — перакладчыкаў, паэтаў і выдаўцоў, такіх энтузіястаў у справе дружбы і ўзаемадзеяння літаратур, як польскі паэт Ян Гушча, літаратуразнаўца і перакладчык ў ГДР — Аляксандр Кошут і Норберт Рандаў, венгерская паэтка і літаратуразнаўца Шары Кары, вядомыя балгарскія паэты Найдан Вылчаў, Іван Давыдкаў і Андрэй Германаў, крытык і літаратуразнаўца Георгій Вылчаў, а таксама такі даўні друг і перакладчык беларускай паэзіі на англійскую мову ў Англіі, Індыі і ў СССР, як англійскі паэт Уолтар Мэй.

Ненармальнай з'явай у нашым літаратурным прасторы з'яўляецца тое, што перакладчыкі, якія ў нас выходзяць, рэдка атрымліваюць кваліфікаваную крытыку. А тыя рэцэнзіі, якія час ад часу і з'яўляюцца ў друку на такія кнігі, носяць іншы раз агульны характар і тым самым не дапамагаюць пісьменніку зразумець, як яго кніга ўспрымаецца літаратурнай грамадскасцю ў братній краіне, а сваім чытачу — даць шырокае ўяўленне аб мастацкай дасканаласці перакладу.

Наспела і настойліва просіць свайго вырашэння пытанне, якое ўздзімалася на папярэднім з'ездзе — нам патрэбен часопіс для пачатку хоць бы кварталнік, дзе можна было б друкаваць пераклады на беларускую мову лепшых твораў сучаснай рускай, украінскай і другіх літаратур народаў СССР, народаў нашай сацыялістычнай садружнасці і прагрэсіўных твораў іншых замежных краін.

БЕЗ АСАБЛІВАГА перабольшання можна сказаць, што ў цэлым узнялася агульная творчычая ўзброенасць беларускага літаратуразнаўства і крытыкі. Нашы даследчыкі літаратуры ў перыяд паміж пісьменніцкімі з'ездамі ўзніклі і вырашалі складаныя і актуальныя праблемы, народжаныя жывым літаратурным жывіцём, выдалі пямала цікавых і значных кніг, апублікавалі змястоўныя артыкулы і рэцэнзіі ў часопісах і газетах.

У 1966—1971 гадах выйшлі такія кнігі крытычных, а часткова і літаратуразнаўчых артыкулаў, як «З думай пра Беларусь» Г. Кісялёва, «Крылаты ўзлёт» Ул. Карпава, «Пісьменнікі, кнігі, героі» Я. Герцовіча, «Сляды часу» Д. Палітыкі, «Права на верш» А. Клышкі, «Давер» В. Каваленкі, «Карані маладога дрэва» А. Яскевіча, «Сустрэчы з днём сённяшняга» А. Лойкі, «Гісторыя і сучаснасць» С. Александровіча, «Шматграннасць» Д. Бугаёва, калектыўныя зборнікі «На высокай хвалі», «Максім Горкі і Беларусь», «Шмат цікавага знойдзе чытач у кнігах І. Баса «Літаратурныя пошукі, знаходкі, даследаванні», А. Мальдзіса «Надарожка ў XIX стагоддзе».

Праблемны характар маюць калектыўныя кнігі і зборнікі даследаванняў «Праблемы сучаснай беларускай прозы», «Беларуская савецкая проза. Апаўданае і нарыс», «Беларуская савецкая проза. Раман і апавесць», «Сучасная беларуская паэзія».

Аўтары першай з гэтых кніг, даследуючы праблему суаднесення канфліктаў у мастацкім творы з жыццёвай рэальнасцю («Лугераў»), праўду характару (Дзюбайла), залежнасць паміж сюжэтам мастацкага твора і рэчаіснасцю (Жураўлёў), пераканаўча паказваюць тую вялікую асяцякую зрух, што адбылося ў беларускай прозе на працягу дзесяцігоддзя пасля XX з'езда КПСС, падкрэсліваюць, што ўдумлівае стаўленне да жыцця, глыбокае разуменне яго галоўных праблем і вызначальна-тэндэнцый садаейнічалі мастацкаму поспеху твораў І. Мележа, Я. Брыля, А. Кулакоўскага, І. Шамякіна, А. Карлюка, В. Быкава, І. Навуменкі, Ул. Караткевіча, Ул. Дамашэвіча, І. Пташніківа, В. Сачанкі і іншых празаікаў.

У кнігах пра беларускае апаўданае і нарыс, пра раман і апавесць, аўтарамі якіх з'яўляюцца С. Андранок, В. Жураўлёў, Л. Голубева, А. Лысенка, П. Дзюбайла, М. Мушынін, Д. Гальмакоў і Э. Гурэвіч, падрабязна даследуюцца заканамернасці развіцця і тэндэнцый станаўлення гэтых жанраў, іх вобразна-стыльвая структура.

Аўтарскі калектыў кнігі «Сучасная беларуская паэзія» (Ул. Гніламедаў, М. Барсток, М. Арошка і І. Ралько) разглядае важнейшыя асаблівасці сучаснай беларускай лірыкі, паэмы, сатырычнай паэзіі, а таксама аналізуе асацыятыўную вобразнасць беларускага верша.

Пасляхова працягвалася ў справядачны перыяд вывучэнне сувязей нашай літаратуры з літаратурамі суседніх братніх народаў. Выйшла два зборнікі пра ўзаемадзеянне беларускай літаратуры з іншымі славянскімі і не толькі славянскімі літаратурамі — «Садружнасць літаратур» і «Старонкі літаратурных сувязей». Пэўную цікавасць мае даследаванне Н. Перкіна «В семье братских литератур», дзе, супастаўляючы беларускую літаратуру з іншымі літаратурамі сацыялістычнага рэалізму, аўтар вызначае іх агульнасць і спецыфічныя нацыянальныя рысы.

За апошнія гады павысіўся ўзровень беларускага параўнальнага літаратуразнаўства. Калі ў пяцідзясятыя гады, гаворачы аб літаратурным ўзаемадзеянні, аўтары пераважна вышуквалі вонкава-тэматычныя і сюжэтныя паралелі, то цяпер больш сталі вывучаць глыбінныя працэсы. Занадта агульная канстатацыя ўплыву саступае месца канкрэтным аналізам вынікаў гэтага ўплыву. Зроблены першыя спробы перайсці да высвятлення месца беларускай літаратуры ў садружнасці савецкіх літаратур і літаратур славянскага свету. Паявіліся цікавыя да тыпалагічнага супастаўлення літаратурных з'яў, роднасць якіх тлумачыцца не столькі непасрэднымі ці нават ускоснымі ўплывамі, колькі агульнасцю гістарычных умоў. Тыпалагічнымі паралелямі пачынаюць шэрава нарыстацца даследчыкі, якія раней займаліся выключна беларускай літаратурай (А. Адамовіч, Р. Бірозкіні, В. Каваленка). Супастаўленні з іншымі літаратурамі аказваюцца для іх неабходнымі для таго, каб лепш пазнаць нацыянальную спецыфіку свайой літаратуры.

Адзначаючы першыя поспехі беларускага параўнальнага літаратуразнаўства, нельга, аднак, замоўчваць тое, што яшчэ ўсё недастаткова даследуюцца беларуска-рускія сувязі, асабліва савецкага перыяду. Амаль зусім няма работ па тыпалагічна-старыжытнай беларускай літаратуры. За невялікім выключэннем (Я. Семіяноў, Н. Ландус), не даследуюцца сувязі беларускай літаратуры з літаратурамі несацыялістычнага Захаду. Урэшце, яшчэ і цяпер працэс літаратурнага ўзаемадзеяння часцей за ўсё зводзіцца да ўплыву на беларускую літаратуру іншых, больш багатых традыцый літаратур, і недастаткова ўлічваецца адваротнае ўздзеянне.

Значныя поспехі ёсць у вывучэнні беларускай дакастрычніцкай літаратуры. Тут у першую чаргу трэба прыгадаць капітальную двухтомную «Гісторыю беларускай дакастрычніцкай літаратуры», выдадзенаю ў 1968—1969 гадах.

З праблемных даследаванняў, якія асвятляюць асобныя актуальныя пытанні гісторыі беларускай дакастрычніцкай літаратуры, варта назваць грунтоўную манаграфію М. Грынчыка «Фальклорныя традыцыі ў беларускай дакастрычніцкай паэзіі», кнігу «Пісьменнік-дэмакрат» І. Навуменкі і некаторыя іншыя.

Вывучэнню фальклору ў яго розных аспектах прысвечаны кнігі «Беларуская народная вуснапамятная творчасць» (1967, пад рэдакцыяй П. Глебкі), «Беларуская казка» Л. Варага, «Наша родная песня» і «З клопатамі пра песні народа» Н. Пявельча.

Падрабязны разгляд гісторыі Беларусі другой паловы XIX — пачатку XX стагоддзя ў яе сувязі з развіццём беларускай літаратуры — у настольнай вельмі багатым фактычным матэрыялам манаграфіі «Пудзвіны роднага слова» С. Александровіча.

Гуманістычныя традыцыі беларускай дакастрычніцкай і савецкай літаратуры разглядаюцца ў кнізе В. Каваленкі «Голас чалавечнасці», у якой праблема гуманізму даследуецца ў яе гістарычным развіцці, у сувязі з канкрэтнымі этапамі развіцця нашага грамадства. Аўтар паслядоўна адстойвае высокую чалавечнасць беларускай літаратуры і мастацтва. Іх даследчыя магчымасці ў рознабаковым пазнанні народнага жыцця, духоўнага свету чалавечай асобы. Вывучэнне гуманістычных традыцый беларускай літаратуры, пачынаючы з XIX стагоддзя і канчаючы літаратурай нашых дзён, пераходзіць тут у гаворку пра інтэлектуальнае багацце чалавечай асобы ў адлюстраванні нашых майстроў слова, пра духоўны воблік нашага сучасніка і яго стваральныя магчымасці ў сацыялістычным грамадстве, пра сапраўдны дэмакратызм мастацтва сацыялістычнага рэалізму.

Гісторыя і некаторыя аспекты тэорыі беларускага вершаскладання асвятляюцца ў манаграфіі І. Ралько «Беларускі верш».

Сучаснае працягненне беларускай дакастрычніцкай драматургіі дае А. Сабалеўскі ў кнізе «Беларуская савецкая драма». Першапачатковаму этапу станаўлення гэтага жанру ў нашай літаратуры прысвечана кніга А. Семіяноўска «Беларуская савецкая драматургія 1917—1932».

У справядачны перыяд наша крытыка імат і не без поспеху займалася вывучэннем пісьменніцкага майстэрства. У гэтай сувязі трэба перш за ўсё назваць такое арыгінальнае даследаванне этэтычнай сутнасці мастацкага слова, якое з'яўляецца таленавіта напісаная кніга «Літаратура і мова» Р. Шкрабы, працы А. Яскевіча «Ад слога — да вобраза», В. Рагойшы «Паэтыка Максіма Танца», Л. Гусевай «Янка Брыль — мастак». Спраба з дапамогай саміх стваральнікаў літаратуры прапінуць у пісьменніцкую лабараторыю зроблена ў арыгінальнай па сваім жанры кнізе А. Гардзіцкага «Дыялогі».

Значная ўвага творчай індывідуальнасці майстроў мастацкага слова ўдзяляецца ў кнігах Р. Бірозкіна пра Пімена Панчанку, Ф. Куляшова пра Івана Мележа, М. Арошка пра В. Таўлая, Д. Бугаёва пра Максіма Гароўскага і Кандрата Крапіву і асабліва ў грунтоўных, праблемных па сваёй унутранай сутнасці даследаваннях І. Навуменкі пра Янку Купалу і Якуба Коласа.

Сваё бяспрэчную цікавасць маюць і многія іншыя даследаванні пра асобных беларускіх пісьменнікаў розных пакаленняў. Гутарка ідзе пра кнігі Я. Шарахоўскага «Пяніяр народных дум», А. Макаравіча «Фальклорныя матывы ў драматургіі Янкі Купалы», Згадаем яшчэ цікавую працу М. Стральцова «Загадка Багдановіча», нарысы А. Ліса пра В. Тарашкевіча, Ю. Пшыркоўскага пра А. Багдановіча, Р. Семашкевіча пра В. Эпімах-Шыпілу, С. Гусана пра А. Кулакоўскага.

У міжз'ездаўскія гады друкавалася пямала цікавых літаратуразнаўчых і крытычных артыкулаў і рэцэнзій. У гэтых жапрах з большай або меншай актыўнасцю выступалі вядомыя і менш вядомыя крытыкі — А. Адамовіч, Р. Шкраба, Р. Бірозкіні, Ул. Калеснік, Ул. Юрэвіч, Я. Казека, І. Навуменка, С. Александровіч, Н. Пявельча, А. Лойка, Д. Бугаёў, В. Каваленка, А. Яскевіч, Г. Кісялёў, А. Мальдзіс, С. Андранок, В. Вечык, Ю. Пшыркоў, Н. Дзюбайла, І. Ралько, В. Рагойша, Я. Усеікаў, Ф. Куляшоў, М. Грынчык, Р. Семашкевіч, М. Праніковіч, Я. Саламевіч, дачасна памёршы таленавіты крытык і літаратуразнаўца С. Гусак. Актыўна выступалі ў якасці крытыкаў і рэцэнзентаў некаторыя паэты і празаікі.

Ёсць у нашай крытыцы і літаратуразнаўства і зусім відачыны недахопы. Марудна і неясна выходзяць прадстаўнікі гэтых жанраў на ўсеагульную арэну. Толькі пераважна ў часопісах «Дружба народаў» і «Вопросы литературы» ды яшчэ ў «Літаратурной газете» калі-нікалі дружаюцца нашы крытыкі і літаратуразнаўцы. Яшчэ радзей выходзяць у Маскве выданні іхніх прац, хаця ў справядачны перыяд тое-сёе можна назваць і тут. Так, у 1970 годзе выйшлі ў свет першы і трэці тамы шасцітомнай «Гісторыі савецкай многанацыянальнай літаратуры», дзе змечаны грунтоўныя раздзелы пра беларускую літаратуру дваццятых гадоў (аўтар — Н. Перкін) і пра літаратуру перыяду Вялікай Айчыннай вайны (аўтар — М. Барсток). Абодва беларускія раздзелы напісаны, па прызначэнні ўдзельнікаў выдання, на высокім прафесійным узроўні і даюць у асноўным абгрунтаваную навуковую ацэнку нашай літаратурнай гісторыі.

Акрамя таго, розныя маскоўскія выдавецтвы надрукавалі ў апошнія гады кнігі Я. Казені пра Кандрата Крапіву, Р. Бірозкіна пра Максіма Багдановіча і даследаванне Н. Пашкевіча «На эпіцэпном напраўленні» — пра адлюстраванне беларускімі раманістамі падзвігу нашага народа ў гады Айчынай вайны, і брашуру Ф. Куляшова «Современная белорусская проза». Як бачым, не вельмі густа...

Ды і ў самой Беларусі мала друкуецца ў поўным сэнсе праблемных артыкулаў. З году ў год скарачаецца колькасць зборнікаў крытычных артыкулаў у дакладным разуменні гэтага паняцця. Такія зборнікі ў нас друкуе галоўным чынам выдавецтва «Беларусь», але яно ў апошнія гады не працягвае асаблівай прыхільнасці да крытычнай праблемы. І ўжо зусім складанай праблемай з'яўляецца перавыданне крытычнай кніжкі, калі яна даўно разышлася ці мае патрэбу ў пэўным абнаўленні. Толькі лічаныя крытыкі, літаральна адзіны з нас можа пахваліцца, што ім удалося перавыдаць літаратуразнаўчую манаграфію ці зборнік крытычных артыкулаў.

Слаба ў нас даследуюцца творчычныя літаратуразнаўчыя праблемы, у прыватнасці пытанні партыйнасці і народнасці літаратуры сацыялістычнага рэалізму. З часоў кнігі Н. Перкіна і В. Івашына пра сацыялістычны рэалізм у нас не паяўлялася новых даследаванняў у гэтым кірунку. А на праблеме партыйнасці літаратуры ў апошнія гады, здаецца, паявіліся толькі адзіны больш-менш значны артыкул В. Барысенкі «Ленінскі прынцып партыйнасці літаратуры», змешчаны ў вельмі цікавым юбілейным зборніку «У. І. Ленін і літаратура».

Вяртаючыся да недахопы нашага крытычнага фронту, трэба яшчэ сказаць, што мы марудна расцём і ў якаснях і нават у колькаснях адносінах. Яўна слабы, абмежаваны прыток у крытыку новых імён. Ды і ўжо вядомыя ў пэўнай меры крытыкі і літаратуразнаўцы яшчэ слаба змагаюцца з нізкім мастацкім узроўнем у літаратурнай творчасці. Крытыцы нашай у цэлым нестасе баявісці ў дачыненні да пасрэднай літаратурнай прадукцыі, да нізкай культуры пісьма і прымітывізму мастацкага мыслення. Нават з бягучым рэцэнзаваннем мы спраўляемся не заўсёды аператыўна.

Добры прыклад у гэтых адносінах не заўсёды дае і газета «Літаратура і мастацтва», якая часта рэцэнзуе некаторыя выданні паэзіі за часопісы. Толькі ў апошні час газета пачала шукаць сродкі больш аператыўнага ўмяшання ў бягучыя літаратурныя справы.

У ПЕРАПЫНКАХ ПАМІЖ ПАСЯДЖЭННЯМІ...

Э. Агняцвет і госць з Узбэістана А. Шарафутдынаў.

К. Камейша, А. Бялевіч, Ю. Свірка.

ЗАВЯРШАЮЧЫ этап у літаратурна-мастацкім працэсе — публікацыя напісаных твораў, выданне іх. Калі жывалісец і скульптар можа выстаўляць тое, што выйшла з-пад яго пэндзяля ці разца, і гэта ўжо гатовы твор мастацтва, то рукапіс пісьменніка, нават геніяльна, не можа стаць літаратурнай і грамадскай з'явай, пакуль ён не стане кнігай, спектаклем, фільмам.

Дзякуючы клопам партыі і ўрада, мы, савецкія літаратары, маем шырокае магчымасці для публікацыі, выдання сваіх твораў.

Чатыры часопісы — «Польмя», «Неман», «Беларусь», «Маладосць», тыднёвік «Літаратура і мастацтва» — органы Саюза пісьменнікаў. Ад нашай творчай, рэдакцыйна-арганізацыйнай работы залежыць іх якасць. І трэба сказаць, што за спрадзачны перыяд якасць гэтай бяспрэчна вырастае. Палепшыўся ідэйна-мастацкі змест нумароў кожнага часопіса. Іх афармленне, павялічыліся тыражы, што з'яўляецца сведчаннем росту папулярнасці гэтых выданняў сярод чытачоў. Калі пяць год амаль для ўсіх часопісаў і для «ЛІМа» падліска з'яўлялася праблемай і тыражы былі нізкія планавых, то цяпер яны значна перавышаюць планавыя. Тыраж «Немана» з 1965 года вырас у пяць разоў. Падвоіліся ці амаль падвоіліся тыражы «Беларусі», «Маладосці», «Польмя».

З гэтай трыбуны хочацца выказаць глыбокую падзяку ЦК КПБ за ўвагу да старэйшага нашага часопіса «Польмя». ЦК КПБ задаволіў па гэтым часопісе ўсе нашы просьбы і пажаданні, якія, дарэчы, выказваліся на мінулых з'ездах: значна павялічаны аб'ём часопіса, створаны новыя аддзелы, вырашаны пытанні ганарару і штатаў. Цяпер якасць «Польмя» залежыць толькі ад нас саміх — аўтараў, рэдакцыі, кіраўніцтва Саюза пісьменнікаў. Часопіс, якому ў наступным годзе спаўняецца 50 гадоў, павінен і надалей з гонарам апраўдваць славу самага аўтарытэтнага і папулярнага літаратурна-мастацкага і грамадска-палітычнага выдання ў рэспубліцы. У «Польмя» вялікая і даўняя традыцыя. Гэта добра. Але варта, каб у ім было і наватарства, каб часцей адкрываліся новыя тэмы — актуальныя тэмы сучаснасці ва ўсіх жанрах, новыя формы, новыя імёны, каб больш змястоўнымі і глыбокімі сталі яго грамадскія аддзелы — публіцыстыкі, нарысы, больш баявым аддзел крытыкі.

Заслугуе добрых слоў часопіс «Маладосць».

У ПЕРАПЫНКАХ ПАМІК ПАСЯДЖЭННЯМІ...

А. Кобец-Філімонава і прадстаўнік выдавецтва «Детская литература» Г. Карымава.

асабліва работа рэдакцыі з маладымі пісьменнікамі — аўтарамі першых твораў. Многія з тых, хто ў апошнія гады прыняты ў СП, хто ўпершыню ўдзельнічае ў рабоце з'езда ў якасці дэлегатаў, пачыналі свой літаратурны шлях з публікацыі ў «Маладосці». Але ў часопіса «Маладосць», як і ў іншых нашых часопісаў, ёсць свае цяжкасці. Рэдакцыйны штат часопіса надзвычай малы. Гэта праблема нумар адзін і для «Маладосці» і для «Беларусі».

Сакратарыят СП рабіў пэўныя захады ў гэтым напрамку, але пакуль што без вынікаў. Трэба працягваць працу па ўмацаванні рэдакцыі і шляхам павелічэння штатных раскладаў да агульнасаюзных нормаў, і шляхам лепшага падбору работнікаў, павышэння патрабавальнасці да іх.

Большасць тыражу «Немана» ідзе за межы рэспублікі. «Неман» набывае правы пастаяннага і паўнамоцнага пасла нашай літаратуры ў РСФСР і іншых рэспубліках. Але абавязкі пасла даволі складаныя і адказныя. Пра гэта варта помніць і рэдакцыі і кіраўніцтву Саюза пісьменнікаў. Часопіс павінен аддаваць больш увагі публікацыі перакладаў лепшых твораў беларускай літаратуры. Ды і нам, аўтарам, вырашаючы пытанне аб надрукаванні свайго новага твора на рускай мове, не варта забываць, што тыраж «Немана» ўжо набліжаецца да тыража некаторых агульнасаюз-

ных часопісаў. «Неман» павінен шырэй асвятляць на сваіх старонках праблемы развіцця беларускай літаратуры, мастацтва і ўвогуле жыццё рэспублікі.

«Літаратура і мастацтва», пераўтварыўшыся ў тыднёвік з адпаведным фарматам і перыядычнасцю, набыла большую папулярнасць сярод мастацкай інтэлігенцыі. Сапраўды, у тыднёвіку цяпер нямала матэрыялаў, якія з цікавасцю прачытваюцца пісьменнікамі, мастакамі, акцёрамі, работнікамі культуры. Але рэдакцыя пакуль што не ў поўнай меры выкарыстоўвае магчымасці такога аператыўнага выдання. На-ранейшаму мала артыкулаў, якія ўзнімалі б значныя грамадскія праблемы, што зацікавіць шырокае кола чытачоў. Часта яшчэ «ЛІМ» збіваецца на дробнатэмнасць, інфармацыйнасць. І найбольшае бяда: артыкулы на літаратуры, мастацтве не заўсёды адпавядаюць сённяшніму ўзроўню тэарэтычнай думкі.

Робячы гэтыя папрокі, нельга не сказаць, што рэдакцыя знаходзіцца ў невыгодным з іншымі выданнямі становішчы. У «ЛІМЕ» вельмі нізкі ганарар. Варта сур'ёзна падумаць над тым, каб ліквідаваць няроўнасць у аплаце літаратурнай працы ў розных выданнях адной і той жа сістэмы, аднаго выдавецтва.

Істотны агульны недахоп усіх нашых друкаваных органаў — гэта слабая работа рэдакцыйных калегій. Рэдкалегіі з'яўляюцца больш ганаровымі, чым рабочымі, творчымі, якія актыўна ўплывалі б на планаванне, арганізацыю, адбор, рэдагаванне твораў. Трэба будучаму прэзідыуму Саюза пісьменнікаў, партыйнаму бюро, якое мае цяпер права кантролю, больш удзельнічаць на работу друкаваных органаў, дамагчыся, каб рэдкалегіі збіраліся не раз-два ў год, для фармальнага зацвярджэння гадавых ці паўгадавых планаў, а сталі б сапраўды калегіяльнымі творчымі органамі.

У рэспубліцы, па сутнасці, адзінае выдавецтва, якое выпускае мастацкую літаратуру. За 50 год свайой дзейнасці выдавецтва «Беларусь» зрабіла вялікую і пачэсную справу ў стварэнні кніжнага фонду нацыянальнай літаратуры. За гэта мы, пісьменнікі, глыбока ўдзячны нашаму выдавецтву. Толькі за апошнія пяць год «Беларусь» выпусціла 847 кніг мастацкай літаратуры (разам з дзіцячай). Лічыць значныя. Але звярніце ўвагу на рост. Калі ў 1968 годзе было выпушчана 130 кніг мастацкай літаратуры (без дзіцячай), то ў 1970 годзе ўсяго 102, план 1971 г. — 110. Праект плана 1972 года таксама не вышэй.

У апошнія гады рост, па-сутнасці, спыніўся, а выданне новых кніг нават скарацілася, нягледзячы на даволі значны рост Саюза пісьменнікаў. — толькі за перыяд паміж V і VI з'ездамі аформілі сваё членства, што дае права на прафесіяналізацыю, 64 чалавекі. У партфелі рэдакцыі мастацкай літаратуры маецца зараз 242 рукапісы, у праект плана 1972 года трапілі ўсяго 75. Астатнія чакаюць сваёй чаргі.

Цяпер ужо не толькі мы, пісьменнікі, але і самі выдаўцы, кіраўніцтва Камітэта па друку перакананы, што універсальнасць выдавецтва «Беларусь» становіцца тормазаю да пашырэння выпуску мастацкай літаратуры, павышэння ідэйна-мастацкай якасці кніг.

Вось чаму мы лічым правамерным яшчэ раз паставіць пытанне, якое, між іншым, узнімалася прамоўцамі на мінулым з'ездзе і на апошнім пленуме праўлення, — аб неабходнасці стварэння ў рэспубліцы асобнага выдавецтва мастацкай літаратуры.

НАПЭУНА няма патрэбы спецыяльна спыняцца на арганізацыйнай рабоце за спрадзачны перыяд. Аб гэтым кожны можа даведацца з выдадзенай спецыяльна інфармацыйнай брашуры. Адно трэба сказаць, што апошнія пяць год, якія прайшлі паміж з'ездамі, былі, можа, як і школы раней, багатыя на розныя мерапрыемствы, звязаныя з юбілейнымі датамі, якія мы ўсе адзначалі, багатыя на дэкады, тыдні братніх літаратур у Беларусі і нашай літаратуры за межамі рэспублікі. Шмат было ў нас розных сустрэч, пасяджэнняў, канферэнцый, чарад, блізкіх і далёкіх камандзіровак, на якія можа і слухна ўжо некаторыя пачалі наракаць, бо галоўным і асноўным паказчыкам работы кожнага з нас і ўсёй пісьменніцкай арганізацыі былі і будуць нашы новыя і добрыя творы.

Трэба адзначыць вялікую работу, праробленую Гомельскім, Гродзенскім і Магілёўскім аддзяленнямі нашага Саюза пісьменнікаў, асабліва ў часы правядзення дэкад і дзён рускай і беларускай літаратур. Зараз, як вядома, у двух аддзяленнях адбыліся перавыбары старшын. Гомельскае аддзяленне ўзначальвае Леанід Гаўрыліч, Магілёўскае — Васіль Матэвушаў, Гродзенскае — Васіль Быкаў. Работе абласных аддзяленняў нам неабходна ўдзяляць больш увагі. І аддзяленні гэтыя павінны работу сваю — як арганізацыйную, так і творчую — цясней звязваць з тымі вялікімі пераўтварэннямі, якія зараз адбываюцца ў іх абласцях і якія намечаны вялікімі планами новай пяцігодкі.

І так, здавалася б, што на арганізацыйным участку работы справы абстаецца здавальняюча. Але, як вядома, кіраўніцтва адпавядае не паводле таго, што яно зрабіла, але паводле таго, што яно не зрабіла, а магло зрабіць. І тут трэба сказаць, што ў нашай рабоце было яшчэ шмат недахопаў. Слабым звяном была работа нашых творчых секцый, якія мяркуючы па некаторых цікава праведзеных нарадах, могуць і павінны стаць сапраўднымі творчымі лабараторыямі і аказваць большую дапамогу і аўтарам, і рэдакцыям.

Неабходна павысіць нашу актыўнасць у творчым і грамадскім жыцці. А то некаторыя лічылі, што, уступіўшы ў Саюз пісьменнікаў, яны набываюць права і забываюцца пра свае абавязкі.

І самае галоўнае — выхаваўчая работа з маладымі павіна насці не сезонны характар. Ёю неабходна займацца штодзённа і ў апарце саюза, і ў нашых рэдакцыях часопісаў. Бо гутарка ідзе аб выхаванні маладой змены, якой суджана далей несці эстафету нашай літаратуры. Гэта работа

складаная і вялікая. Тут трэба асцерагацца і цяплячай атмасферы, якая не загартоўвае ні характару, ні таленту, і ранній прафесіяналізацыі, якая шкодна адбываецца на росце маладых. Мы жывём у часы, калі амаль кожны можа напісаць сюжэтны ці лірычны верш, але ад такога верша да сапраўднай літаратуры шлях яшчэ і далёкі і складаны. І, каб яго прайсці, сапраўды трэба валодаць немалым талентам, памножаным на працу, на глыбокія веды.

Было нямала недахопаў і ў рабоце сакратарыята, які часта засяроджваў сваю ўвагу на розных другарадных, а не на творчых пытаннях.

Праўда, ва ўсе нашы планы, нават ідэальна распрацаваныя, жыццё ўносіла і будзе ўносіць свае карэктывы. Таму да гэтага мы заўсёды павінны быць падрыхтаваны. Але ў нашай працы трэба больш кіравацца калектыўным розумам. Толькі ў творчай атмасферы, памагаючы адзін аднаму, зможам і расці, і павышаць сваё майстэрства. Праблема павышэння ідэйнасці і якасці нашых твораў была і далей застаецца галоўнай праблемай.

Мы часта чытаем аб нявыкарыстаных рэзервах і магчымасцях у прамысловасці, сельскай гаспадарцы. Трэба сказаць, што такія рэзервы ёсць і ў нашай літаратуры. Іх трэба ўключыць у актыўнае жыццё. У апошнія гады значна шырэй разгарнула сваю работу Бюро прапаганды мастацкай літаратуры. За спрадзачны перыяд яно арганізавала тысячы выступленняў у калгасах, на прадпрыемствах і ў школах. Гэта мае немалое значэнне для прапаганды нашай літаратуры, фарміравання густаў чытачоў, адносінаў да твораў мастацтва. Шкада толькі, што ў гэтых выступленнях рэдка можна пачуць нашых старэйшых і больш вопытных майстроў слова, удзел якіх значна павысіў бы ўзровень нашай прапаганды.

Праца пісьменніка цесна звязана з грамадскай дзейнасцю, пад якой мы разумеем непасрэдна ўдзел пісьменніка ў жыцці краіны. Яго павінна ўсё хваляваць. Ён павінен быць усюды, нават там, куды яго заблылі запрасіць, ужо не кажучы аб тым, што ён мусіць быць там, дзе людзі адчуваюць у ім патрэбу не як у нейкім госці, а саўдзельніку ўсіх пачыненняў. Вось чаму нам неабходна часцей сустракацца з чытачамі, часцей быць на заводах, у калгасах, на новабудовлях. Мы не заўсёды дацэнваем неабходнасць такіх кантактаў. Творчыя цяжкасці і крызісы найчасцей з'яўляюцца вынікам парушэння гэтых жывых сувязей з жыццём і з'яўляюцца сігналам для пісьменніка, што яму пара іх аднавіць ці асвятліць. Бо без гэтага нельга стварыць нешта вартае і трывалае.

Трэба больш уважна і пільна прыглядацца да ўсяго таго, што нараджаецца ў нашай літаратуры. І ўсё каштоўнае актыўна падтрымліваць. Трэба памагаць росту новых галін на вечна жывым дрэве нашай літаратуры, працаваць на сваім адказным ідэалагічным участку так, як вучыць нас партыя.

РАБОТА нашага пісьменніцкага форуму праходзіць у незабыўныя дні, калі толькі што закончыўся XXIV гістарычны з'езд нашай Камуністычнай партыі, які з'яўляецца велізарнай падзеяй у жыцці не толькі нашай краіны.

Спрадзачны даклад ЦК КПСС, зроблены Генеральным сакратаром нашай партыі Л. І. Брэжневым, даклад Старшыні Савета Міністраў СССР А. М. Касыгіна па Дырэктывах новага пяцігадовага плана, рашэнні XXIV з'езда — дакументы, значэнне якіх цяжка пераацаніць. Яны з'яўляюцца для нас невывяржнай крыніцай творчага патэнцыялу, сведчаннем маналітнасці, непарушнай еднасці партыі і народа. У Спрадзачным дакладзе ЦК, у якім падаглыблены вынікі дзейнасці нашай партыі, дадзена ацэнка міжнароднага становішча, паказана развіццё нашага грамадства, раскрыты велічныя перспектывы на будучае і ўзняты важнейшыя пытанні нашай культуры і літаратуры.

Мы да глыбіні ўсхваляваны высокай ацэнкай таварышам Брэжневым ролі нашай літаратуры і мастацтва ў фарміраванні светлагляду савецкага чалавека.

У Спрадзачным дакладзе ЦК гаворыцца, што за апошнія пяцігоддзе ва ўсіх галінах нашага мастацтва шмат было створана новага, цікавага, таленавітага. «Выклікае вялікае задавальненне той факт, што жыватворнае развіццё літаратуры і мастацтва адбываецца ва ўсіх рэспубліках на дзесятках новаў народнаў СССР у яркай разнастайнасці ідэальных формаў».

Мы з вялікай увагай павінны прыслухацца і зрабіць неабходныя вывады з таго. «...што ў нас усё яшчэ з'яўляецца нямала твораў неглыбокіх па змесце, невыразных па форме». І што было б гэтых недахопаў значна менш, «калі б наша літаратурна-мастацкая крытыка больш актыўна праводзіла лінію партыі, выступала з большай прынцыповасцю, спадучаючы патрабавальнасць з тактам, з класіфікацыямі адносінамі да твораў мастацкіх каштоўнасцей».

Вынікі апошніх год нашай працы, дасягненні нашай літаратуры ва ўсіх жанрах — бяспрэчна радуюць. Але яны не павінны нас супакойваць, а яшчэ больш мабілізаваць на выкананне задач, якія паставіла перад намі партыя: адлюстраванне ў сваіх творах веліч Ленінскай эпохі, гералізм саўкага народа і падрыхтаваць нашу літаратурную для новых усходаў і ўраджаяў.

Кожны чалавек з першых дзён свайго існавання і на працягу ўсяго жыцця імкнецца заглянуць у будучыню. Сённяшні стан нашай літаратуры дае нам падставы быць упэўненымі, што беларуская літаратура, прасякнутая высокай ідэянасцю, духам партыйнасці, народнасці і далей будзе развіваць свае лепшыя традыцыі, уносячы адчувальны ўклад у скарбніцу ўсёй шматнацыянальнай савецкай літаратуры.

Мы заўсёды авяралі і будзем звяртаць па нашай роднай Ленінскай партыі свае сэрцы, свае планы і напрамкі пошукаў далейшага развіцця творчай думкі, упэўненыя ў немінучай перамозе ідэй камунізма.

РАЗАМ З ПАРТЫЯЙ, РАЗАМ З НАРОДАМ

Паважаныя таварышы!

Вось ужо другі дзень беларускія пісьменнікі вядуць вялікую і змястоўную размову аб зробленым за апошнія гады і аб тым, па якіх напрамках павінна развівацца наша літаратура, каб лепш служыць высякароднай справе будаўніцтва камунізма, выхаванню новага чалавека. Галоўная думка пісьменніцкага з'езда накіравана на тое, каб большым плёнам адказаць на рашэнні XXIV з'езда Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, каб літаратура ва ўсіх сваіх жанрах ішла ў нагу з нашым часам, з цудоўнымі справамі савецкага народа.

Пад уражаннем XXIV з'езда партыі знаходзімся не толькі мы, савецкія людзі, але і ўсё прагрэсіўнае чалавецтва.

З'езд з'явіўся падзеяй выключнага гістарычнага значэння. Ён падсумаваў вынікі стваральнай працы партыі і народа за апошнія гады, вырацаваў навукова абгрунтаваную праграму на новае пяцігоддзе, аглядную перспектыву.

Думаю, што няма патрэбы падрабязна гаварыць аб рабоце з'езда, паколькі вы выдатна ведаеце пра ўсё, што на ім адбывалася. Скажу толькі, што ён быў у вышэйшай ступені прад-

Прамова кандыдата ў члены Палітбюро ЦК КПСС, першага сакратара ЦК КПБ тав. МАШЭРАВА П. М.

разна прагучала думка аб усё ўзрастаючай, па меры будаўніцтва камунізма, ролі літаратуры і мастацтва ў выхаванні савецкіх людзей, у фарміраванні іх светапогляду, ідэйна-мастацкага аблічча і духоўнай культуры. З'езд канстатаваў рост ідэйна-палітычнай сталасці нашай творчай інтэлігенцыі, павышэнне яе адказнасці за змест і мастацкую паўнацэннасць твораў, якія яна стварае. «Выклікае вялікае задавальненне, — падкрэслівалася ў Справаздачы ЦК, — той факт, што плённае развіццё літаратуры і мастацтва адбываецца ва ўсіх нашых рэспубліках, на дзесятках мовах народаў СССР, у яркай разнастайнасці нацыянальных форм». Гэта высокая ацэнка з поўнай падставой можа быць аднесена і да дзейнасці беларускай пісьменніцкай арганізацыі. І тут пра гэта, як і пра многае другое, вельмі добра гаварыў тав. Маркаў і іншыя таварышы.

Трэба сказаць, што абмеркаванне

цый. Яны з'яўляюцца галоўнымі арыенцірамі для ўсіх дзельцоў літаратуры і мастацтва, для кожнага мастака. Партыя лічыць неабходным далейшае паглыбленне і ўдасканаленне работы па выхаванні камуністаў і беспартыйных у духу высокай палітычнай свядомасці, камуністычных адносін да працы і грамадскай уласнасці, няўхільнага захавання і далейшага развіцця маральных нормаў сацыялістычнага грамадства.

XXIV з'езд запатрабаваў узмацніць усю ідэалагічную работу і, перш за ўсё, зрабіць больш актыўнай, мэтанакіраванай прапаганду камуністычных ідэалаў, канкрэтных задач нашага будаўніцтва. У гэтай галіне галоўныя нашы задачы заключаюцца ў тым, каб умець у поўнай меры перадаць шырокім масам працоўных усю сілу ідэйнай перапанасці, з поўнай аддачай, сапраўды творча падыходзіць да справы камуністычнага выхавання савецкага чалавека. У дачынен-

самабытным духоўным складам усё яшчэ рэдка грапляе ў поле зроку пісьменніка. Пераадолець гэты недахоп, ліквідаваць яго — адна з самых важных праблем, якія паставіла жыццё перад пісьменнікамі.

У наш час, час пераможнага руху наперад да камунізма, няма больш надзённай, больш аб'ёмнай і ўдзячнай тэмы, чым тэма рабочага класа. Знарот да гэтай тэмы, гэта значыць да тэмы рабочага класа, яго рэвалюцыйнага, духоўнага і працоўнага вопыту несумненна ўзбагаціў бы нашу беларускую літаратуру. Сёння фарміруецца якасна новы тып працоўнага чалавека — рабочага-наватара, рабочага-інтэлігента ў самым высякародным сэнсе гэтага слова. Выконваючы абавязкі рабочага па прафесіі, ён фактычна становіцца або ўжо стаў інтэлігентам па характары, адукацыі, светаадчуванні, па сваім творчым дыяпазоне. Гэта датычыцца і маладога пакалення, якое прыходзіць на прамысловыя прадпрыемствы, будоўлі, транспарт. Возьмем хоць бы такі прыклад. На Мінскім трактарным заводзе з пяці з паловай тысяч камсамольцаў толькі дзевятнаццаць не маюць васьмігадовай адукацыі.

Менавіта ў рабочым асяроддзі складаецца чалавек, які ўвасабляе новыя сацыяльныя якасці — ідэйную перакананасць, калектывізм, высокую грамадзянскую. Па мастацку асэнсаваць гэты працэс — найудзячнейшая і важнейшая задача нашых пісьменнікаў.

А якія дзівосныя змены адбываюцца ў жыцці беларускай вёскі! Цяперашняму хлебаробу даступны ўсе сродкі сучаснай цывілізацыі. Узросшая адукаванасць і культура сельскага працоўніка, тэхніка, што прыйшла ў калгасы і саўгасы, як указвалася на XXIV з'ездзе КПСС, усё больш ператвараюць яго працу ў разнавіднасць працы індустрыяльнай. А гэта, у сваю чаргу, вядзе да дабратворчых змен у псіхалогіі людзей, павышае іх адказнасць перад грамадствам за вынікі сваёй працы. Хіба не заслугоўваюць гэтыя з'явы самай пільнай увагі ўсёй пісьменніцкай арганізацыі і кожнага мастака?

У творах беларускай літаратуры было нямаля больш ці менш удалых спроб адлюстраваць вобраз камуніста. Аднак у нас няма буйных твораў, са старонак якіх ва ўвесь свой магутны рост устаў бы партыец-бальшавік, баец перадавой лініі барацьбы за нашы ідэалы, за шчасце працоўнага чалавека. Безумоўна, гэта праблема даролі складаная. Невыпадкова на XXIV з'ездзе КПСС падкрэслівалася, што сама гісторыя менавіта на савецкую літаратуру ўсклала вялікую задачу, якую наша літаратура калектывна выконвае: адлюстраваць для сучаснікаў і патомкаў гераічны вобраз камуніста, сына сваёй партыі і сваёго народа. Ганаровы абавязак пісьменнікаў рэспублікі заключаецца ў тым, каб унесці свой дастойны ўклад у ажыццяўленне гэтай надзвычайнай важнай праблемы.

А якое неагляднае поле для творчага роздуму адкрывае, напрыклад, 50-годдзе Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік! Увасобіць у мастацкіх творах гераічны старонкі мінулага, звязанага з утварэннем СССР — першай у свеце шматнацыянальнай дзяржавы, пабудаванай на прынцыпах сапраўднай роўнасці вялікага мноства нацый і нацыянальнасцей — значыць вобразна паказаць, што ў нашых поспехах жыве і перамагае магутная сіла дружбы савецкіх народаў, сацыялістычнага інтэрнацыяналізму.

Але нават гэта шматгранная і вечна актуальная тэма не вычэрпвае поўнасцю кола праблем, якія чакаюць сваёй распрацоўкі ў сувязі з паўвекавым юбілеем Савецкага Саюза. Пяцідзсяцігадовы шлях СССР выключна маштабны, аб'ёмны і разнастайны па глыбінні і важнасці задач і пераўтварэнняў, якія адбыліся ў гэты час. Таленавіта і выразна паказаць усю веліч гэтай эпохі — значыць раскрыць і ўславіць выток народнага подзвігу, паказаць гераічныя традыцыі КПСС і нашага народа, магістральныя шляхі развіцця савецкага грамадства і дзяржавы, фарміраванне новай чалавечай сутнасці ак-

У ПЕРАПЫНКАХ ПАМІЖ ПАСЯДЖЭННЯМІ...

Першы сакратар ЦК КПБ П. М. Машэраў гутарыць з Р. Шырмам і М. Танкам.

стаўнічым, што на з'ездзе панавала атмасфера выключнай дзелавітасці і глыбокага разумення важнасці праблем, якія абмяркоўваліся, высокай партыйнай прынцыповасці і патрабавальнасці, атмасфера па-ленінску творчага падыходу да справы.

Як вы ведаеце, рашэнні XXIV з'езда КПСС, яго дырэктывы па новым пяцігадовым плане атрымалі гарачае і поўнае адабрэнне дэлегатаў, усіх савецкіх людзей. Галоўная задача цяперашняй пяцігодкі заключаецца ў тым, каб забяспечыць значны ўздым матэрыяльнага і культурнага ўзроўню жыцця народа на аснове высокіх тэмпаў развіцця вытворчасці, павышэння яе эфектыўнасці, навукова-тэхнічнага прагрэсу і паскарэння росту прадукцыйнасці працы. Гэта задача выцякае з патрабаванняў асноўнага эканамічнага закона, які аб'ектыўна выражае вышэйшую мэту грамадскай вытворчасці пры сацыялізме — найбольш поўнае задавальненне матэрыяльных і культурных запатрабаванняў людзей. У той жа час яна абаліраецца на магчымасці савецкай эканомікі, якія ўзрастаюць, улічвае асаблівасці сучаснага этапа развіцця народнай гаспадаркі краіны, калі павышэнне дабрабыту працоўных, асабліва іх культурнага ўзроўню, становіцца адной з важных перадумоў хуткага росту вытворчасці. На XXIV з'ездзе партыі зусім вы-

справаздачнага даклада праўлення Саюза пісьменнікаў БССР па вашым з'ездзе праходзіць ажыўлена і падэлавому. Адаючы належнае дасягнутым поспехам, прамоўцы, разам з тым, выказвалі зусім зразумелую заклапочанасць з выпадку з'яўлення слабых у ідэйных і мастацкіх адносінах твораў. Гэта гаворыць пра сталасць нашых творчых надраў, іх высокае разуменне грамадзянскага абавязку, адказнасці, якую яны нясуць перад партыяй і народам. Прагучаўшы тут патрабаванні пра павышэнне ўзроўню літаратурнай прадукцыі знаходзяцца ў поўнай адпаведнасці з указаннямі XXIV з'езда КПСС. Ён, у прыватнасці, адзначыў, што ў галіне мастацкай творчасці назіраецца шмат недахопаў, асабліва ў сэнсе якасці твораў. У Справаздачным дакладзе з'езду партыі прама гаварылася, што «ў нас усё яшчэ з'яўляецца шмат твораў неглыбокіх па змесце, невыразных па форме... Думаецца, што ўсе мы маем права чакаць ад работнікаў мастацтва большай патрабавальнасці да саміх сябе і да сваіх таварышаў па прафесіі».

XXIV з'езд КПСС дакладна і з гранічнай яснасцю сфармуляваў задачы, якія стаяць перад творчай інтэліген-

ці да працы дзельцоў літаратуры і мастацтва гэта азначае неабходнасць стварэння яркіх, высокамастацкіх твораў на самыя актуальныя тэмы сучаснасці. Абнародаванне матэрыялаў з'езда застала нашых пісьменнікаў, як тут гаварылася, у добрым творчым настроі, у разгар працы над новымі творамі, якія адпавядаюць духу часу. Хоцацца думаць, што пісьменнікі, звернуўшы свае творчыя планы з рытмам і духам стваральнай дзейнасці партыі, народа, зрабяць у неабходных выпадках адпаведныя карэктывы і ў ажыццяўленні сваіх задум, бо сапраўды твор мастак можа стварыць, калі яго сэрца б'ецца сугучна з патрабаваннямі эпохі.

Гаворка, вядома, ідзе не пра тое, каб «навязаць аўтарам» тэмы ці іншыя актуальныя тэмы. Важна, каб у вас саміх узнікла патрэба, нават неабходнасць выказацца па найбольш хваляючых праблемах сучаснасці, каб планы вашых творчых намаганняў зліваліся з паўнаводнай ракою клопатаў, хваляванняў і радасцей нашых сучаснікаў, з іх высякароднай стваральнай працай.

На вашым з'ездзе ў дакладзе і выступленнях была выказана зусім зразумелая незадаволенасць з прычыны таго, што сучасны савецкі чалавек з яго складаным характарам, яго новымі, перадавымі якасцямі, багатым

тыўнага будаўніка камуністычнага свету.

50-годдзе СССР — гэта гісторыя камбедаў, прадатрадаў і рэўномаў, партыйных і камсамольскіх арганізацый, фабрык і заводаў, калгасаў і саўгасаў. Тут важна правільна вырашыць цэлы комплекс складаных праблем, уласобіць у арганічным адзістве мінулае, цяперашняе і будучае, адчуць жывую сувязь часоў і правесці нашага сучасніка дарогай ад падзвігаў ветэранаў рэвалюцыі, станаўлення Савецкай улады на беларускай зямлі, ад першых пяцігодак, абароны і пампання заваў Кастрычніка да сённяшняга гераізму, да цяперашніх працоўных здзяйсненняў, гэта значыць паказаць, як сучаснае і будучае вырастае на карнінях слаўных рэвалюцыйных, баявых і працоўных традыцый нашага народа.

Бязмежны магчымасці ў стварэнні нацыянальнага характару адкрывае перад літаратурай рэспублікі бесмяротны подзвіг нашага народа ў Вялікай Айчыннай вайне, усенародны размах партызанскага руху ў Беларусі. І вельмі добра, калі літаратары і самі ўдзельнікі гераічных падзей імгненна паказалі вобразы сапраўдных герояў, якімі так багата беларуская зямля. Напачатку будучы бясконца ўдзячны нам за гэта. І таму пачатую работу па развіцці мастацкай дакументалістыкі, звязанай з падзеямі Вялікай Айчыннай вайны, трэба абавязкова працягваць. Лічу, што аб гэтым даволі добра гаварылі некаторыя таварышы ў сваіх выступленнях.

Савецкія людзі маюць права патрабаваць ад пісьменнікаў такіх твораў, у якіх былі б усебакова даследаваны выток народнага гераізму, узняты самыя глыбінныя жыццёвыя пласты, дзе подзвіг беларускага народа паўстаў бы ва ўсёй сваёй велічы. Гэта, калі хочаце, сацыяльны заказ нам, таварышы пісьменнікі! Заказ нашага народа, наша партыя!

Ніхто, вядома, не можа скідаць з разліку той факт, што «сацыяльны заказ», заказ часу, даходзіць да мастака складанымі разнастайнымі шляхамі. І для таго, каб пісьменнік данёс да чытача тую ці іншую ісціну, ён павінен перш за ўсё адкрыць яе для сябе, спасцігнуць уласным розумам, глыбока адчуць сваім сэрцам. Пытанне аб сацыяльным заказе ў поўным сэнсе гэтага слова ў нас трэба разумець як патрабаванне часу, бо інтарэсы сумленнага савецкага пісьменніка адэкватныя інтарэсам нашай партыі і савецкага грамадства. Кірунак яго творчых думак цалкам супадае з палітыкай і дзейнасцю партыі, інтарэсамі народа і нашай Радзімы, высакароднымі мэтамі савецкага грамадства.

Задача творчых саюзаў і заключаецца ў тым, каб дапамагчы мастакам узняцца да глыбокага разумення велічных мэт камуністычнага будаўніцтва, каб гэтыя мэты знаходзілі сваё канкрэтнае яркае ўвасабленне ў новых хвалючых мастацкіх палотнах. Трэба аднак прызнаць, і гэта відаць з дыскусіі на з'ездзе, што ўзровень творчай работы ў Саюзе пісьменнікаў БССР, на жаль, пакуль што застаецца невысокі. Думаецца, што важнейшай умовай далейшай актывізацыі беларускіх пісьменнікаў павінна быць мэтанакіраванае і кіраванае кіраўніцтва творчым працэсам.

Мы разумеем, што творчы працэс — працэс самабытны і ў аснове сваёй самастойны і што з'яўленне на літаратурным гарызонце сапраўды вялікага мастака — з'ява не такая ўжо частая, але далёка не выпадковая. Інакш кажучы, выхаванне пісьменніцкай змены не можа ісці самацёкам. Абавязак вашага саюза, партыйнай арганізацыі, аддзяленняў у абласцях, вёсці штодзённую работу з тымі, хто прысвяціў сабе літаратурнай працы, нялёгкай, але ў вышэйшай ступені пачэснай і неабходнай. Выхаванне творчай змены — значыць моцна яе згуртаваць, загартаваць ідэйна, навучыць карыстацца, дасканала валодаць словам як галоўным сваім інструментам. Аднак мы ўяўляем мастака не толькі як майстра, але бачым у ім і трыбуна, байца партыі, актыўнага ўдзельніка камуністычнага будаўніцтва. Народу патрэбны не дасканалыя рамеснікі, якія валодаюць толькі майстэрствам тонкага шліфавання слова, а пісьменнікі — грамадскія дзеячы, партыйныя ў сапраўды самым разумным чынам гэтага слова і ў сваёй творчасці і ў сваіх паводзінах, і ў жыцці. Беларусь ведае

выдатную плеяду такіх мастакоў. Яны велізарны ідэйны і эмацыянальны зарад нясуць у сабе творы класікаў нашай літаратуры — Янкі Купалы і Якуба Коласа! Гэта іх героі вялі нашых людзей на вырашэнне складаных задач першых пяцігодак. Гэта іх героі разам з лепшымі мастацкімі вобразамі літаратурных іных брацкіх рэспублік і перш за ўсё вялікай рускай савецкай літаратуры патхнялі наш народ на бясмяротныя подзвігі ў імя Савецкай Радзімы! Героі іх твораў і зараз у страі. Вялікай славай валодаюць лепшыя творы Броўкі і Куляшова; Крапівы і Лынькова, Шамякіна і Танка, Панчанкі і Мележа, Макаёнка і многіх іншых прадстаўнікоў сучаснай беларускай літаратуры. Падрастае і пісьменніцкая змена. У асобе таленавітай, ідэйна багатай літаратурнай моладзі партыя з поўнай падставой бачыць слаўную будучыню беларускай пісьменніцкай арганізацыі.

Справа пабудовы камунізму патрабуе ад нас максімальнай аддачы сіл і фізічных, і духоўных. У гэтай вялікай патхнёнай працы пачэснае месца належыць літаратуры і мастацтву. Трэба ясна сабе ўсвядоміць, што сапраўды высокі ўзровень культуры (акрамя вырашэння цэлага комплексу іншых праблем, вядома) будзе залежаць не толькі і не столькі ад колькасці мастацкіх твораў, якія створаны за пэўны прамежак часу, а перш за ўсё ад іх якасці. Важна, наколькі гэтыя творы з'яўляцца сапраўды мастацкімі адкрыццямі, у якіх багаты ідэйны змест увасоблены ў дасканалыя формы. Чалавек камуністычнага будучага адкрые новую фазу ў развіцці мастацтва, узнімецца да новых вяршынь духоўнай культуры. Але гэта стане магчымым толькі пры ўмове, калі мы ўжо сёння будзем убагачаць нашага сучасніка выдатнымі творамі літаратуры і мастацтва.

На нашым з'ездзе самакрытычнае прызнанне атрымаў той факт, што пры ўсёй бясспрэчнасці дасягнутых поспехаў узровень некаторых твораў сучаснай беларускай літаратуры не адпавядае ў поўнай меры ўзрослым ідэйна-мастацкім крытэрыям. З гэтым нельга не згадзіцца. У апошнія гады грамадства рэспублікі не раз выказвала сваю незадаволенасць з прычыны таго, што на старонках беларускіх часопісаў з'яўляліся слабыя ў ідэйна-мастацкіх адносінах творы, якія часам даюць скажоную трактоўку важнейшых з'яў нашай рэчаіснасці. Мы няродка ішчэ сутыкаемся з пазакласавай, пазастарычнай інтэрпрэтацыяй чалавечых характараў у літаратуры, з абстрактным разуменнем духоўных і маральных каштоўнасцей.

Кіраўніцтва Саюза пісьменнікаў рэагавала на гэта не заўсёды з патрэнай прынцыповасцю, не выкарыстоўвала ўсе магчымасці для сур'ёзнай, удумлівай размовы. Займаючыся пераважна арганізацыйна-бытавымі пытаннямі (справай, безумоўна, важнай і патрэбнай) яно ўсё-такі мала ўвагі ўдзяляла выпрацоўцы калектыўнай пісьменніцкай думкі па кардынальных творчых праблемах. Думаецца, гэта сур'ёзнае ўпушчэнне ў дзейнасці саюза.

Мы не раз пераканваліся, што пралікі ідэйнага і мастацкага парадку не ўзнікаюць выпадкова, з прычыны якіх-небудзь нязначных абставін. Як правіла, яны адлюстроўваюць пралікі больш глыбокія — метадалагічныя. Іх асновай у многіх выпадках з'яўляецца блытанне, расплывчатасць разуменне важнейшых марксісцка-ленінскіх філасофска-эстэтычных катэгорый, суадносін прынцыпаў партыйнасці і народнасці, недастатковае ўменне карыстацца невычэрпнымі магчымасцямі метаду сацыялістычнага рэалізму.

Значыць, на першы і галоўны план аб'ектыўна вылучаецца задача выпрацоўкі мастацкага і філасофскага светапогляду пісьменніка. Бо самая надзейная аснова мастацкай творчасці — гэта глыбокае веданне марксісцка-ленінскай тэорыі і практыкі камуністычнага будаўніцтва, непакісна ідэйная перакананасць мастака. Вось чаму Саюз пісьменнікаў, яго партарганізацыя павінны паўсядзённа працаваць над фарміраваннем светапогляду пісьменнікаў, асабліва моладзі, над павышэннем яе чалавечаснаўчага майстэрства.

Савецкая літаратура — адзіна з вядучых ідэалагічных атрадаў, байцы якога ідуць у першай шэразе атакуючага класа і закліканы бескампрамісна вёсці барацьбу за нашы камуністычныя ідэалы. Гэта значыць, што пісьменнікі павінны звяртацца да тэм, якія знаходзяцца на стыку жыцця і сучаснай ідэалагічнай барацьбы, падыходзіць да жыццёвай праблематыкі і ацэніць сваёй творча-

сці з марксісцка-ленінскіх метадалагічных пазіцый. Гэта асабліва важна, больш таго, востра неабходна ў сучасных умовах, калі ў свеце, нарастаючы, ідзе непрымірмая бітва за розум, сэрцы людзей. Настойлівы і іррасныя атакі нашы ідэалагічныя праціўнікі вядуць і ў галіне літаратуры і мастацтва, а ў апошні час імперыялістычныя колы ўсё часцей выкарыстоўваюць літаратурны фронт для вядзення ідэалагічнай вайны. І, як справядліва адзначалася на XXIV з'ездзе КПСС, да таго часу, пакуль на зямлі існуюць дзве антаганістычныя сацыяльныя сістэмы, пакуль грымяць ідэалагічныя бітвы, вораг не адмовіцца ад наскокаў на наш светапогляд, ад спроб падначаліць сваёму ўплыву недастаткова сталых у палітычных адносінах людзей. Больш таго, з ростам нашых поспехаў, з узмацненнем ідэалагічнага змагання дыверсіі буржуазнай прапаганды будучы рабіцца ўсё больш каварнымі і вытанчанымі.

Змаганне за розум і сэрцы людзей не можа скончыцца пераможам, і тым больш, мірам. Вынік гэтага змагання відавочны. Перамога сацыялізму, ідэалогіі марксізма-ленізму ў міжнародным маштабе непазбежная. Тым не менш мы павінны ўзмацняць нашы намаганні ў барацьбе з буржуазнай ідэалогіяй. І партыя робіць усё для таго, каб усе сродкі ідэйнага ўздзеяння з вялікім плёнам працавалі на камунізм. З поўнай аддачай павінна выкарыстоўвацца і такая грозная зброя, як слова праўды пра наш народ, наша жыццё, пра камунізм. Нашы ідэалагічныя праціўнікі не змогуць супрацьстаяць такой магутнай, усёперамагаючай сіле, якую мае вялікая праўда ад першай у свеце краіне сацыялізму.

Партыйныя, дзяржаўныя і грамадскія арганізацыі, усе ўчасткі літаратуры і мастацтва, якія дзейнічаюць зладжана і ініцыятыўна, павінны ўзмацняць крытыку тэорыі і практыкі сучаснага капіталізму, рэфармізму і рэвізіянізму. Трэба актыўна развешываць буржуазную антынародную ідэалогію, палітыку, мараль, прывіваць савецкім людзям і асабліва падрастаючаму пакаленню дух класавай непрымірнасці да воражых сацыялізму ідэй, традыцый і нораваў.

Неабходна таксама пільнасць, добрае веданне праціўніка, усіх яго каварных прыёмаў, метадаў і спосабаў, бо буржуазная літаратура зусім не абмякае да палітыкі, як гэта спрабуюць прадставіць яе апалагеты. Усе ультрамодныя плыні — гэта карты ў вялікай палітычнай гульні, аб'ектыўныя тэндэнцыі якой вырастаюць з сацыяльных умоў, увасабляюць погляды і намаганні самых рэакцыйных колаў. Іх мэта — адвесці масавага чытача ад роздзума над актуальнымі праблемамі часу, у свет сексу, паталогіі і містыкі, падманіць сапраўдных каштоўнасці сурагатам, прыгатаваным на імперыялістычнай прапагандысцкай кухні і прызначаным для духоўнага разбэшчвання асобы.

Не заўважаючы гэтага, тым больш цярыліва ставіцца да воражых падкопаў — значыць наносіць шкоду справе камуністычнага будаўніцтва. У. І. Ленін неаднаразова востра крытыкаваў і раўнадушны назіральнік, які цалкам давяраюцца стыхі жыццёвых хваляў. І «ідэалагічныя міратворцаў», якія страцілі адчуванне праціўніка і дух барацьбы. І тых, хто збочыў з правільнага шляху, адмежаваўся ад сацыялістычнай ідэалогіі і мімаволі трапіў у лабірынт буржуазнай і дробнаўласніцкай ідэалогіі.

Адсюль вынікае патрабаванне рашучага пераадолення ў мастацкай творчасці індэферэнтнасці і ідэйнай няпэўнасці, задача ўсямернага ўзмацнення наступальнага характараў нашай літаратуры, якая не можа ўхіляцца ад актыўнай прапаганды камуністычнай ідэалогіі, савецкага ладу жыцця. У кожным мастацкім творы павінен быць закладзены магутны зарад жыццёсцвярдзення, выразна гучаць думка, што працэс сацыялістычнага абнаўлення свету, нараджэння новага, свабоднага чалавека, які пачаўся ў кастрычніку семнаццаціга года, незваротны.

Прамыя заўвагі ў адрас літаратурных работнікаў мы робім галоўным чынам таму, што наша размова сёння вядзецца аб літаратурных справах. А ўвогуле іх можна і трэба аднесці і да іншых ідэалагічных участкаў і ў першую чаргу да работнікаў тэарэтычнага фронту. Нельга лічыць нармальным, напрыклад, што асобныя нашы вучоныя-грамадазнаўцы ў ідэалагічнай барацьбе часта абмяжоўваюцца палемікай з буржуазнымі

ідэолагамі, апартуністамі і рэвізіяністамі ў плане абароны. Наш абавязак — вёсці актыўнае ідэалагічнае наступленне, да канца выкрываць антынародную сутнасць імперыялізму.

Неабходнай умовай правільнага палітычнага выхавання У. І. Ленін лічыў усебаковае палітычнае выхаванне звычайнага аблічча капіталізму, буржуазных парадкаў і нораваў. Крытыку імперыялізму, капіталістычнага прыгнёту і гвалту неабходна падмацоўваць яркім і пераканавым паказам характараў і пераваг нашага грамадскага ладу, прынцыпаў савецкага жыцця. Калі ўважліва прааналізаваць тое, што робіцца ў гэтым напрамку, нельга не заўважыць занадта агульнай, а таму і мала пераканавачай аргументацыі некаторых важных палітычных і гэтаў недахоп, у прыватнасці, дапускаецца тады, калі размова заходзіць пра сацыялістычную і буржуазную дэмакратыю, пра наш і буржуазны гуманізм, пра свабоду асобы, правы чалавека ў нас і ў краінах капіталізму. Наша рэчаіснасць дае важкія доказы рашучай перавагі савецкай дэмакратыі, сацыялістычнага гуманізму, прававога становішча савецкага чалавека ў параўнанні з дэмакратыяй і статусам асобы ў буржуазных дзяржавах.

Дазвольце, таварышы, зноў вярнуцца да пытанняў літаратурнага жыцця. Няма сумнення, што сучасную беларускую літаратуру робіць не асобныя пісьменнікі, а вялікі калектыў Саюза пісьменнікаў БССР. Зразумела, літаратурная працуюцца гэтага калектыўна не раўнацэнная ў мастацкіх адносінах, але разглядаць яе трэба аб'ектыўна і непрадзюга. У гэтай сувязі абавязак літаратурнаўчаў і крытыкаў — павяжаць і берачы ўсё каштоўнае, патхнёнае барацьбой партыі і народа за сацыялізм, даваць адпор розным палітычным нападкам на нашу гераічную літаратуру.

Будучы цвярозым рэалістам, мы не тоім і таго, што ў складанай рабоце па будаўніцтве повага былі і могуць быць памылкі, балючыя з'явы, нават цяжкія драмы, але галоўным у пісьменніцкім светапоглядзе павінна быць іншае. «На кожную сотню нашых памылак, пра якія крычаць на ўвесь свет буржуазія і яе лакеі...» — пісаў Уладзімір Ільіч у «Лісце да амерыканскіх рабочых» у 1918 годзе, — прыходзіцца 10 000 вялікіх і гераічных актаў — тым больш вялікіх і гераічных, што яны простыя, нябачныя, схаваныя ў будзённым жыцці фабрычнага квартала або вясковага закутка, зробленыя людзьмі, якія не прывыклі (і не маюць мажлівасці) крычаць аб кожным сваім поспеху на ўвесь свет».

Гэтыя словы надзвычай ярка выражаюць аптымістычную дыялектыку нашага савецкага жыцця, гераічны пачатак у чалавечай душы. Сучасная беларуская літаратура якраз стаіць перад неабходнасцю далейшага развіцця і ўзбагачэння свайго гераічнага пачатку — паказаць працоўную самаадданасць савецкага чалавека, вышынню яго грамадскага і маральнага духу, разуменне абавязку перад грамадствам, сілу і мужнасць.

На наш погляд, галоўнай умовай далейшай актывізацыі беларускіх літаратараў з'яўляецца тое, у якой ступені кіраўніцтва Саюза пісьменнікаў БССР авалодае ходам творчага працэсу, умяцце сувязь пісьменнікаў з сённяшнім днём рэспублікі, з народнымі запатрабаваннямі, з жыццём. Сёння асабліва важна для нас памятаць указанне Леніна, які, гаворачы аб сувязі з рэчаіснасцю, у супрацьлегласць апартуністам, тэарэтыкам «малых спраў», што разумелі пад жыццёвымі буднямі «толькі балота, калі жыццё ледзь-ледзь рухаецца наперад», меў на ўвазе «ўронкі рэвалюцыйнага жыцця». «Бурную плынь рэвалюцыі, якая выражае самыя глыбокія патрэбы жыцця». Уронкі сапраўднага жыцця трэба браць сёння перш за ўсё на буйнейшых новабудовах камунізму, на прадрывах, у калгасах і саўгасах, навуковых установах, там, дзе ў ходзе стварэння капіталістычнага матэрыяльнага калектыўнасцей, ідзе грандыёзная работа па выхаванні і фарміраванні камуністычнага характараў. Менавіта там трэба шукаць тэмы і героіў мастацкіх твораў і на іх аснове ствараць вобразы тых, хто ідзе наперадзе.

Некалькі слоў аб стане нашай крытыкі. Глыбінныя якасныя зрухі, што акрэсліліся ў беларускай літаратуры апошніх год, у пэўнай ступені падрыхтаваны несумненным ідэйна-эстэтычным уздзеяннем крытыкі. І ўсё ж, калі вёсці гаворку па вялікім рахунку, літаратурная крытыка ў рэспубліцы развіваецца яшчэ маудна, пра-

дзе непрадукцыйна. Найбольш важныя прынцыповыя праблемы сучаснай літаратуры — праблема становішча героя і эстэтычнага ідэалу, праблема канфлікту, сувядзення сацыяльнага і маральнага ў творчасці, сыварджальнага і крытычнага — гэтыя важныя пытанні пакуль што абмяноўваюцца нашай літаратурнай крытыкай. Недастатковая ўвага пакуль што надаецца аналізу праблем, якія звязаны з ідэйна-мастацкім становішчам і развіццём розных жанраў беларускай літаратуры, глыбокаму асэнсаванню гэтых працэсаў.

Прывяду такі прыклад. У гэтым годзе Інстытут літаратуры імя Я. Купалы АН БССР выпусціў манаграфію «Беларуская савецкая проза. Апаваданне і нарыс». Але гэта пакуль што адзіная манаграфія такога роду. Прыблізна ў такім жа неадназначным стане знаходзіцца і некаторыя іншыя жанры беларускай літаратуры.

На наш погляд, крытыка не вядзе па-сапраўднаму глыбокай размовы аб неабходнасці ўсебаковага ведання жыцця, павышэння ідэйнага ўзроўню і ўдасканалення мастацкай формы твора, некаторыя літаратурна-крытычныя і літаратуразнаўчыя артыкулы і нават манаграфіі носяць суб'ектыўны характар. Іх аўтары ўдумлівы аналіз твораў падмяняюць гэтым лёгкаважкім падыходам, імкнучыся пабудаваць тэарэтычныя падзямлі на суб'ектыўных ацэнках: «я», «мы», «мне здаецца». Заганінасць такога падыходу відавочная. Асуджаючы спробы адвольнага тлумачэння вартасцей і недахопаў мастацкіх твораў, Вяліцкі гавораў, што выразы «мне падабаецца, мне не падабаецца» могуць мець сваю вагу, калі размова ідзе аб стравах, вінах, рысаках, ганцаках і т. д. І тут могуць быць нават свае аўтарытэты. Але калі справа ідзе аб з'явах гісторыі, навукі, мастацтва, маралі, там усяляе «я», якое выносіць прысуд самастойна і бяздоказна, грунтуючыся на сваім асабістым пачуцці, не можа служыць падставой для правільных навуковых вывадаў.

Гэта хрэстаматыійная іспіна — аснова асноў крытыкі. Але напамінаць аб ёй даводзіцца, бо на практыцы беспрынцыповасць, нават літаратурная бездапаможнасць усё яшчэ маюць месца. Мы плянім надзвычай дорага за зніжэнне ідэйных і эстэтычных крытэрыяў, дэзарыентуем чытача, гледача, слухача ў тых выпадках, калі крытыка намяркоўна ставіцца да шэрых і пасрэдных твораў. Рэдакцыйныя калегі часопісаў і выдавецтваў часам праяўляюць недапушчальную згаворлівасць, лагоднасць, дружычынны твары, якія знаходзіцца яшчэ толькі на подступках да мастацтва. Шэрацы, пасрэднасці, безгустоўшчыне, ліберальнаму стаўленню да таго, што ўяўляе сабою падробку, імітацыю мастацтва, трэба супрацьпаставіць высокую натрабавальнасць і прынцыповасць.

Мы лічым важнай агульнай задачай павышэнне метадалагічнага і прафесійнага ўзроўню крытыкі і літаратуразнаўства, правядзення арганізацыйна-дружычыннай палітыкі ў галіне літаратуры і мастацтва.

Таварышы! У сваім прывітанні ЦК Кампартыі Беларусі становіцца ацаніў дзейнасць рэспубліканскай пісьменніцкай арганізацыі. Адкажныя задачы, што стаяць перад нашымі пісьменнікамі, вынікаюць з рашэнняў XXIV з'езда КПСС. Партыя надавала і надае шмат увагі павышэнню ідэйнага і мастацкага ўзроўню нашай літаратуры і той ролі, якую яна адыгрывае ў сацыялістычным грамадстве. Няма сумнення, што пісьменнікі Беларусі яшчэ пачыльна згуртуюць свае сілы і ўсю сваю творчую дзейнасць прысвяцяць высякароднай справе служэння народу, партыі, справе камуністычнага выхавання працоўных.

Дазвольце пажадаць вам, дарагія таварышы, творчага натхнення і вялікіх поспехаў.

(Прамова тав. Машэрава П. М. была выслухана з вялікай увагай і неаднаразова перапынялася апладысментамі).

Делегаты і госці з'езда ўшанавалі памяць Янкі Купалы і Якуба Коласа.

СПРАВАЗДАЧА РЭВІЗІЙНАЙ КАМІСІІ

ДАКЛАД СТАРШЫНІ КАМІСІІ МІКАЛАЯ ГАРУЛЁВА

Як адзначалася ў справаздачным дакладзе першага сакратара праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі Максіма Танка, у перыяд паміж нашымі з'ездамі мы творча адзначылі вялікія палітычныя падзеі ў жыцці савецкага народа — 50-годдзе Вялікага Кастрычніка, 50-годдзе Савецкай Беларусі і Кампартыі рэспублікі, 100-годдзе з дня нараджэння заснавальніцы Камуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы У. І. Леніна. Былі сведкамі і ўдзельнікамі небылага палітычнага ўздыму працоўных, які быў выкліканы XXIV з'ездам Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. У гэты актыўны прамежак часу Саюз пісьменнікаў не толькі настойліва працаваў як творчая арганізацыя, каб узбагаціць родную літаратуру новымі творамі, але і правёў значную арганізацыйную работу. Дастаткова сказаць, што ў гэтыя гады перад працоўнымі адбылося больш 20 тысяч выступленняў нашых пісьменнікаў, а напярэдадні XXIV з'езда КПСС у абласных рэспублікі праведзены Дні літаратуры, на якіх адбылася шырока размова пра нашы здабыткі і недахопы, на якіх рабочыя, калгаснікі і інтэлігенцыя выказалі свае меркаванні і свае думкі пра творы беларускай літаратуры.

У справаздачны перыяд, як і ў папярэднія гады, дзейнасць нашага Саюза пісьменнікаў падмацоўвалася неабходнымі выдаткамі як па Саюзе пісьменнікаў, так і па Беларускім аддзяленні Літфонду СССР, які накіроўвае свае намаганні на тое, каб дзейнічаць творчай рабоце пісьменнікаў, паліпшаць іх матэрыяльна-бытавое становішча, медыцынскае абслугоўванне, аказваць дапамогу малым аўтарам.

За час паміж V і VI з'ездамі пісьменнікаў Беларусі 170 літаратараў адпаведна са сваімі творчымі задумамі наведвалі калгасы і саўгасы, новабудулі рэспублікі і краіны, мясціны, звязаныя з жыццём і дзейнасцю Уладзіміра Ільіча Леніна. Рэвізійная камісія адзначае, што сродкі выдаткоўваліся правільна, у адпаведнасці з рашэннямі сакратарыята Саюза пісьменнікаў. Аднак у асобных выпадках, як паказалі вынікі рэвізіі, камандзіраваныя пасведчанні выдаваліся не ў тых пунктах, куды накіроўваў пісьменніка сакратарыят, а пісьменнікі іншым часам ехаў не туды, куды накіроўвала яго камандзіраванне пасведчанне. Рэвізійная камісія адзначае таксама, што справаздачы па творчых камандзіроўках не даравальна зацягваюцца.

З трыбуны мінулага з'езда я ад імя рэвізійнай камісіі выказаў пажаданне, каб да чарговага з'езда Саюз пісьменнікаў набыў новае памяшканне, каб былі прыняты адпаведныя меры да пашырэння Дома творчасці імя Якуба Коласа.

Зараз Інстытут «Мінскпраект» выконвае праект Дома літаратараў і Літаратурнага музея БССР. У гэтым

будынку, акрамя службовых памяшканняў, будзе актывная зала на 400 месцаў, кафэ на 50 месцаў, зала пасяджэнняў прэзідыума, бібліятэка з чытальняй, більярдная. Будаўніцтва дома намясцацца пачаць у 1972 годзе.

Інстытут «Белкамунпраект» распрацоўвае праект Дома творчасці імя Якуба Коласа. У ім прадугледжаны пашчэнаварховы галоўны корпус на 42 аднакамерныя і 6 двухкамерных пісьменніцкіх рабочых кабінетаў, клуб-сталавая на 100 месцаў, памяшканне бібліятэкі, більярдная, гледзельная зала на 100 месцаў, данаможны корпус, васьмікватэрны дом для супрацоўнікаў, спартыўныя пляцоўкі. Пачатак будаўніцтва — 1972 год.

З 1966 года па сакавік 1971 года многія беларускія пісьменнікі, якія жывуць у Мінску, атрымалі новыя кватэры і палепшылі жыллёвыя ўмовы.

На мінулым з'ездзе я ўжо гавараў, у якіх умовах працуюць наша бібліятэка і паліклініка. Пакоўчык бібліятэкі не змяняе нават тых двух тысяч тамоў, якія яна мае на сваіх паліцах. Што датычыць паліклінікі, якая знаходзіцца ў паўпадвальным памяшканні, дык яна, нягледзячы на цяжкія ўмовы, абслугоўвае звыш паўтары тысячы чалавек — пісьменнікаў, членаў іх сем'яў, супрацоўнікаў рэдакцый друкаваных органаў саюза. У новым праекце Дома літаратараў паліклініка не знайшла сабе месца. Думаю, што новы склад праўлення прыме ўсе захады, каб паліклініка атрымала добраўпарадкаванае памяшканне з усімі неабходнымі кабінетамі.

У заключэнне хоцца зрабіць некалькі заўваг — самакрытычных у адрас рэвізійнай камісіі і крытычных у адрас сакратарыята Саюза пісьменнікаў. Мы, члены рэвізійнай камісіі, працавалі недастаткова актыўна. Праўда, за справаздачны перыяд мы правялі рэвізіі Гродзенскага і Магілёўскага аддзяленняў Саюза пісьменнікаў, бюро прапаганды Беларускага аддзялення Літфонду СССР. Але саюз мае свае друкаваныя органы, і там багата праблем, якімі трэба было б пацікавіцца нашай камісіі. З другога боку, як гэта ні дзіўна, сакратарыят рабіў выгляд, што рэвізійнай камісіі праўлення не існуе. Чым іпачам можна вытлумачыць той факт, што за справаздачны перыяд старшыня камісіі ні разу не быў запрошаны на пасяджэнне сакратарыята, дзе вырашаліся пытанні, важныя для жыцця нашай пісьменніцкай арганізацыі. Гэта таксама трэба ўлічыць новаму складу праўлення.

Таварышы! Дзякуючы няспынным клопам Камуністычнай партыі і ўрада аб развіцці савецкай літаратуры, у нас створаны ўсе ўмовы для плённай працы творчай інтэлігенцыі. Наш абавязак — апраўдаць спадзяванні, якія ўскладаюць на нас партыя і народ.

Спрэчні па дакладзе першага сакратара праўлення Саюза пісьменнікаў БССР Максіма Танка будучы надрукаваны ў наступным нумары штотыднёвіка.

РУБЯЖЫ КІНАРАБОТНІКАЎ

1 295 новых кінаўстановак з'явілася ў рэспубліцы за гады восьмай пяцігодкі. У гарадах за гэты тэрмін увайшлі ў строй 32 кінатэатры на 13 850 месцаў. Цяпер кіназалы гарадоў і вёсак БССР могуць адначасова прыняць 160 тысяч гледачоў. У 11 разоў узрасла за пяцігодку колькасць сельскіх шырокаэкранных кінаўстановак.

Гэтыя і многія іншыя даныя, якія характарызуюць кінаабслугоўванне насельніцтва, былі прыведзены ў дакладзе старшыні Камітэта Савета Міністраў БССР па кінамаграфіі П. П. Бяляўскага «Аб стане і мерах па далейшым паліпшэнні кінаабслугоўвання насельніцтва ў святле рашэнняў XXIV з'езда КПСС», зробленым 28 красавіка на рэспубліканскай нарадзе работнікаў кінафікацыі і кінапракату.

Удзельнікі нарады прынялі сацыялістычныя абавязальствы на першы год новай пяцігодкі. У іх, у прыватнасці, прадугледжана адкрыць дзве тысяч буйных кінатэатраў у гарадах, перавесці на шырокі экран яшчэ 265 кінаўстановак у вёсках, абслужыць не менш чым 121 мільён гледачоў і значна палепшыць прапаганду лепшых твораў савецкага кінамастацтва.

БЕЛТА.

УКАЗ ПРЭЗІДЫУМА

ВЯРХОЎНАГА САВЕТА СССР

Аб узнагароджанні беларускай рэспубліканскай маладзёжнай газеты «Чырвоная змена» («Красная змена») ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга
За плённую работу па камуністычным выхаванні моладзі, мабілізацыю яе на выкананне задач гаспадарчага і культурнага будаўніцтва ўзнагародзіць беларускую рэспубліканскую маладзёжную газету «Чырвоная змена» («Красная змена») ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР
М. ПАДГОРНЫ.
Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР
М. ГЕАРГАДЗЕ.

Масква, Крэмль,
28 красавіка 1971 г.

ВІНШУЕМ 3 УЗНАГАРОДАЙ!

За заслугі ў развіцці савецкага музычнага мастацтва і ў сувязі з пяцідзясяцігоддзем з дня нараджэння галоўнага дырэктара Дзяржаўнага ордэна Леніна акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларускай ССР Ш. ХАПАВ Кірыла Калмынецвіч узнагароджаны Гагаравой граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

За шматгадовую актыўную работу ў паліграфічнай прамысловасці і ў сувязі з шасцідзясяцігоддзем з дня нараджэння намеснік старшыні Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў Беларускай ССР па друку МІУСКІ Мікалай Георгіевіч узнагароджаны Гагаравой граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Язэл ТАУШЧЭЗНЫ

РАДА-ПАРАДА

Іван Шамкія

На Парнасе зноў аўрал:
Зямляк мой — першы генерал,
І гэта менавіта ён
Вядзе праз Оршу эшалон.
Да чытача імчыць на ім
Ён праз віхуры «Снежных зім».

Аркадзь Куляшоў

Увечары, удзень і рана
Імкне Аркадзь да Акіяна.
І ветразь ўзняў яго высока,
А ўсё пытае: «Ці далёка!»

Аляксандр Міронаў

Марак, палярнік, публіцыст,
Ваду ён любіць, марыніст.
У том яго любы нурні —
І не дастанеш глыбіні.

Андрэй Макаёнак
і Мікалай Матукоўскі

Самлеўшы, ўся чакае зала
«Амністыі» і «Трыбунала».
Каб лепей разабрацца тут,
Стварыце, хлопцы, шчэ й «Прысуд».

Пімен Панчанка

Даўно не друкаваўся ў «Ліме»
Наш мудры летапісец Пімен.
Сваё чарговае сказанне
Пачні зноў з «Кнігі вандраванняў».

Н ЕХТА ўвёў у вушы
май дацкі, што на
рынку прадаюць
усялякіх сабак, трусі-
каў. Падняла гвалт: «Вя-
даі!»

Павёў. Усё чысценька
мы там агледзелі — ад
рыбак да сабак і кароў.
Як раптам...

— Эй, сябра, прывітан-
не!

Гляджу — стаіць у са-
мым кутку знаёмы паэт,
прадае Пегаса. Я сам са-
бе не паверыў спачатку,
ажно — ён! Падшоў,
паручкаліся, пагаманлі
пра тое-сёе...

— Патрымай, — кажа
сябра, — гэтае быдла.
Збегаю піва каўтну, не-
шта ў роце перасохла.

Я ўзяў, як той дурань,
аброць.

— Слухай, — залапаў
па сваіх кішэнях паэт. —
Ліха на яго! Дай да заўтра
пяцёрку. Музей вляну-
ся — аддам!

Я даў. Схапіў паэт пя-
цёрку і згінуў з вачэй. А
Пегас стаіць, унурыўшы-
ся, губа ніжняя адвісла,
відны сцёрты ад усеядна-
сці зубы. А губы абдзёр-
тыя, прыпухлыя... Даста-
ецца, мабыць, яму кухта-
лёў у шухаўку!

— Я хачу пакатацца!
Хачу пакатацца на коні-
ку! — падскоквае дач-
ка.

— Сціхні, — кажу. —
Падбрыкне, дык і паляціш
цераз голаў. Альбо да не-
ба падымецца — што та-
ды рабіць будзеш?

А ў Пегаса ўсе рабры
можна пералічыць, поўсць
каўтлякамі вісць, грыва
выцёрта, капыты збіты.

— Не выварыш з гэ-
тых маслоў нікага клё-
ку. На клей хіба, — ма-
лодшы вціць.

— Дзіце, куды ішлі! —
усмінуў я. — Сам купіў.

— Ну, ты не вельмі...
Колькі хочаш за рыса-
ка?

Павел МІСЬКО

ПАЧОМ СЁЛЕТА ПЕГАСЫ?

левае крыло абвісла, як
зламанае, правае напало-
ву абскулбленае. Пра хвост
і гаварыць брыдка — ва-
ласін дзесяць, не болей.
Да чаго давёў жывёліну!

А Пегас раптам зава-
рушыўся, пераступіў на-
гамі, нагнуў галаву і да-
вай гломздаць пад нагамі
нейкі дзяржач.

— Прадаеш? — чую над
вухам.

Гляджу — двое цыга-
ноў.

— Угу... — адказваю,
а сам думаю: «Ліха на
яго, папёр і не сказаў,
колькі прасіць».

— А што — на мыла не
ўзялі? — старэйшы цы-
ган падскоквае.

«Чорт яго ведае, пачо-
м сёлета Пегасы... Хаця б
не прадзешавіць!» — ду-
маю я.

— Рубля даць? — на-
сядае малодшы цыган.

— Памаяк падняць, буд-
зем мяняць... Хі-хі-хі —
віскнуў другі.

— Рубля? Вунь за са-
баку пяцідзесят рублёў
прасіць. А гэта ж Пегас,
а не цюцька лысы!

— А нам што пегі, што
дэраш, — кажа цыган. —
Дваццаць — і твой мага-
рыч. Га?

Урэшце цыганы адчап-
ліся. А тут і сябра па-
дышоў: падвяселены, ру-
хавы.

МІМАХОДЗЬ

Працаваць з халадком можна і без
вентылятара.

Бухгалтара празвалі ілюзіяністам:
лічбы для справаздачы ён браў са
столі.

Грубіян-перастрахоўшчык пачынаў
сваю гаворку словамі: «Груба кажу-
чы...»

Жыццё лірыка было адной прозай.

Кухара звольнілі з займаемай пасад-
ды за тое, што ён варыў ваду.

Загадчык крамы, сустракаючы рэ-
візора, гаварыў: «Будзьце ласкавы!»
Уладзімір РУДЗІНСКІ

У майстэрні па рамонце абутку
ніхто не адставаў, чаго нельга было
сказаць пра падэшвы.

Пра яго казалі: дзе тонка, туды і
рэцца.

— Дастукаўся, — гаварылі пра ка-
вала, які трапіў на лаву падсудных.
Аляксандр ПІХАЧ

СМЯЮЦА НЕМЦЫ

— Які ў цябе шыкоўны капя-
лошчык! Проста паэма!
— Я таксама думала. Але калі
муж даведаўся, колькі ён каштуе,
ён зрабіў з гэтага драму.

— Вам сумна на Шылеры, пан
Кругер?

— Што вы, пані Ірэна! Каб я су-
маваў у вашай прысутнасці! Ды я
б нават што-небудзь з Гётэ гля-
дзеў!!

Хворы, прыехаўшы на курорт,
кажа гаспадару:

— Я чуў, што ў вас тут дзьмуць
толькі паўднёвыя ветры. А сёння
вецер з поўначы.

— Гэта таксама паўднёвы ве-
цер, які вяртаецца з поўначы.

— Падсудны, чаму вы не вяр-
нулі пярсцёнак яго ўладальніку?
— Як жа я мог яго вярнуць, калі
на ім напісана: «Навекі твай».

Прафесар у часе лекцыі:
— Вы бачыце ў маіх руках ча-
рап гарыцы. Такія чарапы сустра-
каюцца вельмі рэдка. У нашым
горадзе іх толькі два. Адзін у му-
зеі, а другі належыць мне.

— Каханы, я з радасцю падзялю
і тваё гора, і твае радасці.

— Але ж, дарагад, у мяне няма
ні гора, ні радасці.

— О, яны прыйдуць, калі мы па-
бярэмся!

Пераклад А. БУБЕН.

З англійскага гумару

Размаўляюць два бізнесмены. Рап-
там адзін з іх гаворыць:

— Есць многа спосабаў рабіць гро-
шы. Але, наколькі я ведаю, толькі
адзін з іх — сумленны.

— Гэта які? — пацікавіўся другі.

— Ага! — з выглядам пераможцы
ўсклікнуў першы. — Я так і ведаў, я
быў упэўнены, што вы яго не веда-
еце.

Дзяўчынка, гуляючы з мамай па

вуліцы, убачыла кошку ў скрынцы
для смецця.

— Мама, глядзі, нехта выкінуў
кошку, а яна яшчэ зусім новенькая.

Карабель пацярпеў крушэнне.
Адзін з пасажыраў усплывае на па-
верхню, чапляючыся рукой за яко-
есьці бярвяно. Другой рукой ён нача-
піў манокль і, пагляджаючы падба-
родак, сказаў:

— Так, так, так... На чым гэта я
спыніўся? Ага!.. Ратуйце!
Пераклад Э. Іофе.

З ПАДСЛУХАНАГА

— Чаго гэта ты, Пятровіч, сё-
ня такі радасны?

— Госці прыехалі.
Праз два дні.

— Зноў, бачу, у суседа ра-
дасць?

— Не кажыце, госці, урэшце,
паехалі!

— Ён цёгале хадзіў, чамусьці,
сонны.

— Жыў не так, як кішэня да-
звала, а як сны бачыліся.

— Збыў, дзеткі, наш, бацька
клопат: усю палучку ў рэстаран
аднёс.

— Ён меў звычай казаць толькі
«но». Запрагалі за яго іншыя.
Вось і даездзіўся.

Запісаў М. КОЗЕЛ.

— Ну і ўзяў мой сыноч прыга-
жуню! Ні сабе паглядзець, ні ло-
дзям паказаць. А што за характар!
Перасарварылася з усімі суседзямі!
І дзе толькі ў яго вочы былі? Куды
яны глядзелі?!

— Ды вядома, куды! У ашчад-
ную кніжку нявесты!

Запісаў М. ШАВЕЛЬ.

Павел ШЫБУТ

ШРАЦІНКІ

Асцярожна! Не пафарбавана!

Каб не памыліцца, ён усё жыццё
вывучаў памылкі вялікіх.

І гара пойдзе да Магамета, калі ён
начальнік.

Не ўсё цэнзяць, што любяць.

Быў бы загад, іншы і зоркі пералі-
чыць.

Валу ўсёроўна, якая муха яго
ўкусіць.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэр-
ства культуры і правлення Саюза пісателёў
БССР, Мінск.

«ЛИТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856

АТ 08200

Адрас рэдакцыі: Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмная рэдакцыі — 33-24-61, намес-
ніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага са-
кратара — 33-44-04, аддзела літаратуры — 33-22-04,
аддзела тэатра кіно і музыкі — 33-24-62, аддзела
выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай
эстэтыкі — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі —
33-24-62, аддзела культуры — 33-21-53, выдавецтва
— 33-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Л. Я. ПРОКША.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛА-
ДАУ, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактар-
а), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНІ-
КАУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАУ, В. У.
ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, П. М. МАКАЛЬ,
У. Л. МЕХАУ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕН-
КА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО,
Р. Р. ШЫРМА.